

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**GALVOJUMA INSTITŪTS
MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ LATVIJĀ**

MAGISTRA DARBS

Autore: **Kristīne Čandere**
Studenta apliecības Nr.: kc12002
Darba vadītājs: Mag. iur. Gaidis Bērziņš

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Maģistra darba mērķis ir noskaidrot, kā Latvijā piemērojamie tiesību akti regulē galvojuma institūtu un attiecības starp līguma pusēm maksātnespējas procesā, ar kādām problēmām var saskarties kreditors, galvenais parādnieks un galvnieks saistībā ar galvojuma saistību maksātnespējas procesā, un kā šīs problēmas labāk atrisināt.

Maģistra darbs sastāv no ievada, divām nodaļām un secinājumiem.

Lai sasniegtu maģistra darba mērķi, tiks pētīti spēkā esošie normatīvie akti, publikācijas, juridiskā literatūra, judikatūra un tiesu prakse par šo tēmu.

Maģistra darba rezultātā tiks secināts, vai normatīvo aktu regulējums attiecībā uz galvojuma institūtu maksātnespējas procesā Latvijā ir pietiekams un vai nepieciešami grozījumi normatīvajos aktos, lai maksimāli tiktu ievērotas visu iesaistīto pušu intereses.

Atslēgvārdi: galvojums, galvojums maksātnespējas procesā, galvnieks, galvenais parādnieks, kreditors, ģimenes maksātnespēja

ABSTRACT

The aim of the Master's thesis is to establish how the existing legislative provisions regulate the surety institution and relations between parties to the contract during insolvency proceedings, what problems can be faced by the creditor, the main debtor and the warrantor in relation to guarantee commitments during the process of insolvency and how these problems should be most efficiently resolved.

In order to reach the goal of the thesis the existing legal provisions, publications, legal literature and court cases pertaining to the theme will be studied.

The Master's thesis will arrive at the conclusions whether regulation by the legal provisions concerning the surety institution during insolvency proceedings in Latvia is sufficient and whether legal acts have to be amended in order to provide that the interests of all the involved parties are observed in the utmost degree.

Key words: guarantee, guarantee during insolvency process, guarantor, the main debtor, creditor, family insolvency

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads	5
1. Galvojums Civillikuma izpratnē	7
1.1. Galvojuma vēsturiskā attīstība un mērķis	6
1.2. Galvojuma saistību rašanās un izbeigšanās pamats	17
2. Galvojuma institūts maksātnespējas procesā	26
2.1. Parādnieka tiesību un interešu aizsardzība	26
2.1.1. Ģimenes maksātnespēja	26
2.1.2. Galvnieka regresa prasības pret parādnieka pārstāvi iespējamība	32
2.2. Kreditora tiesību un interešu aizsardzība	38
2.2.1. Kreditora interešu ievērošana galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā	38
2.2.2. Kreditora tiesības galvotāja maksātnespējas gadījumā	52
2.3. Galvnieka tiesību un interešu aizsardzība	56
2.3.1. Solidāras galvnieku saistības	58
2.3.2. Galvnieka interešu aizsardzība attiecībās, kurās galvenais parādnieks atzīstams par patērētāju	61
2.3.3. Galvnieka tiesību ievērošana maksātnespējas saistību dzēšanas procesā	66
Kopsavilkums	69
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	74
Dokumentārā lapa	79

IEVADS

Galvojums ir viens no senākajiem saistību nodrošināšanas veidiem civiltiesībās. Jau pēc nosaukuma ir saprotams, ka “senos laikos šī atbildība bija personiska (atbildēja ar savu galvu).”¹

Šobrīd Civillikuma izpratnē galvojums kā viens no saistību pastiprināšanas veidiem tiek dots par trešās personas parādu, tomēr galvojuma došana neatbrīvo galveno parādnieku no saistību izpildes.

Maģistra darba tēma ir „Galvojuma institūts maksātnespējas procesā Latvijā”, kas izvēlēta ņemot vērā tās aktualitāti, jo saistībā ar galvojuma līguma spēkā esamību situācijā, kad tiek pasludināts galvenā parādnieka juridiskās vai fiziskās personas maksātnespējas process, īpaši attiecībā uz galvojuma saistības spēkā esamību gadījumā, kad tiek pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process. Lai gan attiecībā uz galvojuma līguma spēkā esamību gadījumā, kad tiek pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedumu lietā Nr.C12183912 (SKC–178/2016) judikatūrā šobrīd ir nostiprināts, ka līdz ar galvenā parādnieka - fiziskās personas saistību dzēšanas procedūras un maksātnespējas procesa izbeigšanu, „dzēšot šīs personas saistību dzēšanas plānā norādītās neizpildītās saistības, galvojums netiek izbeigts”², jāņem vērā, pirms minētā sprieduma spēkā stāšanās, tiesu praksē un juridiskajā literatūrā paustie pretējie viedokļi.

Maģistra darba mērķis ir konstatēt, kādas problēmas rodas gadījumā, kad tiek pasludināts galvenā parādnieka maksātnespējas process, kā galvenā parādnieka maksātnespējas process ietekmē pašu galveno parādnieku, kreditoru un galvinieku, kā arī, vai šobrīd Latvijā spēkā esošajos normatīvajos aktos ietverts pietiekami, lai atrisinātu praksē pastāvošās problēmas.

Izvirzītā mērķa sasniegšanai tiek noteikti šādi uzdevumi:

- 1) izpētīt galvojuma institūta vēsturisko attīstību;
- 2) analizēt normatīvos aktus, kas reglamentē galvojuma institūtu Latvijā;
- 3) analizēt spēkā esošo judikatūru;

¹ Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000., 176.lpp.

² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedums lietā Nr.C12183912 (SKC–178/2016). Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2016/ [aplūkots 15.04.2017.].

- 4) analizēt tiesu prakses materiālus saistībā ar galvojuma institūtu un galvojuma institūtu maksātnespējas procesā;
- 5) izpētīt juridisko literatūru un publikācijas.

Lai īstenotu izvirzītos uzdevumus, maģistra darba ietvaros tiks:

- 1) apzināti un analizēti tiesību akti;
- 2) analizēta judikatūra un tiesu prakses materiāli, kas saistīti ar izvēlēto darba tēmu;
- 3) apzinātas publikācijas un juridiskā literatūra par attiecīgo tēmu;
- 4) analizēti ārvalstu normatīvie akti;

Iepriekšminēto uzdevumu īstenošanai un darbā izvirzītā mērķa sasniegšanai tiek pielietotas šādas izpētes metodes: analītiskā, salīdzinošā un vēsturiskā metode. Savukārt tiesību normu interpretācijā gramatiskā, vēsturiskā, teleoloģiskā, sistēmiskā un salīdzinošā metode.

Maģistra darbam ir divas nodaļas.

Maģistra darba nodaļās tiks pētīti šādi jautājumi: galvojuma vēsturiskā attīstība un mērķis, galvojuma saistību rašanās un izbeigšanās pamats, parādnieka tiesību un interešu aizsardzība ģimenes maksātnespējas procesā, galvnieka regresa prasības pret parādnieka pārstāvi iespējamība, kreditora interešu ievērošana galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā, kreditora tiesības galvotāja maksātnespējas gadījumā, galvnieka tiesību un interešu aizsardzība, galvnieka tiesību un interešu aizsardzība solidāru galvnieka saistību gadījumā, galvnieka interešu aizsardzība attiecībās, kurās galvenais parādnieks atzīstams par patērētāju, galvnieka tiesību ievērošana maksātnespējas saistību dzēšanas procesā.

Maģistra darbā izpētīta juridiskā literatūra, publikācijas, normatīvie akti, tiesu prakses materiāli, interneta resursi. Galvenie avoti, kuri tiks izmantoti darbā, ir: Civillikums, Maksātnespējas likums, Civilprocesa likums, Civillikuma komentāri (Saistību tiesības), kā arī publikācijas žurnālā „Jurista Vārds”.

1. GALVOJUMS CIVILLIKUMA IZPRATNĒ

1.1. Galvojuma vēsturiskā attīstība un mērķis

Galvojums ir sens institūts civiltiesībās. Vēsturiski galvojuma saistība ir veidojusies kā personiskā atbildība (atbildēt ar savu galvu, likt galvu ķīlā) – galvnieks uzņemas atbildību par citas personas parādu kā par savu.³

Romiešu tiesībās galvojums piederēja pie verbālajiem jeb mutvārdu līgumiem. „Šeit tipiskākais bija stipulācijas – stipulatio līgums – formāls mutisks līgums, ko noslēdza jautājuma vai atbildes formā.”⁴ Seno romiešu tiesībās pazina trīs galvojumu veidus. „Galvojumam ir trīs dažādi izcelšanās pamati un tādēļ arī trīs nosaukumi kā trīs institūtiem: fideiussio, mandatum qualificatum, constitutum debiti alieni.”⁵

Seno romiešu galvojuma veids - fideiussio – ir vistuvākais Latvijas Civillikumā regulētajam galvojumam. Vienīga atšķirība ir tā, ka šis galvojums tika dots vārdiskā (stipulācijas) formā. Sākotnēji galvojums Senajā Romā atšķīrās no regulējuma Latvijas Civillikumā ar to, ka kreditoram parāda nesamaksas gadījumā bija tiesības vērsties vai nu pret galveno parādnieku, vai uzreiz pret galvnieku: „Uz šāda verbālkontrakta pamata galvnieks bija līdzīgā juridiskā stāvoklī ar parādnieku – kreditors varēja vērst piedziņu pēc sava ieskata vai pret parādnieku, vai galvnieku, kaut gan galvojums ir domāts kā papildu (akcesora) garantija parāda nemaksāšanas gadījumā.”⁶

Situācija galvojuma institūtā izmainījās imperatora Justiniāna laikā, kad „paredzēja galvniekam atvieglojumu – prasīt, lai kreditors ievēro piedziņas kārtību (beneficium excussionis sive ordinis) – vispirms, lai viņš griežas pie parādnieka un tikai parādnieka nesamaksāšanas gadījumā – pie galvnieka”⁷. Papildus galvniekam tika paredzētas arī regresa tiesības pret galveno parādnieku, gadījumā, ja galvnieks bija tas, kurš samaksāja parādu kreditoram.

Baltijas Vietējo likumu kopojuma 4505.pantā ietvertā definīcija ir ļoti līdzīga mūsdienu Civillikuma 1692.panta noteikumiem – ar galvojumu tiek saprasts pienākums

³ Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/264225-galvena-paradnieka-saistibu-dzesana-maksatnespejas-procesa-vai-pamats-galvojuma-izbeigšanai/> [aplūkots 01.06.2015.].

⁴ Birziņa L. Romiešu tiesību vēsture. [b.i.], Rīga, 1996., 67.lpp.

⁵ Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. „Zvaigzne”, Rīga, 1977., 156.lpp.

⁶ Turpat, 157.lpp.

⁷ Turpat, 156.lpp.

atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot pēdējo no parāda. Baltijas vietējo likumu kopojuma komentāros ir atzīts, ka galvojums ir blakus saistība, kas kalpo citu tiesisko attiecību mērķiem, parasti beidzot pastāvēt ar šo tiesisko attiecību izbeigšanos, tomēr ir pieļaujami izņēmumi (piemēram, atcēlēja līguma noslēgšana, ja galvinieks piekrīt, ka galvojums paliek spēkā un tādējādi tas faktiski pārtop par dāvinājumu – Baltijas Vietējo likumu kopojuma 4546.pants, Civillikuma 1711.pants). Līdzīgi romiešu tiesībām Baltijas Vietējo likumu kopojums paredzēja galvinieka tiesības celt regresa prasību pret galveno parādnieku, ja galvinieks samaksā parādu kreditoram (4538.pants).⁸

Padomju civiltiesībās galvojums ir: „saistību izpildījuma nodrošinājums, saskaņā ar kuru kāda persona (galvinieks) uzņemas atbildēt citas personas kreditoram par to, ka šī persona izpildīs savas saistības”⁹. Tomēr galvojuma izpratne Padomju civiltiesībās atšķirās ar to, ka kreditors savus prasījumus varēja vērst gan pret parādnieku, gan galvotāju kā pret solidāriem parādniekiem. „Galvojuma līgums rada akcesorisku saistību (papildsaistību). Šis līgums ir vienpusējs, bezatlīdzības, konsensuāls, un tam ir obligāti jābūt noslēgtam rakstveidā.”¹⁰

Civillikuma 1692.pants nosaka: „Galvojums ir ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņa parāda.”¹¹

Autore secina, ka galvojuma institūts vēstures gaitā jau kopš Senās Romas laikiem nav īpaši mainījies. Salīdzinot regulējumu Civillikumā, ar to, kā tas tika regulēts Senajā Romā, viena no galvenajām atšķirībām ir galvojuma līguma forma, tas ir, Civillikums prasa galvojuma līgumu slēgt rakstveida formā atšķirībā no romiešu tiesībām, kur galvojums bija slēdzams mutvārdos. Būtiskākie principi, piemēram, tas, ka kreditors no galvinieka drīkst prasīt saistību izpildījumu tikai tad, kad viņš to nevar saņemt no galvenā parādnieka, kā arī galvinieka regresa tiesības pret parādnieku, ja galvinieks ir samaksājis kreditoram, nav mainījušās.

Autore secina, ka Padomju civiltiesībās galvojums no regulējuma Civillikumā atšķirās ar būtisku nosacījumu, tas ir, Padomju civiltiesībās galvenais parādnieks un galvotājs bija solidāri atbildīgi kreditoram, tādējādi kreditors saistību neizpildes gadījumā uzreiz var vērsties pie galvinieka, kuram parāds jāatmaksā, neskatoties uz to, vai kreditors sākotnēji par saistību izpildi ir vērsies pie galvenā parādnieka. Tādējādi, autoresprāt, daļēji zuda galvojuma

⁸ Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/264225-galvena-paradnieka-saistibu-dzesana-maksatnespejas-procesa-vai-pamats-galvojuma-izbeigšanai/> [aplūkots 01.06.2015.].

⁹ Vēbers J., Torgāns K., Šulcs V. Padomju civiltiesības. Zvaigzne, Rīga, 1986., 54.lpp.

¹⁰ Turpat, 54.lpp.

¹¹ Civillikums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=225418> [aplūkots 2015.gada 2.jūnijā].

akcesoritātes princips, tas bija tikai formāls, jo galviniekam bija jāatbild solidāri ar galveno parādnieku. Vienīgais, kas šajā gadījumā nodrošināja akcesoritātes principa esamību, bija tas, ka galvojums tika slēgts kā atsevišķs līgums galvenās saistības nodrošināšanai, taču tam, autoresprāt, nav nozīmes, ja likumā paredzēta solidāra atbildība un galvinieks varēja tikt nostādīts vēl sliktākā situācijā nekā galvenais parādnieks. To, ka galvinieks varēja tikt nostādīts sliktākā situācijā nekā parādnieks, pierāda arī tas, ka, ja galvinieks bija apmierinājis kreditora prasījumu, bet lietā nebija pieaicinājis galveno parādnieku, „[...] tad parādniekam ir tiesības pret galvinieka regresa prasību izvirzīt visus tos iebildumus, kuri viņam bija pret pamatsaistības kreditoru un kurus viņš nevarēja pret to izvirzīt, jo nebija pieaicināts lietā.”¹²

Galvojums ir viens no saistību tiesību pastiprināšanas veidiem, kur galvinieks uzņemas atbildību samaksāt cita parādu, gadījumā, ja parādnieks to dažādu iemeslu dēļ nespēj izpildīt. Tomēr ar galvojumu uzņemta saistība, neatbrīvo galveno parādnieku no viņa pienākuma un atbildības pret kreditoru par parāda samaksu. E.Kalniņš norāda, ka „tādējādi galvojums ir galvinieka uzņemta saistība, kas pret galveno parādnieka kreditoru nodrošina galvenās saistības izpildīšanu”¹³.

Galvojuma institūtam ir arī svarīga ekonomiska nozīme, jo tas stimulē parādu atdošanu un parādu saistību nokārtošanu, jo iepretim kreditoram stāv divas saistītās personas, no kurām kreditors var saņemt parādu – galvenais parādnieks un galvinieks.¹⁴ Autore daļēji var piekrist šādam apgalvojumam, tomēr lielā mērā drošības sajūta kreditoram var rasties tikai tādos gadījumos, kad viņam patiešām ir pietiekami reāls pamatojums tam, ka galvinieks parādnieka saistību neizpildes gadījumā būs spējīgs segt parādu. Visdrošākais veids, lai kreditoram rastos pārliecība par galvojuma reālo vērtību, ir prasīt no galvojuma devēja pierādījumus, ka brīdī, kad galvenais parādnieks nespēs atmaksāt parādu, galvinieks to būs spējīgs izdarīt. Protams, galvojuma došana par cita parādu ir ļoti nozīmīgs solis arī no galvinieka puses gan tādēļ, ka viņam ir jābūt pārliecībai, ka galvenais parādnieks nerīkosies negodprātīgi tikai tādēļ, lai pašam parāds nebūtu jāatdod, gan tādēļ, ka galviniekam patiešām ir jāapzinās galvojuma došanas nozīmīgums, jo tieši viņam parādnieka problēmu gadījumā parāds būs jāatmaksā. Tātad arī galviniekam ir jābūt pārliecinātam par savu maksāspēju galvenā parādnieka saistību apmērā.

¹² Vēbers J., Torgāns K., Šulcs V. Padomju civiltiesības. Zvaigzne, Rīga, 1986., 54.lpp.

¹³ Kalniņš E. Galvojums kā akcesoriska saistība. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=229704&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=229704&show=true) [aplūkots 30.05.2015.].

¹⁴ Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000., 176.lpp.

Pēdējos gados izteikti ir izkristalizējusies šāda problēma – galvojuma devēji, dodot galvojumus, nemaz tā īsti nav apzinājušies galvojuma institūta būtību un mērķi. Bieži vien bankas, izsniedzot kredītus nekustamā īpašuma vai kādu vērtīgāku kustamu lietu iegādei, prasa, lai kāda cita persona galvotu par kredīta ņēmēju. Bieži vien tiek atrasts kāds ģimenes loceklis vai draugs, kurš par parādnieku galvo tikai tādēļ, ka viņš ir labs un godīgs cilvēks, nepadomājot par to, ka šī parāda nenomaksāšanas gadījumā labā drauga parāds būs jāatdod tieši galvniekam.

Autore vēlas atgriezties pie citātā minētās drošības sajūtas, kas rodas kreditoram un kuru nodrošina galvojuma došana. Realitātē diemžēl notiek tā, ka gadījumos, kad parādnieks nevar parādu atmaksāt, to nav iespējams iegūt arī no galvojuma devēja, jo arī viņš nav spējīgs parādu atdot.

Autore uzskata, ka pēdējā laikā galvojums, kā saistību pastiprināšanas veids, ir tikai „uz papīra”. Protams, šobrīd kredītiestādes ir sevi nodrošinājušas ar iespēju pārliecināties par kredīta ņēmēju parādiem parādnieku reģistrā, šāda pārliecināšanās notiek arī par kredīta ņēmēja galvnieka kredītvēsturi, kā arī, izsniedzot kredītu, „tiek izmantota prakse, ka galvotājam lūdz uzrādīt tādus pašus dokumentus (izziņu par ienākumiem, par esošajiem īpašumiem utt.), kādus prasa galvenajam aizņēmējam”¹⁵. To, ka kredītiestādei būtu jāpārliecinās par galvnieka kredītvēsturi, nenosaka neviens ārējs normatīvs akts, tomēr kredītiestādes, lai nodrošinātos pret iespējamiem zaudējumiem un pārliecinātos par galvnieka spēju izpildīt ar galvojuma līgumu uzņemto saistību, pirms tiek noslēgts galvojuma līgums, pārbauda galvnieka kredītvēsturi.

Lai pārliecinātos par galvnieka maksātspēju, ir iespēja ieskatīties arī maksātnespējas reģistrā, kur jebkurš kreditors var pārliecināties par to, vai fiziskajai vai juridiskajai personai nav reģistrētu maksātnespējas procesu.

Tomēr darījumus, kuros nepieciešama pārliecināšanās par parādnieka godīgumu, slēdz arī komersanti un privātpersonas, kuriem nav iespējas iegūt pilnīgu informāciju par savu darījuma partneri. Dažās valstīs, piemēram, Zviedrijā, publiski ir pieejama informācija par visām izpildu lietām, kuras ir uzsāktas pie tiesu izpildītāja, tādējādi personām un komersantiem ir iespēja pārliecināties par sava darījuma partnera un arī par viņa galvotāja godīgumu un tieši šādas sistēmas ieviešana varētu nodrošināt kreditoram pilnīgāku pārliecību par savu darījuma partneri, kas nozīmētu arī ekonomikas pilnvērtīgu attīstību.

¹⁵ Kredīta galvojums. Pieejams: <https://lkcentrs.lv/lv/news/kredita-galvojums/> [aplūkots 15.04.2017.].

Autore piekrīt, ka sistēmas izveide, kurā iespējams redzēt kādas personas neizpildītās saistības un to apmēru, daudziem nebūs glaimojoša, taču tas lielā mērā varētu novērst darījumu slēgšanu, tai skaitā galvojuma saistību uzņemšanos no tādu personu puses, kuras nav īpaši godprātīgas. Tas, pēc autores domām, varētu mainīt attieksmi pret likumā ierakstīto un likumu ievērošanu vispār, arī attiecībā uz galvojuma došanu. Tomēr sistēmas izveide, kurā būtu redzama informācija par visām izpildu lietām, kuras uzsāktas pret fiziskām personām, varētu nonākt pretrunā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma¹⁶ 1.pantā ietverto likuma mērķi, tādējādi pārkāpjot fizisko personu privātās dzīves neaizskaramību.

To, ka galvinieki pārāk viegli dod galvojumu, jau ir konstatējis arī K.Čakste: „Galvojumu dzīvē samēra viegli dot, ja nauda netiek tūlīt prasīta un tādēļ, aiz vēlēšanās pakalpot, ļoti bieži atrodas cilvēki, kas dod galvojumu, neapzinādamies paši, ka līdz ar to uzņemas stingru atbildību.”¹⁷ Autoresprāt, nepieciešams popularizēt domu par atbildību un sekām, kuru rada galvojums.

Civillikuma 1693.pants nosaka: „Par galvinieku var būt katra rīcības spējīga persona”. „Vispārējo Civillikumu kopoījums (4506.p.) saturēja analogisku CL 1693.pantam normu, saskaņā ar kuru par galvinieku varēja būt katrs, kam ir tiesība stāties saistībās. Mūsaprāt, šī norma precīzāk atspoguļoja galvinieka tiesisko statusu, jo bez tiesību un rīcības spējas aptvēra visus atļauju un akceptu aspektus, kuri nepieciešami, lai galvojums kā darījums būtu atļautā kārtā izdarīta darbība tiesisko attiecību nodibināšanai (CL 1403.p.). Arī juridiskajā literatūrā īpaši uzsvērts, ka „galviniekam jābūt spējīgam uzņemties (uz sevi) saistības.””¹⁸ Pēc autores domām, Civillikuma 1693.pants varētu tikt papildināts un izteikts šādā redakcijā: „Par galvinieku var būt katra rīcības spējīga persona, kam ir tiesība stāties saistībās”. Tomēr apsverot, vai šāds Civillikuma 1693.panta papildinājums pilnībā varētu atrisināt to, ka galvojumu dod tikai personas, kuras patiešām ir spējīgas kreditoram atlīdzināt parādu, ja galvenais parādnieks to nav spējīgs izdarīt, autore secina, ka šāds panta grozījums tikai daļēji varētu atrisināt problēmu, ka galvojumu dos tikai tās personas, kuras, iestājoties noteiktiem apstākļiem, parādu spēs atdot. Šāda panta konstrukcija, autoresprāt, varētu dot rezultātus tādā ziņā, ka lielāka uzmanība tiktu pievērsta tam, vai personai vispār ir tiesības dot galvojumu, kas izslēgtu iespēju, ka galvojums nav spēkā, jo to devusi persona, kurai nav bijušas

¹⁶ Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=4042> [aplūkots 15.04.2017.].

¹⁷ Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000., 177.lpp.

¹⁸ Turpat, 182.lpp.

nepieciešamās tiesības vai kura vispār nav drīkstējusi dot galvojumu saskaņā ar citu normatīvo aktu prasībām.

Autore secina, ka galvojuma došana ir atkarīga tikai no paša galvojuma devēja spējas apzināties galvojuma došanas nopietnību un tā, kādas sekas var iestāties gadījumā, ja galvenais parādnieks nav spējīgs samaksāt parādu, kā arī no galvnieka pārliecības, ka viņš nepieciešamības gadījumā būs spējīgs segt galvenā parādnieka parādu.

Galvojums ir viens no personiskā nodrošinājuma veidiem. „Atbilstoši prasījuma nodrošinājuma līdzekļu klasifikācijai galvojums ir viens no svarīgākajiem t.s. personiskajiem (saistībtiesiskajiem) nodrošinājumiem (līdzās, piem., garantijas līgumam, delkrēderei, vekseļu un čeku galvojumam jeb avalam, līgumsodam, rokas naudai, solidāras saistības nodibināšanai). Atšķirībā no tā sauktajiem reālajiem (liettiesiskajiem) nodrošinājumiem (t.i., atšķirībā no rokas ķīlas tiesības, komercķīlas tiesības, hipotēkas) galvojuma došanas gadījumā par galvenās saistības izpildījumu atbild nevis nodrošinājumam dotais (ieķīlātais) priekšmets, bet gan pats galvnieks ar visu savu mantu.”¹⁹ Tas, ka galvnieks, dodot galvojumu, uzņemas atbildēt ar visu sev piederošo mantu, pierāda galvojuma nopietnību. Lielai daļai galvojuma devēju, kā tas tika pieminēts jau iepriekš, nav īstas skaidrības par galvojuma institūta nopietnību, galvojums tiek uztverts vienkārši kā izlīdzēšana kādam, bet netiek apsvērta, ko galvnieks pats var zaudēt galvojot par cita parādu. Protams, ir grūti iedomāties, kādi grozījumi būtu jāietver likumā, lai cilvēki apzinātos galvojuma nopietnību. Analizējot to, kas notiek praktiski, ir skaidri redzams, ka pat apstākļi, ka galvojuma līguma slēgšanai obligāti ir nepieciešama rakstveida forma, galvojuma devējiem neliek aizdomāties, kādēļ likumā šāda prasība ir ietverta. Ar rakstveida formas noteikšanu galvojuma līguma slēgšanai, likumdevējs ir vēlējis uzsvērt galvojuma nopietnību, tā nav tikai formāla prasība, kura ir jāievēro, lai galvojuma līgums būtu spēkā. Tas ir norādījums, ka galvojums ir nopietns saistību pastiprināšanas veids, ar kuru tiek saistīta persona, kura pati nav galvenais parādnieks, taču, iestājoties noteiktiem apstākļiem, tieši galvnieks tiks uztverts tāpat kā galvenais parādnieks un būs atbildīgs par galveno parādu tieši tādā pašā apmērā.

Attiecībā uz galvojuma līguma spēkā esamību, jo ir ievērota galvojuma līguma rakstiskā forma, vērā ņemams ir Senāta 2012.gada 8.februāra sprieduma lietā Nr.SKC-36/2012²⁰ motīvu daļā ietvertais: „Galvojuma līguma iekļaušana citā rakstveidā izteiktā formā

¹⁹ Kalniņš E. Galvojums kā akcesoriska saistība. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=229704&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=229704&show=true) [aplūkots 30.05.2015.].

²⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 8.februāra spriedums lietā Nr.SKC-36/2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba/1/2012-hronologiska-seciba/> [aplūkots 15.03.2017.].

neietekmē galvojuma spēkā esamību un nav pretrunā Civillikuma 1695.panta prasībām.”. Senāts uzskata, ka: „Līguma 1.punktā, sadaļā – Ziņas par kartes lietotāju, ietvertais apliecinājums: „Es, uzņēmuma vadītājs J.Z., personas kods xxxxxx-xxxxx, kā fiziska persona uzņemos personisku finansiālo atbildību (CL 1692.-1715) kā pats parādnieks par šī līguma saistību izpildi”, ir pilnīgi pietiekams, lai atzītu, ka galvojuma līgums ir noformēts rakstiski un ir spēkā.

Lai noskaidrotu, vai galvojuma līgumam būtu nepieciešams noteikt notariāla akta formu, autore izpētīja citu valstu likumos noteikto. Piemēram, Igaunijas Saistību tiesību likuma 144.paragrāfa otrajā daļā²¹ ir noteikts, ka galvojuma līgumu nepieciešams noformēt rakstveidā. Arī Lietuvas Civilkodeksa 6.79.pantā²² ir noteikts, ka galvojumam ir jābūt noslēgtam rakstveida formā un šīs prasības neievērošana var novest pie līguma atzīšanas par spēkā neesošu.

Vācijas Civilkodeksa 766.paragrāfā²³ ir noteikts, ka galvojuma līgumam, lai tas būtu spēkā, jābūt noformētam rakstveidā. Šajā paragrāfā ir ietverta arī papildu norāde, ka galvojums nedrīkst būt noformēts elektroniskā formā.

Austrijas Civilkodeksa 1346.paragrāfa otrajā daļā²⁴ ir noteikts, ka galvojuma līguma spēkā esamībai nepieciešams, lai apņemšanās galvot būtu noformēta rakstiski.

Nemot vērā citu valstu likumos ietverto galvojuma formas regulējumu, autore secina, ka citu valstu likumos galvojuma līgumam, lai tas būtu spēkā, tā pat kā Civillikumā, ir nepieciešama rakstiska forma, īpašā – notariālā akta - veidā galvojumu noformēt netiek prasīts.

Autore secina, ka arī Latvijā šobrīd galvojuma līgumam noteikt notariāla akta formu nav nepieciešams. Pēc autores domām, persona var būt neuzmanīga arī gadījumos, kad galvojuma līgums tiek noformēts notariāla akta formā, jo notārs tiesības un pienākumus izskaidro, savukārt liela daļa cilvēku tieši gadījumos, kad darījums tiek slēgts pie notāra, paļaujas uz to, ka notārs lēmumu pieņems viņu vietā.

„Galvojums ir akcesoriska jeb papildu (blakus) saistība (arī – palīgsaistība). Šis secinājums pašmāju juridiskajā literatūrā argumentēts ar to, ka galvojums kalpo vienīgi citu

²¹ Law of Obligations Act: Igaunijas likums. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/506112013011/consolide/current> [aplūkots 17.03.2017.].

²² Lithuanian Civil Code: Lietuvas likums. Pieejams: <http://www.lithuanialaw.com/lithuanian-civil-code-488> [aplūkots 17.03.2017.].

²³ German Civil Code: Vācijas likums. Pieejams: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html [aplūkots 17.03.2017.].

²⁴ Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch: Austrijas likums. Pieejams: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> [aplūkots 17.03.2017.].

tiesisko attiecību mērķiem un parasti izbeidzas vienlaikus ar šīm attiecībām (kaut arī pastāv izņēmumi no šā pamatnoteikuma), turklāt galvojuma – kā personiska nodrošinājuma – uzdevums ir nodrošināt citas saistības (galvenās saistības) izpildīšanu, līdz ar to galvnieka saistība nepastāv bez galvenā parādnieka saistības.”²⁵ Saskaņā ar Civillikuma 1710.pantu: „Galvojums izbeidzas ar katru darbību, kas dzēš galveno saistību, atsvabinot no tās parādnieku”. Tas nozīmē, ka galvojums ir spēkā tikai līdz brīdim, kamēr spēkā ir galvenā saistība. Ja galvenais parādnieks izpilda savu saistību, galvnieks līdz ar to tiek atbrīvots no šīs saistības nodrošināšanas.

Lai gan galvojums ir akcesoriska saistība, līgums tiek slēgts tikai starp galvojuma devēju un galvenā parādnieka kreditoru. Atsevišķa līguma slēgšana starp kreditoru un galvnieku pierāda galvojuma personisko raksturu, kā arī nozīmē to, ka par līguma izpildi ir atbildīgs, ne vien galvenais parādnieks, bet arī galvnieks. Tātad no vienas puses galvojums ir nošķirts no galvenās saistības, taču galvenās saistības neizpildes gadījumā, galvniekam iestājas atbildība „pret citas personas (galvenā parādnieka) kreditoru”²⁶.

Tomēr galvojuma akcesoro raksturu pierāda tas, ka, arī situācijā, kad saskaņā ar Civillikuma 1702.panta otrās daļas nosacījumiem galvnieks „uzņemas saistību kā pats parādnieks” – nenodibina galvnieka un galvenā parādnieka solidāru saistību pret kreditoru CL 1670. un 1672. panta izpratnē.¹² Noslēdzot galvojuma līgumu, galvnieks iegūst kopparādnieka statusu vienīgi tad, ja līdzēji to līgumā ir tieši noteikuši (sk. CL 1673. p.), kā arī uz likuma pamata tad, ja par vienu un to pašu galveno saistību ir galvojušas vairākas personas (sk. CL 1672., 1699. p.)²⁷. Tādējādi galvnieks var būt vienīgi kā galvenās saistības papildu izpildītājs un vienīgi tajā gadījumā, ja galvenais parādnieks patiešām nespēj izpildīt saistību attiecība pret kreditoru. Kā arī saskaņā ar Civillikuma 1702.panta nosacījumiem, galvnieks var prasīt, lai par galvenā parāda izpildi kreditors griežas vispirms pie galvenā parādnieka.

Galvojuma akcesorais raksturs nozīmē to, ka kreditors, iestājoties apstākļiem, kad galvenais parādnieks nepilda savas saistības, ir tiesīgs no galvnieka prasīt saistību izpildījumu tikai tādā apmērā, kādā nav tikusi pildīta galvenā saistība. „Ar akcesoritātes principu tiek nodrošināts tas, lai kreditors varētu prasīt un saņemt no galvnieka (tikai) to, ko kreditors atbilstoši katrreizējam galvenās saistības stāvoklim ir tiesīgs saņemt no galvenā parādnieka. Proti, šis princips aizsargā galvnieku no pienākuma izpildīt vairāk, nekā būtu jāizpilda galvenajam parādniekam, jo galvnieka saistībai principā jāatbilst galvenā

²⁵ Kalniņš E. Galvojums kā akcesoriska saistība. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=229704&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=229704&show=true) [aplūkots 30.05.2015.].

²⁶ Turpat, [aplūkots 30.05.2015.].

²⁷ Turpat, [aplūkots 30.05.2015.].

parādnieka saistībai un galvnieka atbildība nedrīkst pārsniegt galvenā parādnieka atbildību.”²⁸ Kā norāda E.Kalniņš galvojuma akcesoritātes princips ir sava veida galvnieka aizsardzības mehānisms, lai kreditors nevarētu ļaunprātīgi izmantot starp galvnieku un kreditoru atsevišķi noslēgta galvojuma līguma nosacījumus. Galvojuma mērķis ir nevis vienkārši kādas saistības nodrošināšana, bet gan tādas saistības nodrošināšana, kura reāli pastāv brīdī, kad tiek prasīta tās izpilde, pamatojoties uz galvojuma līgumu. Piemēram, ja pirkuma līgums tiesas ceļā tiek atzīts par spēkā neesošu, kreditors nedrīkst prasīt galvniekam pirkuma summas samaksu, tikai tādēļ, ka starp viņu un galvnieku ir noslēgts galvojuma līgums. „Šajā ziņā izšķirošais ir nevis galvojuma došanas, bet gan kreditora prasījuma izlietošanas brīdis, līdz ar to galvenajai saistībai jāpastāv (jābūt spēkā) brīdī, kad kreditors izlieto savu galvojuma prasījumu pret galvnieku.”²⁹

Kā vēl vienu galvojuma akcesoritātes principa pazīmi E.Kalniņš min to, ka galvojums no galvenā parada ir atkarīgs saistības apmēra ziņā. Tas nozīmē, ka saistība, kura būs jāpilda galvniekam, nedrīkst pārsniegt tos saistību apmērus, kādi ir galvenajam parādniekam pret kreditoru.

Galvojuma līgumā kreditors ar galvnieku var vienoties, ka galvnieks segs galvenā parādnieka saistības tikai noteiktā apmērā, kas tomēr nav pilnīga atkarība no līguma starp kreditoru un parādnieku. Tādējādi galvnieks, apzinoties savas iespējas, ir tiesīgs izlemt, kāda apmērā viņš par cita (galvenā parādnieka) saistību ir gatavs galvot, lai galvojuma saistību būtu iespējams izpildīt. E.Kalniņš³⁰ norāda, ka uz galvnieku nedrīkst attiekties sliktāki nosacījumi, par kuriem kreditors un galvenais parādnieks vienojušies jau pēc galvojuma līguma noslēgšanas un galvnieks par to nav ticis informēts, tomēr, ja galvojuma līgumā tiek galvots par visām galvenā parādnieka saistībām, tad galvniekam ir jāreķinās arī ar zaudējumu segšanas, līgumisko, likumisko un līgumsoda samaksu kreditoram, ja galvenais parādnieks savlaicīgi nav izpildījis savas saistības.

Galvenās saistības ierobežojumi vai citādi galvenā parādnieka tiesiskā stāvokļa uzlabojumi (arī tādi, kas noteikti ar kreditora un galvenā parādnieka starpā noslēgtu vienošanos) pēc vispārīgā principa ierobežo arī galvnieka saistību, respektīvi, uzlabo galvnieka tiesisko stāvokli.³¹ Tātad uz labvēlīgāku nosacījumu iekļaušanu līgumā starp kreditoru un galveno parādnieku galvojuma akcesoritātes princips attiecas pilnībā, jo labvēlīgie nosacījumi ir attiecināmi arī uz galvnieku.

²⁸ Kalniņš E. Galvojums kā akcesoriska saistība. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=229704&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=229704&show=true) [aplūkots 30.05.2015.].

²⁹ Turpat, [aplūkots 30.05.2015.].

³⁰ Turpat, [aplūkots 30.05.2015.].

³¹ Turpat, [aplūkots 30.05.2015.].

Autore secina, ka šobrīd Civillikuma izpratnē galvojums ir akcesora saistība, kura ir atkarīga no galvenā parāda pastāvēšanas, un galvnieka atbildība, kā galvenā parāda saistību pastiprināšanas līdzeklis, iestājas tikai gadījumā, ja galvenais parādnieks nav spējīgs izpildīt savu saistību attiecībā pret kreditoru. Tātad galvojuma mērķis ir galvenās saistības, kura ir starp kreditoru un galveno parādnieku, nodrošināšana.

1.2. Galvojuma saistību rašanās un izbeigšanās pamats

Galvojuma saistība rodas ar brīdi, kad galvnieks un galvenā parādnieka kreditors noslēdz rakstveida līgumu par galvojumu, ar kuru galvnieks apņemas izpildīt galvenā parādnieka saistības gadījumā, ja pēdējais to pats nebūs spējīgs izpildīt. Galvojums no citiem saistību pastiprināšanas veidiem atšķiras ar to, ka saistība tiek nodrošināta ar trešās personas – galvnieka – iesaistīšanos. Galvojuma institūts ir interesants ar to, ka līgums par galvojuma došanu tiek slēgts tikai galvnieka un galvenā parādnieka kreditora starpā, neiesaistot līguma procesā galveno parādnieku, taču brīdī, kad galvnieks ir izpildījis saistību galvenā parādnieka vietā, izveidojas jaunas tiesiskās attiecības, kurās galvnieks ir kļuvis par kreditoru attiecībā pret galveno parādnieku, tas ir, galvnieks ir ieguvis tiesības uz regresa prasības pamata piedzīt kreditoram samaksāto summu no galvenā parādnieka.

Ar galvojuma saistību rašanās konstatēšanu praksē parasti nerodas problēmas. Ir gadījumi, kad galvojuma saistība var tikt atzīta par spēkā neesošu, ja par galvotāju ir kļuvusi persona, kurai saskaņā ar Civillikuma un citu normatīvo aktu prasībām nav tiesību būt par galvotāju. Kā vēl viens priekšnoteikums, lai galvojumu atzītu par spēkā neesošu, ir – galvojuma līguma formas neievērošana, taču, autoresprāt, šāda iespēja ir minimāla, jo maz ticams, ka mūsdienās kāds varētu uzskatīt, ka galvojums būs spēkā, ja tas tiks apliecināts tikai mutvārdos.

Tomēr tiesu praksē ir bijuši gadījumi, kad ir neskaidrības par to, kādā veidā galvojums būtu jānoformē. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts 2012.gada 8.februārī ir taisījis spriedumu lietā Nr.SKC-36/2012³², kura tēze ir nostiprināta judikatūrā, un tas ir: „Galvojuma līguma iekļaušana citā rakstveidā izteiktā formā neietekmē galvojuma spēkā esamību un nav pretrunā ar Civillikuma 1695.panta prasībām.” Senāts arī ir norādījis, ka galvojuma līgumam nav noteikta konkrēta forma un saturs, kā arī galvojuma līgumam nav nekādu paraugu. Tādējādi var secināt, ka, lai galvojuma līgums būtu spēkā, to rakstveidā var iekļaut arī citā līgumā, galvenais nosacījums – lai skaidri būtu saprotams, ka persona uzņemas galvojuma saistību.

Autore, pētot pieejamo tiesu praksi, ir konstatējusi, ka Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2016.gada 8.novembrī ir taisījusi spriedumu lietā Nr.C30651715³³ D.B. prasībā par galvojuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu, jo pilnvarnieks M.L. uz D.B.

³² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 8.februāra spriedums lietā Nr.SKC-36/2012. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2012-hronologiska-seciba/ [aplūkots 13.03.2017.].

³³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 8.novembra spriedums lietā Nr.C30651715. Publiski nav pieejams.

izdotas pilnvaras pamata ir noslēdzis galvojuma līgumu ar AS „D”, ar kuru ticis galvots par paša pilnvarnieka M.L. saistībām.

Tiesa nolēma prasītāja D.B. prasību noraidīt, spriedumu pamatojot ar to, ka D.B. universālpilnvarā dotā uzdevuma robežas nav tikušas pārkāptas, jo D.B. pilnvarā apliecinājis, „ka atzīs par pareizu un spēkā esošu visu, ko šīs pilnvaras ietvaros likumīgi izdarīs vai tiks izdarīt Pilnvarnieks, Pilnvarniekam piešķīris tiesības un/vai pienākumu noslēgt visāda veida ar likumu atļautus darījumus, kā arī parakstīt Prasītāja vārdā jebkurus aizdevuma un kredīta, galvojuma līgumus”³⁴. Autore secina, ka gadījumā, kad tiesības noslēgt galvojuma līgumu ietvertas pilnvarā, noslēgtais galvojuma līgums ir saistošs galvniekam, tomēr rodas jautājums, kāda būs kredītiestāžu rīcība gadījumā, ja galvots tiks par kredītu personai, kura ir patērētājs Patērētāju likuma izpratnē.

Pēc autore domām, iepriekš aprakstītajā tiesu prakses piemērā, lai gan tiesa galvojuma līgumu atzinusi par spēkā esošu, tomēr slēpjas problēma. Minētajā piemērā ir izpildītas visas normatīvo aktu prasības, lai galvojuma līgumu varētu atzīt par spēkā esošu, tomēr vērtējams ir jautājums, vai galvojuma līgumu galvnieka vārdā būtu pieļaujams slēgt pilnvarniekam.

Piemēram, Civillikuma 115.panta pirmajā daļā noteikts: „Laulības līgumos to slēdzējus nevar atvietot pilnvarnieki.” Civillikuma 441.pantā noteikts: „Testamentu, kas nodots glabāt notāram vai bāriņtiesai, izdod pēc pieprasījuma atpakaļ testatoram vai viņa pilnvarniekam, kurš uz to pilnvarots ar sevišķu pilnvaru.” Savukārt Civillikuma 2301.panta otrajā daļā ir noteikts: „Izdarīt atsavinājumus, ieķīlājumus vai nekustama īpašuma apgrūtinājumus ar lietu tiesībām, vest prāvas, izdarīt pārjaunojumus, kā arī izdarīt un saņemt maksājumus, universālpilnvarnieks, ja viņam nav uz to noteikta pilnvarojuma, drīkst tikai nepieciešamos gadījumos un lai pasargātu savu pilnvarotāju no draudošiem zaudējumiem.”

Tā kā saskaņā ar Civillikuma 1692.pantu galvojums ir ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, lai pasargātu galvnieku no iespējamās atbildības attiecībā pret kreditoru par trešās personas parādu, kur galvojuma līgums ticis noslēgts uz pilnvaras pamata, pēc autore domām, Civillikuma 1693.pants būtu papildināms ar otro daļu šādā redakcijā: „Galvojuma līgumu drīkst slēgt galvnieks vai viņa pilnvarnieks, kurš uz to pilnvarots ar sevišķu pilnvaru.” Ar sevišķu pilnvarojumu autore ir domājusi pilnvarojumu, kurā norādīta trešā persona, par kuru galvnieks pilnvarojis slēgt galvojuma līgumu, ka arī konkrēts galvojuma līguma apmērs.

³⁴ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 8.novembra spriedums lietā Nr.C30651715. Publiski nav pieejams.

Biežāk praksē rodas problēmas ar to, kā konstatēt, kad galvojuma līgums un ar to uzņemtas saistības ir izbeigušās. Civillikuma 1710.pantā ir noteikts: „Galvojums izbeidzas ar katru darbību, kas dzēš galveno saistību, atsvabinot no tās parādnieku.” Tātad tiek apstiprināts galvojuma saistības akcesorais raksturs, tas ir, galvojums ir atkarīgs no galvenā parāda pastāvēšanas. Tiesību zinātnē ir nostiprinājušās atziņas, kuros gadījumos un saskaņā ar kurām Civillikuma normām galvenais parāds ir uzskatāms par izpildītu vai izbeigušos.

Darbības, kuras ir nepieciešamas, lai galvenais parāds varētu tikt uzskatīts par dzēstu vai izpildītu, līdz ar to darbības, kuras nodrošina galvnieka atbrīvošanu no saistību izpildes attiecība pret galvenā parādnieka kreditoru ir šādas: saistību izpildījums, ieskaits, atcēlējs līgums, prasījumu un parādu sakritums, pārjaunojums, izlīgums un tiesas spriedums, noilgums.

Saistību izpildījums, kad „katra saistības tiesība izbeidzas pati no sevis, kad izpildīta tai atbilstošā parādnieka saistība, t.i., nolīdzināts parāds (CL1811.p.). Pēc vispārējā principa saistības izpildījums ir spēkā tikai tad, ja to izdarījusi un saņēmusi persona īstā vietā, īstā laikā un pienācīgā kārtā (CL 1812.p.).”³⁵ Saistību izpildījums kā pamats, lai galvojums tiktu dzēsts, ir pats loģiskākais galvojuma izbeigšanās pamats, jo galvenais parādnieks pats ir izpildījis savas saistības attiecībā pret kreditoru, tādējādi atbrīvojot galvnieku no uzņemtās saistības atbildēt par galvenā parādnieka saistībām. Tas nozīmē, ka galvojums, kā blakus saistība ir izbeigusies ar galvenās saistības izpildi, tādējādi ir izbeigušās arī galvenā parādnieka kreditora tiesības prasīt no galvotāja galvenās saistības izpildi.

„Ar ieskaitu saprot prasījuma dzēšanu ar pretprasījumu. Saskaņā ar CL 1851.pantu ieskaitam priekšā liktam prasījumam vajag piederēt pašam parādniekam.”³⁶ Tātad galvenajam parādniekam ir radušās prasījuma tiesības pret kreditoru, kur prasījumu summas ir vienādas, tādējādi tiek dzēstas galvenā parādnieka saistības pret kreditoru, līdz ar to atbrīvojot galvnieku no galvojuma saistības. Tomēr ieskaita gadījumā nepieciešams konstatēt, vai ieskaits ir veikts visas galvenās saistības apmērā. Gadījumā, ja ar ieskaitu galvenā saistība tiek dzēsta tikai daļēji, arī no tās izrietošās blakus saistības tiek dzēstas tikai tādā apmērā, kādā tiek dzēsta galvenā saistība. “Daļējs ieskaits neizsauc galvojuma vai ķīlas attiecību izbeigšanos, bet tikai samazina prasījuma apmēru, kāds ir nodrošināts ar šiem pastiprinājumiem.”³⁷ Tādējādi ieskaita gadījumā nepieciešams precīzi konstatēt, kādā apmērā ir ieskaitīta galvenā saistība, jo tas ir būtiski, lai konstatētu vai galvojuma saistība ir

³⁵ Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000., 215.lpp.

³⁶ Turpat, 215.lpp.

³⁷ Turpat, 336.lpp.

izbeigusies – pilnīgas galvenās saistības ieskaita gadījumā, vai galvojums tomēr turpina pastāvēt – daļējas galvenās saistības ieskaita gadījumā.

Saskaņā ar Civillikuma 1851.panta otrās daļas 1.punkta nosacījumiem: “Galvinieks var ieskaitīt galvenā parādnieka prasījumus.” Šāda veida ieskaita gadījumā galvinieks kļūst par “galvenās parādu saistības kreditora kreditoru”³⁸. Attiecībā uz galvojuma saistību, par kuru pats galvinieks veic ieskaitu ar galvenās saistības kreditoru, galvojuma saistība tiek dzēsta tādā apmērā, kādā tiek veikts ieskaits par galveno parādu. Tas nozīmē, ka galvenā parādnieka saistību neizpildes gadījumā, galvenā parādnieka kreditors no galvinieka varēs prasīt saistību izpildi tikai neizpildītās (neieskaitītās) saistības apmērā. Tātad galvojums izbeidzas tādā apmērā, kādā galvinieks ieskaitījis galvenā parādnieka saistību ar galvenā parādnieka kreditoru. Tomēr, ieskaita gadījumā, kur ieskaitu ir veicis galvinieks un galvenā parādnieka kreditors, galvinieks patur tiesības vērst regresa prasību pret galveno parādnieku par parāda atmaksu ieskaitītā parāda apmērā saskaņā ar Civillikuma 1704.panta nosacījumiem. Autore secina, ka gadījumā, kad noticis ieskaits par galveno parādu starp galvenā parāda kreditoru un galvinieku, tiek realizēts galvojuma līguma mērķis, tas ir, galvinieks ir izpildījis saistību attiecībā pret kreditoru galvenā parādnieka vietā un šajā gadījumā nevar teikt, ka galvojuma līgums ir izbeidzies, jo ir beigusī pastāvēt galvenā saistība. Šajā gadījumā var uzskatīt, ka galvinieks ir izpildījis ar galvojuma līgumu uzņemto blakus saistību, tas ir, izpildījis saistību galvenā parādnieka vietā.

Atcēlējs līgums starp kreditoru un parādnieku saskaņā ar Civillikuma 1711.pantu atbrīvo arī galvinieku no ar galvojuma līgumu uzņemtās saistības, jo uz atcēlēja līguma pamata kreditors ir atteicies no sava prasījuma pret galveno parādnieku, ja vien galvinieks ar atsevišķu rakstveida piekrišanu nav uzņēmis stāties galvenā parādnieka vietā attiecības ar kreditoru. Atcēlēja līguma gadījumā galvojums izbeidzas ar vienošanās noslēgšanu starp kreditoru un galveno parādnieku par to, ka kreditors atsakās no sava prasījuma pret galveno parādnieku. Tātad šeit izpaužas galvojuma akcesorais raksturs, tas ir, galvojums beidz pastāvēt tad, kad beidz pastāvēt galvenā saistība.

Galvojums ar atcēlēja līguma noslēgšanu var tikt izbeigts arī gadījumos, ja šādu atcēlēja līgumu noslēdz galvenā parādnieka kreditors un galvinieks, tas ir, kreditoram un galviniekam ir tiesības savā starpā vienoties par galvojuma līguma atcelšanu, jo galvojuma līgums tiek slēgts starp galvinieku un galvenā parādnieka kreditoru. Tātad galvojums var tikt izbeigts arī kā patstāvīga saistība neatkarīgi no galvenā parāda pastāvēšanas.

³⁸ Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000., 215.lpp.

Civillikuma 1711.pantā noteikts, ka atcēlējs līgums nāk par labu galvniekam, ja vien galvniekam jau sākotnēji nav bijis nolūka atteikties vērst savu regresa prasību pret galveno parādnieku. Tad šādu galvojumu var uzskatīt par dāvinājumu. “Pēc būtības tas vairs nav galvojums Civillikuma izpratnē, jo saskaņā ar CL 1692.pantu galvnieks uzņemas pienākumu atbildēt par trešās personas parādu, tomēr neatbrīvojot pēdējo no viņa parāda.”³⁹ Tas nozīmē, ka galvnieks ir apņēmis atbildēt par galveno parādu, gadījumā, ja galvenais parādnieks nepildīs saistības, kā arī apņēmis nevērst regresa prasību pret galveno parādnieku.

Prasījumu un parādu sakritums – situācija, kad kreditors un parādnieks apvienojas vienā personā (Civillikuma 1857.pants), piemēram, mantojuma pieņemšanas vai juridisko personu apvienošanas gadījumā.⁴⁰ Sakritums balstās uz tā, ka persona nevar pati sev būt parādnieks vai kreditors.⁴¹ Šajā gadījumā galvojums izbeidzas, jo nevar būt situācija, kad parādnieks un kreditors ir viena persona, kur kreditors prasa galvojuma izpildi par parādu, kurš ir paša kreditora parāds. Parādu sakrituma gadījumā, kad sakrīt kreditors un galvenais parādnieks, izbeidzas pamatsaistība, tādējādi beidz pastāvēt arī galvojums kā blakus saistība. Galvojums kā blakus saistība beidz pastāvēt arī gadījumos, kad kreditors un galvenais parādnieks sakrīt savstarpējas mantošanas ceļā.

„Ja mantošanas ceļā sakrīt galvenais parādnieks un galvnieks – galvenais parāds paliek spēkā”⁴² kā arī „ja mantošanas ceļā sakrīt kreditora un galvnieka personas, galvojuma saistība izbeidzas, bet turpina pastāvēt parāda saistība.”⁴³ Tādējādi savstarpējas mantošanas ceļā galvojums kā blakus saistība izbeidzas galvenā kreditora un parādnieka sakrituma gadījumā, savukārt gadījumos, kad sakrīt galvenais parādnieks un galvnieks vai kreditora un galvnieka personas galvojums beidz pastāvēt parādu un prasījumu sakritumu ceļā, tas ir, galvojums izbeidzas, lai gan galvenā parāda saistība turpina pastāvēt.

Pārjaunojums, kur tiek atceltas pastāvošās saistības starp parādnieku un kreditoru un to vietā saskaņā ar Civillikuma 1867.panta nosacījumiem tiek noslēgts jauns līgums, kurš galvniekam nav saistošs, jo par no jauna radušos saistību galvnieks nav galvojis. „Ja starp parādnieku un kreditoru, bez galvnieka līdzdalības, notikusi saistību grozīšana, tā kā vecās saistības vietā, par kuru ir galvojis galvnieks, ir radusies jauna, pēc kuras viņš nav galvojis, bet iepriekšējā galvojuma saistība ir izbeigusies, tad attiecībā pret šo jauno saistību viņš

³⁹ Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000., 218.lpp.

⁴⁰ Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātspējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/264225-galvena-paradnieka-saistibu-dzesana-maksatnespejas-procesa-vai-pamats-galvojuma-izbeigšanai/> [aplūkots 01.06.2015.].

⁴¹ Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000., 339.lpp.

⁴² Turpat, 220.lpp.

⁴³ Turpat, 220.lpp.

(galvinieks) jau ir trešā persona, kura nepiedalās jaunajā saistībā un līdz ar to arī nenes atbildību pēc šīs saistība [..].”⁴⁴ Saskaņā ar Civillikuma 1869.panta nosacījumiem pārjaunojuma sekas ir tādas, ka iepriekšējais prasījums ar visām tā blakus saistībām, tai skaitā, galvojumu, izbeidzas kā izpildīts un tā vietā rodas jauns prasījums, uz kuru neattiecas iepriekšējie blakus prasījumi, ja vien pārjaunojuma līgumā netiek paredzēta arī blakus tiesību pāreja uz jauno galveno saistību. Tātad, pārjaunojuma līguma slēgšanas gadījumā, par galvojuma līguma spēkā esamību attiecībā uz jauno līgumu nepieciešama īpaša atruna, kā arī nepieciešama galvinieka piekrišana galvot par saistību, kura radusies no jauna. Tādējādi, noslēdzot pārjaunojuma līgumu, izbeidzas iepriekšējā saistība un līdz ar to arī galvojums kā iepriekšējās saistības blakus saistība.

Izlīgums - ar izlīgumu dalībnieki kādu apstrīdamu vai citādi apšaubāmu savstarpējo tiesisko attiecību, savstarpēji piekāpdamies, pārvērš par neapstrīdamu un neapšaubāmu (Civillikuma 1881.pants).⁴⁵ Saskaņā ar Civillikuma 1888.panta nosacījumiem starp kreditoru un galveno parādnieku noslēgtais izlīgums attiecas uz galvinieku tikai tāda mērā, ja samazinās viņa pienākumi. Attiecībā uz izlīgumu viennozīmīgi nevar teikt, ka galvojums izbeidzas ar izlīguma noslēgšanu, jo izlīguma gadījumā galvenā saistība nebeidz pastāvēt. Izlīguma gadījumā nepieciešams konstatēt, vai galvinieka situācija netiek pasliktināta, tas ir, vai izlīguma nosacījumi galvinieku nenostāda sliktākā situācijā, kāda tam ir bijusi pirms izlīguma noslēgšanas starp galveno parādnieku un kreditoru. Tātad izlīguma gadījumā galvojuma saistība beidz pastāvēt gadījumos, ja galvinieks tiek nostādīts sliktākā situācijā, ja galvinieka pienākumi samazinās, galvojums paliek spēkā. Izlīguma noslēgšanas gadījumā nepieciešams konstatēt arī to, vai patiešām tiek noslēgts izlīgums, jo var rasties situācija, ka galvenais parādnieks un kreditors vēlas noslēgt izlīgumu, taču patiesībā tiek noslēgts pārjaunojuma līgums, tad galvojuma līguma spēkā esamība tiek vērtēta pēc pārjaunojuma līguma noslēgšanas nosacījumiem. Tādējādi izlīguma gadījumā galvojums beidz pastāvēt nevis tādēļ, ka beigusi pastāvēt galvenā saistība, bet gan tādēļ, ka ar izlīguma noslēgšanu starp kreditoru un galveno parādnieku, palielinās galvinieka pienākumi. Tātad galvojums izlīguma gadījumā beidz pastāvēt nevis kā akcesora saistība, bet gan tādēļ, ka palielinājies galvinieka pienākumu apjoms.

⁴⁴ Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000., 216.lpp.

⁴⁵ Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/264225-galvena-paradnieka-saistibu-dzesana-maksatnespejas-procesa-vai-pamats-galvojuma-izbeigsanai/> [aplūkots 01.06.2015.].

„Saskaņā ar CL 1892.pantu prasījums, kas kreditoram atraidīts ar spēkā nākušu tiesas spriedumu, izbeidzas ar viesiem tā blakus prasījumiem.”⁴⁶ Tātad saistība, kura ar tiesas spriedumu atzīta par spēkā neesošu, vienlaicīgi par spēkā neesošu padara arī šīs saistības blakus saistību – galvojuma līgumu. Galvojuma līguma atzīšana par spēkā neesošu līdz ar darījumu, kurš, pēc tiesas ieskata, nav likumā noteiktajā kārtībā noslēgts, ir pilnīgi pieņemama. Galvojums šajā gadījumā beidz pastāvēt kā blakus saistība, jo par spēkā neesošu tiek atzīta galvenā saistība.

Problēmas rodas gadījumā, ja galvenais parādnieks ir kļuvis maksātnespējīgs un ar tiesas spriedumu par tādu atzīts. Juridiskas personas maksātnespējas gadījumā, kā to norāda arī E.Kalniņš⁴⁷, kad kapitālsabiedrība ir atzīta par maksātnespējīgu un tā rezultātā ir izslēgta no komercreģistra, tā zaudē tiesībspēju un gadījumā, ja kapitālsabiedrības tiesības un saistības nepāriet citai personai, ar sabiedrības izslēgšanu no komercreģistra izbeidzas arī tās neizpildītā saistība pret kreditoru. Tiesu praksē šobrīd galvenokārt valda uzskats, ka juridiskas personas maksātnespējas gadījumā galvojums kā blakus saistība zaudē savu akcesoritāti un kļūst par patstāvīgu saistību. Autore piekrīt E.Kalniņa izteiktajam viedoklim, ka kapitālsabiedrības maksātnespējas gadījumā galvojuma mērķim ir prioritāte attiecībā pret galvojuma akcesoritāti. Galvojuma mērķis ir galvenās prasības nodrošināšana gadījumā, ja galvenais parādnieks kļūst maksātnespējīgs, tas ir, tam nav pietiekami daudz mantas un līdzekļu, lai izpildītu saistības. Ja tiek pieņemts, ka galvojums kapitālsabiedrības maksātnespējas gadījumā kļūst par patstāvīgu prasījumu, galvnieks automātiski tiek atzīts par galveno parādnieku, kaut arī to nav vēlējis, noslēdzot galvojuma līgumu. Problēma šajā gadījumā ir – pret ko galvniekam vērst savu regresa prasību, kas saskaņā ar Civillikuma nosacījumiem ir viņa tiesības, kuras viņš var izmantot pret galveno parādnieku. Galvnieks, dodot galvojumu, rēķinās ar to, ka situācijā, kad būs jāpilda galvenā parādnieka saistības, viņam tiks garantētas tiesības vērsties ar regresa prasību pret galveno parādnieku.

E.Kalniņš⁴⁸ norāda, ka fiziskās personas maksātnespējas procesā saistību dzēšanas plāna gadījumā, kur fiziska persona ar tiesas lēmumu ir tikusi atbrīvota no saistību dzēšanas plānā neizpildītās saistības un tiesiskās aizsardzības procesā - tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plāna realizēšanas gadījumā, kad kreditors nav devis piekrišanu galvenās saistības apmēra samazinājumam, galvojuma saistības apmērs nesamazinās. Tātad kreditora interesēs, iepriekš minētajos gadījumos, galvojums no blakus saistības kļūst par patstāvīgu saistību. Tomēr arī fiziskas personas maksātnespējas gadījumā netiek runāts par galvnieka tiesībām,

⁴⁶ Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000., 217.lpp.

⁴⁷ Kalniņš E. Galvojums kā akcesoriska saistība. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=229704&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=229704&show=true) [aplūkots 30.05.2015.].

⁴⁸ Turpat, [aplūkots 30.05.2015.].

jo, ja par saistību samazināšanu un dzēšanu ir bijis tiesas lēmums, tas nozīmē, ka šī saistība ir beigusī pastāvēt, tādējādi galvniekam nav pret ko vērst regresa prasību, jo galvojums ir kļuvis par patstāvīgu saistību.

Saskaņā ar Civillikuma 1712.panta nosacījumiem: „Galvojums izbeidzas ar ikvienu notikumu, kas atsvabina galveno parādnieku.” Kā notikumu, kas atsvabina galveno parādnieku un kā rezultātā izbeidzas arī galvojums kā akcesora saistība var minēt saistības izbeigšanos ar noilgumu. Saskaņā ar Civillikuma 1893.panta nosacījumiem, saistība izbeidzas, ja tiesīgā persona to pienācīgi neizlieto likumā noteiktajā termiņā. Termini tiesību izmantošanai var būt dažādi, parasti noilguma termiņš ir 10 gadi, taču dažādu nozaru likumos var tikt noteikti gan garāki, gan īsāki saistības izlietošanas termiņi. Civillikuma 1910.pantā ir noteikts, ka ar termiņa notecējumu izbeidzas ne vien prasības tiesība, bet arī pati saistību tiesība. Tādējādi galvojums kā blakus saistība izbeidzas ar noilguma termiņa iestāšanās brīdi, jo šajā brīdī beidz pastāvēt galvenā saistība, par kuru ir ticis dots galvojums.

Autore secina, ka saistību izpildījuma, pilnīga galvenā parāda ieskaita starp kreditoru un galveno parādnieku, atcēlēja līguma prasījumu un parādu sakrituma, pārjaunojuma, tiesas sprieduma un noilguma gadījumā galvojums kā akcesora saistība beidz pastāvēt līdz ar galvenās saistības izbeigšanos. Izlīguma gadījumā galvenā saistība pastāvēt nebeidz, šajā gadījumā galvojuma kā blakus saistības spēkā esamība ir atkarīga no tā, vai ar izlīguma noslēgšanu galvnieka pienākumi samazinās vai palielinās, tas ir, ja galvnieka pienākumi palielinās, galvojuma saistība beidz pastāvēt, ja galvnieka pienākumi samazinās, galvojuma saistība turpina pastāvēt.

Autore secina, ka ieskaita, atcēlēja līguma, prasījumu un parādu sakrituma gadījumā nepieciešams konstatēt, kuri ir konkrētā darījuma dalībnieki, jo, piemēram, atcēlēja līguma gadījumā, kurš ir noslēgts starp kreditoru un galvnieku, galvojuma līgums beidz pastāvēt, neskatoties uz to, ka spēkā ir galvenā saistība starp kreditoru un galveno parādnieku. Ieskaita gadījumā, kas veikts starp kreditoru un galvnieku, galvenā saistība paliek spēkā un galvniekam ir tiesības vērst regresa prasību pret galveno parādnieku, jo šajā gadījumā galvnieks ir izpildījis savu pienākumu atbildēt par galveno parādu galvenā parādnieka vietā. Arī gadījumos, kad ir noticis prasījumu un parādu sakritums, jo galvenais parādnieks un galvnieks vai kreditors un galvnieks ir apvienojušies vienā personā, galvenā saistība paliek spēkā, savukārt galvojums beidz pastāvēt.

Šobrīd, ņemot vērā spēkā esošo judikatūru, situācijās, kad ar tiesas spriedumu tiek pasludināts fiziskas vai juridiskas personas maksātnespējas process, maksātnespējas procesa rezultātā galvojums zaudē akcesoro raksturu un kļūst par patstāvīgu saistību, tomēr, ņemot vērā to, ka iepriekš norādītais jautājums nav nostiprināts normatīvajos aktos un iepriekšējā

tiesu praksē un tiesību zinātnieku viedoklī vērojamas atšķirības, pēc autores domām, problēma vēl aizvien ir aktuāla. Jautājumus, kuri saistīti ar galvojuma institūtu maksātspējas procesā, autore analizēs nākamajās maģistra darba nodaļās.

2. GALVOJUMA INSTITŪTS MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ

2.1. Parādnieka tiesību un interešu aizsardzība

2.1.1. Ģimenes maksātnespēja

Ar 2015.gada 12.februāra grozījumiem Civilprocesa likumā⁴⁹, ar kuriem 363.²³ pants tika papildināts ar 1.¹ daļu, kas nosaka, ka maksātnespējas procesa pieteikumu parādniekam ir iespēja iesniegt kopā ar savu laulāto vai ar personu, kura sastāv ar parādnieku radniecībā vai svainībā līdz otrajai pakāpei, tika nodrošināts Maksātnespējas likuma⁵⁰ 131.panta pirmās daļas 1. un 2.punktā norādīto fiziskās maksātnespējas procesā ieinteresēto personu iespēja, maksātnespējas pieteikumu iesniegt kopā ar parādnieku. „Ģimenes maksātnespējas” pieteikuma iesniegšanas priekšrocība ir, ka valsts nodevas apmaksā un fiziskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa tiek veikta tikai vienu reizi, neatkarīgi no personu skaita, kuras norādītas „ģimenes maksātnespējas” pieteikumā.

„Ģimenes maksātnespējas” pieteikuma mērķis ir „samazināt fiziskās personas maksātnespējas procesa uzsākšanas izmaksas”⁵¹. Kā tiek norādīts Maksātnespējas administrācijas skaidrojumos un atziņās 2015 – 2016.05.: „Minēto apstiprina tiesību normas rašanās vēsture, piemēram, priekšlikuma par „ģimenes maksātnespējas procesa” ieviešanu iesniedzēja G. Bērziņa norādītais, ka „ģimenes maksātnespējas procesa” mērķis ir samazināt maksātnespējas procesa uzsākšanas izmaksas.”⁵². Tas nozīmē, ka „ģimenes maksātnespējas” pieteikuma iesniegšana tiek vērsta uz to, lai tiktu samazināti pieteikuma iesniedzēju izdevumi, uzsākot fizisko personu maksātnespējas procesu. Tomēr tālākajā maksātnespējas procesa gaitā „ģimenes maksātnespējas” pieteikumā norādīto un par maksātnespējīgām pasludināto personu izmaksu apmērs nesamazinās, jo katrai par maksātnespējīgo personu pasludinātai fiziskai personai maksātnespējas procesā radušās izmaksas, ņemot vērā, ka katrai personai, kurai, pamatojoties uz vienu maksātnespējas pieteikumu, ir pasludināts atsevišķs fiziskās personas maksātnespējas process, ir sedzamas atsevišķi, ievērojot Maksātnespējas likuma 171. un 172.pantā noteikto kārtību un apmēru. Autoresprāt, ieguvums „ģimenes maksātnespējas procesā” iesaistītajām personām ir tas, ka katrai par maksātnespējīgo pasludinātajai fiziskai

⁴⁹ Civilprocesa likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50500> [aplūkots 10.03.2017.].

⁵⁰ Maksātnespējas likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=214590> [aplūkots 10.03.2017.].

⁵¹ Maksātnespējas administrācijas skaidrojumi un atziņas 2015 – 2016.05. 64.lpp. Pieejams: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/link_part_173/ [aplūkots 15.03.2016.].

⁵² Turpat, 64.lpp.

personai atsevišķi nav jāsedz Maksātnespējas likuma 171.panta pirmajā daļā norādītā administratora atlīdzība.

Maksātnespējas administrācija norāda „Nepastāvot citam tiesiskajam regulējumam, uz kopēja maksātnespējas procesa pieteikuma pamata pasludinātie maksātnespējas procesi tiek turpināti kā nosacīti atsevišķi (individuāli) maksātnespējas procesi, administrators šajos maksātnespējas procesos veic konkrētas darbības, kas nepieciešamas tieši konkrētā maksātnespējas procesa gaitas nodrošināšanai”⁵³. Autore secina, ka, izsakot šādu viedokli, Maksātnespējas administrācija piekrīt, ka „ģimenes maksātnespējas procesa” izmaksas pieteicējiem tiek samazinātas tikai uz pieteikuma iesniegšanas brīdi, pamatojot to ar Rīgas rajona tiesas Jūrmalas tiesu nama 2016.gada 1.februāra lēmumu lietā Nr.C33390216, savukārt pārējās ar fiziskās personas maksātnespējas procesu saistītās izmaksas katram pieteicējam ir jāsedz atsevišķi saskaņā ar Maksātnespējas likumā noteikto. Būtiski ir tas, ka tiesa minētajā lēmumā ir norādījusi, ka: „lai arī “ģimenes” maksātnespējas procesa ietvaros attiecībā uz katru parādnieku Maksātnespējas likumā noteiktās darbības tiek veiktas atsevišķi, tas nepārveido vienu tiesas pasludināto maksātnespējas procesu par vairākiem atsevišķiem maksātnespējas procesiem”⁵⁴, tādējādi secinot, ka „Attiecīgi pamats izmaksāt fiziskās personas maksātnespējas procesa depozītu radīsies pēc tam, kad administrators būs veicis visu to darbību kopumu, kuru rezultātā būs pabeigts “ģimenes” maksātnespējas process.”⁵⁵.

Tomēr Maksātnespējas administrācija arī norāda „Maksātnespējas likums pieļauj administratoram sagatavot arī kopējus dokumentus, piemēram, kopēju kreditoru prasījumu reģistru, ja tas izriet no procesa efektivitātes principa, un administrators spēs nodrošināt, ka kreditori ir informēti [..]”⁵⁶ Tas nozīmē, ka šādā veidā „ģimenes maksātnespējas” procesa ietvaros varētu tikt samazinātas arī citas ar maksātnespējas procesu saistītas izmaksas.

Izmaksu samazinājums attiecībā uz citām maksātnespējas procesa izmaksām varētu tikt piemērots gadījumā, ja „ģimenes maksātnespējas procesa” pieteikums tiek iesniegts situācijā, kad kāda no Maksātnespējas likuma 131.panta pirmās daļas 1. un 2.punktā norādītajām personām galvojusi par saistību, kuras dēļ fiziskai personai, nespējot izpildīt saistību attiecībā pret kreditoru, ir nācies vērsties tiesā ar maksātnespējas pieteikumu. Kā arī, gadījumā, ja viens vai vairāki galvinieki pieļauj iespēju, ka gadījumā, ja kreditors izmantos savas tiesības vērsties ar prasību pret galvinieku vai ar šādu prasību pret galvinieku jau ir

⁵³ Maksātnespējas administrācijas skaidrojumi un atziņas 2015 – 2016.05. 64.lpp. Pieejams: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/link_part_173/ [aplūkots 15.03.2016.].

⁵⁴ Turpat, 65.lpp.

⁵⁵ Turpat, 65.lpp.

⁵⁶ Turpat, 64.lpp.

vērsies, kā rezultātā arī galvniekiem varētu iestāties fiziskās personas maksātnespēja, ar nosacījumu, ja galvnieks atbilst Maksātnespējas likuma 129.pantā ietvertajam fiziskas personas maksātnespējas procesa pazīmēm un priekšnoteikumiem, tiesā varētu tikt iesniegts „ģimenes maksātnespējas pieteikums”. Šādā situācijā, pieņemot, ka visām „ģimenes maksātnespējas pieteikumā” norādītajām fiziskajām personām, šī ir vienīgā saistība, kuras dēļ maksātnespējas pieteikums ticis iesniegts, lielu daļu maksātnespējas procesa laikā sagatavojamo dokumentu administrators varētu sagatavot kopīgi visām pieteikumā norādītajām personām, tādējādi samazinot „ģimenes maksātnespējas procesā” iesaistīto fizisko personu izdevumus.

Pie atziņas, ka pieteicēju izdevumi „ģimenes maksātnespējas procesa” ietvaros tiek samazināti tikai uz „ģimenes maksātnespējas” pieteikuma iesniegšanas brīdi, ir nonākuši arī citi autori, piemēram, zvērināta advokāta Edgara Lazdāna biroja interneta mājaslapā pieejams šāds skaidrojums: „Pēc būtības galvenā ģimenes maksātnespējas procesa priekšrocība ir naudas līdzekļu ietaupījums, uzsākot maksātnespējas procesu. Pēc maksātnespējas procesa uzsākšanas visas izmaksas (administrators izdevumi, izdevumi, kas saistīti ar saistību dzēšanas plāna izstrādāšanu un pieteikumu sagatavošanu tiesai, ikmēneša maksājumi kreditoriem saskaņā ar saistību dzēšanas plānu) katram parādniekam ir jāsedz tādā pašā apmērā kā vienas personas maksātnespējas procesā.”⁵⁷ Autore vēlas norādīt, ka papildus citātā norādītajai informācijai, zvērināta advokāta Edgara Lazdāna biroja interneta mājaslapā ir norāde par to, ka valsts nodeva un depozīts ir maksājams tikai vienu reizi, šāds maksājums nav jāveic katrai „ģimenes maksātnespējas” pieteikumā norādītajai personai.

Latvijas Kredītņēmēju asociācijas valdes priekšsēdētājs Jānis Āboliņš norāda: „Finansiālās grūtībās nonākušām ģimenēm, šī likuma norma atvieglos maksātnespējas procesa iziešanu – ģimenei būs nepieciešams tikai viens maksātnespējas administrators un arī valsts nodeva būs jāmaksā visiem kopā.”⁵⁸ Tomēr raksta autors nepiemin to, ka „ģimenes maksātnespējas” pieteikuma iesniegšanas gadījumā katrai fiziskai personai būs jāiziet savs fiziskās maksātnespējas process, kura rezultātā katrai fiziskai personai atsevišķi Maksātnespējas likuma noteiktajā kārtībā tiks pasludināts bankrots un saistību dzēšanas procedūra. Tas nozīmē, ka ģimenes locekļi ir saistīti „ģimenes maksātnespējas” pieteikuma iesniegšanas brīdī un brīdī, kad tiks pabeigtas visas, ar pieteikumu par maksātnespējīgām pasludināto fizisko personu bankrota un saistību dzēšanas procedūras. Autoresprāt, ņemot

⁵⁷ Ģimenes maksātnespējas procesa priekšrocības. Pieejams: <http://administratorubirojs.lv/index.php/fp-process/21-raksti/fizisko-personu-maksatnespeja/152-gimenes-maksatnespeja> [aplūkots 15.03.2016.].

⁵⁸ Āboliņš J. Izmaiņas fizisko personu maksātnespējas regulējumā. Jurista Vārds, 2015.gada 3.marts, nr.9, 44.lpp.

vērā šobrīd spēkā esošo regulējumu, „ģimenes maksātnespējas” procesā lielāks ieguvums ir kreditoriem, kuri vairākos saistītos fizisko personu maksātnespējas procesos var vērsties pie viena administratora, kā arī administratoram šādā gadījumā ir vienkāršāk izprast un vadīt katras atsevišķas fiziskās personas maksātnespējas procesu. Lai gan autore vēlas norādīt, ka administratoram pēc „ģimenes maksātnespējas” procesa pabeigšanas ir tiesības uz atlīdzību tikai viena fiziskās personas maksātnespējas procesa atlīdzības apmērā.

Attiecībā uz parādniekiem, kuri iesaistīti „ģimenes maksātnespējas procesā”, ieguvums varētu būt tāds, ka galvniekiem, kuri galvojuši par ģimenes locekļa saistībām un kuriem nav pietiekamu līdzekļu, lai šo saistību izpildītu, ārpus maksātnespējas procesa nebūs jāpiedzīvo atsevišķa tiesvedība saistībā galvojuma līguma izpildi.

Autore secina, ka ieguvums no „ģimenes maksātnespējas” pieteikuma iesniegšanas ir naudas līdzekļu ietaupījums „ģimenes maksātnespējas” pieteikuma iesniegšanas brīdī, kas atbilst Maksātnespējas likuma 5.pantā ietvertajam fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķim, jo līdzekļu ietaupījuma rezultātā varētu tikt apmierināts lielāks kreditoru prasījumu apmērs. Tā ir arī laika ekonomija - ietaupot gan maksātnespējīgo personu laiku, gan administratoru, gan arī kreditoru laiku. Kā arī kreditoru savlaicīga informēšana par to, ka, piemēram, parādnieka galvotājs nebūs spējīgs izpildīt ar galvojuma līgumu uzņemtās saistības un segt parādu galvenā parādnieka vietā.

Autore vēlas norādīt, ka visām „ģimenes maksātnespējas procesa” pieteikumā norādītajām fiziskajām personām saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.²³ panta 1¹.daļu jāatbilst Maksātnespējas likuma 129.pantā noteiktajām fiziskas personas maksātnespējas pazīmēm. Šo būtisko niansi uzsver arī visi autori, kuri rakstījuši par „ģimenes maksātnespējas procesu”, piemēram, Gaidis Bērziņš rakstā „Aktuālie grozījumi maksātnespējas likumā: kas un kāpēc mainījies”⁵⁹, Agnese Šķēle rakstā „Skaidrojums par Civilprocesa likuma izmaiņām”⁶⁰. Tas nozīmē, ka „ģimenes maksātnespējas” pieteikumā katras norādītās fiziskās personas atbilstību Maksātnespējas likuma 129.panta prasībām tiesas vērtē atsevišķi un par katras fiziskās personas maksātnespējas procesa ierosināšanu, lēmums tiek pieņemts atsevišķi.

Latvijā diezgan bieži par galvenā parādnieka saistībām ir galvojis kāds no ģimenes locekļiem, tādējādi viena ģimenes locekļa maksātnespēja noved pie nākamā ģimenes locekļa maksātnespējas. Atsevišķu statistiku par gadījumiem, kad viena ģimenes locekļa maksātnespējas gadījumā kāds cits ģimenes loceklis ir kļuvis maksātnespējīgs, autorei

⁵⁹ Bērziņš G. Aktuālie grozījumi maksātnespējas likumā: kas un kāpēc mainījies. Jurista Vārds, 2015.gada 3.marts, nr.9, 13.lpp.

⁶⁰ Šķēle A. Skaidrojums par Civilprocesa likuma izmaiņām. Jurista Vārds, 2015.gada 3.marts, nr.9, 41.lpp.

neizdevās iegūt, taču, izpētot Lursoft⁶¹ pieejamo informāciju no 2017.gada 1.marta līdz 2017.gada 17.martam, „ģimenes maksātspējas process” pasludināts vismaz 10 gadījumos, kur vienā gadījumā tas pasludināts attiecībā uz trim parādniekiem.

Lai novērstu situāciju, kad ģimenes locekļi galvo par kāda cita ģimenes locekļa parādiem, iespējams, būtu nepieciešams veikt grozījumus Civillikumā, kur varētu paredzēt, ka ģimenes loceklis nedrīkst galvot par cita ģimenes locekļa saistībām.

Lietuvas Civillikuma 3.114.panta otrajā daļā ir noteikts, ka laulātie netiks uzskatīti par otra laulātā galvotāju saistībās, kas izriet no vienam no laulātajiem individuāli piederoša īpašuma pārvaldības vai atsavināšanas.⁶²

Ņemot vērā Lietuvas piemēru, Civillikumā, iespējams, varētu veikt līdzīga veida grozījumus, papildinot Civillikuma 1693.pantu ar otro teikumu, ka „ par galvinieku nedrīkst būt laulātais un persona, kura sastāv ar parādnieku radniecībā vai svainībā līdz otrajai pakāpei”. Minēto grozījumu veikšanas leģitīmais mērķis varētu būt – novērst „ģimenes maksātspējas” iestāšanos. Tomēr šādā gadījumā grūtības varētu radīt tas, kādā veidā varētu notikt radniecības pierādīšanas process. Ieviešot šāda veida grozījumus, galvojumam būtu nepieciešams noteikt notariāla akta formu, jo notāram ir iespēja pārbaudīt, vai personas ir radniecības attiecībās.

Autore secina, ka iepriekš norādīto grozījumu ieviešana Civillikumā dotu nevis labumu, bet gan radītu dažāda veida problēmas. Piemēram, tas varētu ierobežot galvojuma došanas iespējas, gadījumos, kad tiktu galvots par otra laulātā saistībām gadījumā, ja laulātajiem ir dalītā manta. Tas ierobežotu arī iespēju pirmās un otrās pakāpes radniekiem galvot par sava radnieka saistību situācijā, kad radniekam ir pietiekami daudz līdzekļu, lai viņš pilnvērtīgi varētu galvot par cita radnieka saistībām. Vēl viena problēma, pēc autores domām, varētu būt tā, ka galviniekam vienmēr būtu nepieciešams pierādīt Maksātspējas likuma 131.panta pirmās daļas 1. un 2.punktā norādītās radniecības neesamību.

Pēc autores domām, atbildība par galvojuma došanu būtu jāuzņemas galvojuma devējam, izvērtējot savas iespējas un līdzekļus atbildēt kreditoram galvenā parādnieka maksātspējas gadījumā. Daļēja atbildības nasta gulstas arī uz kreditoru, izvērtējot galvinieka maksātspēju, jo kreditora galvojuma mērķis ir nodrošināties, ka galvenā parādnieka maksātspējas gadījumā viņa vieta varēs stāties viens vai vairāki galvinieki.

⁶¹ Pasludināto MNP lietu skaits pēc MNP rakstura. Pieejams: https://www.lursoft.lv/exec?act=MNR_LSTAT&stat_id=533&perstype=F&year=2017&month=3&tablesequence=&tablepage=4 [aplūkots 17.03.2017.].

⁶² Lithuanian Civil Code: Lietuvas likums. Pieejams: <http://www.lithuanialaw.com/lithuanian-civil-code-488> [aplūkots 17.03.2017.].

Tādēļ īpaša uzmanība jāpievērš gadījumos, kad par galvenā parādnieka saistībām galvo laulātais. No kreditora puses muļķīgi ir pieņemt laulātā galvojumu, apzinoties, ka laulātajiem, kuriem nav dalītās mantas, tā ir kopīga, tas ir, otram laulātajam ir tikpat daudz cik galvenajam parādniekam.

Kā iepriekš norādīja autore, „ģimenes maksātnespējas” mērķis ir samazināt sākotnējās izmaksas, taču ne par velti šāda norma tika iekļauta Civilprocesa likumā.

Pēc autores domām, „ģimenes maksātnespējas” institūta izveide lielā mērā varētu būt saistīta ar galvojumu došanu, jo, ja galvenajam parādniekam tiek pasludināts maksātnespējas process, tad kreditors ar savu prasījumu par parāda dzēšanu vērsīsies pie galvnieka, kuram, iespējams, būs nepieciešams ierosināt maksātnespējas procesu, jo arī viņam nebūs pietiekami daudz līdzekļu, lai segtu galvenā parādnieka saistības, ņemot vērā, ka viņš ir radnieks vai persona, kura sastāv ar parādnieku radniecībā vai svainībā līdz otrajai pakāpei, lai segtu galvenā parādnieka saistības.

Publikācijā „Juridiskie aspekti fizisko personu maksātnespējai Baltijas valstīs”⁶³ ir norādīts, ka, piemēram, Lietuvā maksātnespējas pieteikumu fiziska persona var iesniegt tikai tādā gadījumā, ja tā var pierādīt, ka tā vairs nespēj segt parādus, kuru apmaksas termiņš jau ir iestājies. Tādējādi Lietuvā „ģimenes maksātnespējas” gadījumā, ja ģimenes loceklis ir galvojis par cita ģimenes locekļa saistībām, nav iespējams, ja kreditors pret ģimenes locekli nav vērsies ar prasījumu par galvenā parādnieka saistību izpildi, tādēļ ka galvniekam uz maksātnespējas pieteikuma iesniegšanas brīdi vēl nav iestājusies situācija, kad viņam būtu saistības, kuras viņš nespēj izpildīt.

No iepriekš minētās publikācijas, autore secina, ka savukārt gan Latvijā, gan Igaunijā ir iespējams iesniegt fiziskās personas maksātnespējas pieteikumu arī gadījumā, ja saistību izpildes termiņš vēl nav iestājies, tādēļ Latvijā „ģimenes maksātnespējas pieteikuma” iesniegšana gadījumā, ja kāds no ģimenes locekļiem ir galvojis par cita ģimenes locekļa saistībām, ir iespējama.

Autore secina, ka parādnieka tiesības un intereses „ģimenes maksātnespējas procesā” tiek ievērotas un to nemaina fakts, ka „ģimenes maksātnespējas pieteikumā” tiek norādītas arī citas personas, jo, ja tiesa konstatēs, ka parādnieks atbilst Maksātnespējas likuma 129.pantā noteiktajām pazīmēm, tiesa viņam pasludinās maksātnespējas procesu, neskatoties uz to, ka citas pieteikumā norādītās personas fiziskās personas maksātnespējas procesa pazīmēm neatbilst.

⁶³ Legal Aspects of Insolvency of Natural Persons in the Baltic States. Pieejams: <http://www.juridicainternational.eu/index.php?id=15421> [aplūkots 12.04.2017.].

2.1.2. Galvnieka regresa prasības pret parādnieka pārstāvi iespējamība

Apakšnodaļas ietvaros ar jēdzienu „parādnieka pārstāvis” tiek apzīmēts parādnieka likumiskais pārstāvis – parādnieka pārvaldes institūcijas loceklis, kuram parādnieka vārdā ir bijušas pilnvaras rīkoties un pieņemt lēmumus.

Attiecībā uz juridisku personu maksātnespējas procesiem, kur galvnieks ir galvojis par juridiskas personas saistībām, tiesa ņem vērā Latvijas Republikas Augstākās tiesas judikatūrā nostiprinātās atziņas, kuras tika norādītas Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011, tas ir: „[...] lai galvojuma mērķim piešķirtu prioritāti pār galvojuma akcesoritāti, kā rezultātā gadījumā, kad galvenais parādnieks – komercsabiedrība izbeidzas (tā tiek izslēgta no komercreģistra, izbeidzot maksātnespējas procesu), galvojums no papildu saistības pārtop par patstāvīgu saistību, vienlaikus arī kreditora prasījums pret galvnieku no galvenajam prasījumam piederīga prasījuma kļūst par patstāvīgu.”⁶⁴.

Autore secina, ka judikatūra attiecībā uz galvnieku, kur galvenais parādnieks (juridiska persona) ir kļuvis maksātnespējīgs, nav mainījies un pēc galvenā parādnieka maksātnespējas iestāšanās ar galvojuma līgumu uzņemtā akcesorā saistība kļūst par patstāvīgu saistību un galvniekam ir pienākums atbildēt kreditoram galvojuma līgumā noteiktajā apmērā. Kā piemēru autore vēlas pieminēt Rīgas rajona tiesas 2015.gada 29.decembra spriedumu civillietā Nr.C33436214⁶⁵, kurā tiesa ir atsaukusies uz iepriekš norādīto Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-86/2011, tādējādi atzīstot, ka „[...] galvnieka atbildības pienākums kreditoram par tāda parādnieka, kas nonācis maksātnespējas situācijā, saistībām tieši atbilst galvojuma mērķim.”

Ņemot vērā, ka judikatūrā nostiprinātais tiek konsekventi pielietots tiesu praksē, kā arī nav sastopami nostiprinātās judikatūras oponenti, pēc autores domām, pēc juridiskas personas maksātnespējas procesa pabeigšanas, galvniekam būtu diezgan sarežģīti vērstie pret parādnieka pārstāvi un realizēt Civillikuma 1704.pantā noteiktās tiesības vērsties pret galveno parādnieku tādā apmērā, kādā galvnieks apmierinājis galvenā parādnieka kreditoru. Autorei ir šāds viedoklis, jo līdz ar maksātnespējas procesa pabeigšanu, beidz pastāvēt juridiska

⁶⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-86/2011. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2011-hronologiska-seciba/ [aplūkots 15.03.2017.].

⁶⁵ Rīgas rajona tiesas 2015.gada 29.decembra spriedums lietā Nr.C33436214. Publiski nav pieejams.

persona – tā tiek izslēgta no komercreģistra, tiek dzēstas galvenā parādnieka saistības attiecībā pret kreditoru, savukārt galvojums ir kļuvis par patstāvīgu saistību starp galvenā parādnieka kreditoru un galvnieku. Tas nozīmē, ka galvojums attiecībā pret kreditoru no akcesoras saistības ir kļuvis par pamatsaistību, jo galvenā saistība ir beigusi pastāvēt, tādējādi galvniekam ir zudis pamats, ar ko vērsties arī pret galvenā parādnieka pārstāvi.

Pēc autores domām, ņemot vērā tiesu praksē nostiprināto judikatūru attiecībā uz galvojumu pēc juridiskas personas maksātnespējas procesa pabeigšanas, ja galvnieks maksātnespējas procesa ietvaros nav pieteicies kā kreditors, gadījumā, kad galvnieks izpildījis galvojuma saistību attiecībā pret galvenā parādnieka kreditoru pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas, noved pie tā, ka galvniekam nebūs iespēja vērsties ar prasību arī pret parādnieka pārstāvi. Autore pie šāda secinājuma ir nonākusi, jo, ja galvnieks Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā maksātnespējas procesa ietvaros nav pieteicis kreditora prasījumu, vienlaicīgi tiek zaudētas arī tiesības par prasības celšanu pret parādnieka pārstāvi.

Autoresprāt, prasību pret parādnieka pārstāvi būtu samērā neiespējami celt arī tādēļ, ka, ja administratoram būtu radušās šaubas par kāda darījuma spēkā neesamību, šādas tiesības būtu izmantojamas maksātnespējas procesa ietvaros, apstrīdot tiesā konkrēto darījumu. Administratoram šādas tiesības ir noteiktas Maksātnespējas likuma 96.panta pirmajā un otrajā daļā. Maksātnespējas likuma 96.panta pirmajā daļā ir norādīts, kādos gadījumos administratoram ir pienākums celt tiesā prasību par darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, taču šī norma neierobežo administratora tiesības tiesā celt prasību arī par citiem parādnieka darījumiem, ja izvērtēšanas gaitā administrators ir konstatējis, ka darījums būtu atzīstams par spēkā neesošu.

Tādējādi, ja galvnieks ir dzēsis galvenā parādnieka saistību attiecībā pret kreditoru un pieteicis kreditora prasījumu maksātnespējīgā galvenā parādnieka maksātnespējas procesā Maksātnespējas likuma 73.panta pirmajā vai otrajā daļā noteiktajā termiņā, galvniekam, ja galvenā parādnieka noslēgtais darījums varētu tikt atzīts par spēkā neesošu, ir iespēja, ka administrators par šādu kreditora prasījumu cels prasību tiesā pret galvenā parādnieka kreditoru par darījuma atzīšanu par spēkā neesošu. Iepriekš norādītajā gadījumā, ja galvenā parādnieka un kreditora darījumu tiesa atzīs par spēkā esošu, galvniekam varētu būt problemātiski atrast argumentus, lai celtu prasību pret parādnieka pārstāvi. Savukārt, ja tiesa minēto darījumu atzīst par spēkā neesošu, galvniekam varētu būt tiesības celt prasību tiesā pret galvenā parādnieka kreditoru un atprasīt galvojuma ietvaros samaksāto, jo nepastāvot galvenajai saistībai arī galvojums nav spēkā. Autore secina, ka šādā situācijā galvniekam

varētu būt iespēja vērsties arī pret galvenā parādnieka pārstāvi, ja darījumu tiesa atzinusi par spēkā neesošu parādnieka pārstāvju vainojamas rīcības dēļ.

Attiecībā uz prasības celšanu pret parādnieka valdes locekļiem, administratora tiesības ir nostiprinātas Maksātnespējas likuma 65.panta 8.punktā. Pēc autore domām, galvniekam, ja tas maksātnespējas procesā ir atzīts par kreditoru, ir izredzes, ka administrators, vērtējot parādnieka darījumus, nonāks pie secinājuma, ka tieši pārvaldes institūciju locekļu darbības ir bijušas pretējas normālai komercprakseī un cels prasību pret pārvaldes institūciju locekļiem. Tomēr šādā gadījumā administrators prasību ceļ parādnieka labā un no parādnieka pārstāvjiem atgūtie līdzekļi tiks izlietoti kreditoru prasījumu segšanai atbilstoši Maksātnespējas likumā noteiktajai kārtībai, tādējādi galvnieks jebkurā gadījumā pilnībā nevarēs atgūt galvenā parādnieka kreditoram samaksāto.

Piemēram, Latvijas Republikas Augstākā tiesa pētījumā jautājumā par valdes locekļu atbildību maksātnespējas procesa ietvaros ir nonākusi pie secinājuma, ka „[...] ja valdes locekļa rīcība ir pretēja saprātīgai komerciālās apgrozības praksei un tiek pierādīts, ka sabiedrībai nodarīts zaudējums, konstatēta amatpersonas rīcība un pastāv cēloņsakars starp amatpersonas rīcību un nodarītajiem zaudējumiem, tad apstāklim, ka valdes locekļa rīcība nesatur ļaunprātīgu tiesību aizskārumu, nav tiesiskas nozīmes, jo viņš ir atbildīgs par katru, tostarp vieglu neuzmanību [...] Atbildība neiestājas tikai tad, ja attiecīgais subjekts pierāda, ka viņš attiecīgajā situācijā ir rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks, respektīvi – nav pielaidis pat vieglu neuzmanību [...]”⁶⁶.

Administrators prasību pret parādnieka pārstāvjiem var celt arī, piemēram, par to, ka pārvaldes institūciju locekļi ir veikuši nepamatotus maksājumus, tādējādi apzināti samazinot parādnieka līdzekļus, kas nozīmē, ka kreditoriem tikusi samazināta iespēja atgūt parādus.

Kā piemēru autore vēlas pieminēt Rīgas rajona tiesas 2013.gada 13.oktobrī lietā Nr.C33316013⁶⁷ taisīto spriedumu, ar kuru no maksātnespējīgās SIA „Dalema plus” valdes locekļa D. par labu maksātnespējīgai SIA „Dalema plus” tika piedzīta naudas summa, lēmumu tiesa pamatoja ar iepriekš norādīto Latvijas Republikas Augstākās tiesas pētījumā ietvertu izdarīto secinājumu, norādot, ka D., zinot par SIA „Dalema plus” finansiālajām grūtībām sev izmaksāja dividendes, tādējādi samazinot parādnieka aktīvus. Kā vēl vienu piemēru var minēt „lietā Nr.CA-3559 ar Rīgas apgabaltiesas 2011.gada 12.decembra

⁶⁶ Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/> [aplūkots 13.03.2017.].

⁶⁷ Rīgas rajona tiesas 2013.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr.C33316013. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 15.03.2017.].

spriedumu tika apmierināta SIA „Garden Pro Inc.” maksātnespējas administratora prasība par Ls 23 685 piedziņu no A. R. Lietā tika konstatēts, ka no 2006.gada 25.augusta līdz 2007.gada 11.jūlijam no SIA „Garden Pro Inc.” konta AS „DnB Nord banka” izņemti skaidrā naudā Ls 7100, bet no 2007.gada 7.decembra līdz 2008.gada 15.jūlijam no parādnieka norēķinu konta AS „Swedbank” izņemti skaidrā naudā Ls 16 585. Pēc AS „DnB Nord banka” izdrukas redzams, ka naudu no kartes konta noņēmis A. R.”⁶⁸.

Attiecībā uz iepriekš norādīto, ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 18.maija spriedumu lietā Nr.C19069109 (SKC-214/2016) judikatūrā ir nostiprināta atziņa, ka “Valdes locekļi savu rīcību, izmaksājot atlaides, bonusus un dāvanas, pamatojuši ar sabiedrības izmaksu optimizēšanu, taču arī šādā gadījumā, lai tiesa varētu atzīt, ka valdes locekļi, pildot amatu, rīkojās kā krietni un rūpīgi saimnieki, iesniedzami pierādījumi par šādas rīcības likumību.”⁶⁹ Tas nozīmē, ka nevis tam, kurš prasa atzīt valdes locekļu rīcību par nelikumīgu, bet gan tieši pašiem valdes locekļiem ir jāpierāda, ka konkrētajā situācijā, pildot amata pienākumus, viņi rīkojušies kā krietni un rūpīgi saimnieki.

No iepriekš minētajām lietām, kurās administrators ir vērsis prasību pret parādnieka pārstāvi, ir redzams, ka nav bijušu īpašu grūtību tiesā pierādīt parādnieka pārstāvja vainu, tādējādi panākot labvēlīgu spriedumu attiecībā uz maksātnespējīgo parādnieku un piedzenot naudas līdzekļus no vainojamā pārvaldes institūcijas locekļa. Ņemot vērā iepriekš norādīto, varētu šķist, ka administratoram, gadījumā, ja rodas šaubas par parādnieka pārvaldes institūciju locekļu rīcību, ir samērā vienkārši pierādīt zaudējumu radīšanu parādniekam. Tomēr iepriekš norādītais pieņēmums praksē bieži vien nedarbojas. Kā to ir konstatējusi Latvijas Republikas Augstākā tiesa, pētījumā „Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros”⁷⁰ ir bijuši gadījumi, kad administrators iesniedzis prasību pret parādnieka pārvaldes institūciju locekļiem nesegto kreditoru prasījumu summas ietvaros, uzskatot, ka parādnieka pārstāvju darbības ir bijušas tādas, kuras novedušas parādnieku līdz maksātnespējai. Iepriekš minētajā pētījumā ir norādīts, ka šādas prasības tikušas noraidītas. Pēc autores domām, var piekrist tiesu viedoklim, noraidot prasības, kuras ir maksātnespējas procesa ietvaros nesegto kreditoru prasījumu apmērā, pretējā gadījumā varētu rasties situācija, kad parādnieka maksātnespējas

⁶⁸ Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/> [aplūkots 13.03.2017.].

⁶⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 18.maija spriedums lietā Nr.C19069109 (SKC-214/2016). Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2016/ [aplūkots 18.04.2017.].

⁷⁰ Turpat, [aplūkots 13.03.2017.].

procesa gaitā administrators, kā arī pēc parādnieka maksātnespējas procesa beigām kreditori, tiesā sniegtu prasības pret parādnieka pārstāvjiem nesegto prasījumu apmērā.

Pēc autores domām, galvniekam maksātnespējas procesa ietvaros nesegto saistību apmērā vai gadījumā, ja galvnieks maksātnespējas procesa ietvaros nav bijis kreditors, bet galvenā parādnieka parāds ticis segts kreditoram pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas, tomēr vajadzētu būt iespējai vērsties pret parādnieka pārstāvjiem gadījumos, ja maksātnespējas procesa ietvaros administrators ir apstrīdējis darījumu, par kuru galvnieks ir galvojis, kā arī gadījumos, kad maksātnespējas procesa ietvaros administrators ir cēlis prasību pret parādnieka pārstāvi un tiesa ir atzinusi, ka konkrētais darījums nav spēkā vai ka parādnieka pārstāvis ir vainojams par zaudējumu nodarīšanu parādniekam, kā rezultātā iestājusies parādnieka maksātnespēja.

Ņemot vērā iepriekš norādīto, autore secina, ka galvniekam, ja tas nav pieteicis kreditora prasījumu galvenā parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros, nav iespējas realizēt Civillikuma 1704.pantā noteiktas tiesības vērsties pret galveno parādnieku tādā apmērā, kādā galvnieks apmierinājis kreditoru ar minēto prasījumu vērsties pret parādnieka pārstāvi, tādējādi parādnieka pārstāvis no galvnieka prasības pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas lielā mērā ir pasargāts.

Autore secina, ka viena no iespējām, kādā galvnieks varētu vērsties pret parādnieka pārstāvi, ja to nav izdarījis administrators, ir Maksātnespējas likuma 72¹.panta trešajā daļā noteiktajā kārtībā un apjomā, taču tas nozīmē, ka galvniekam ir jābūt bijušam kā kreditoram parādnieka maksātnespējas procesā, kā arī šādas prasības celšana ir iespējama gada laikā pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas.

Gadījumā, ja galvnieks pieteicis kreditora prasījumu galvenā parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros, savukārt administrators nav izlietojis Maksātnespējas likuma 65.panta 8.punktā noteiktās tiesības celt prasību pret parādnieka valdes locekļiem, piemēram, jo kreditoru vairākums ir nolēmis atteikties finansēt procesu, vēl viena no iespējām, uz kuras pamata galvnieks varētu celt prasību, ir Komerclikuma⁷¹ 170.panta pirmajā daļā noteiktais, proti, „Sabiedrības kreditors, kurš nevar panākt sava prasījuma apmierināšanu no sabiedrības, var celt prasību sabiedrības labā pret šā likuma 166. – 169.pantā minētajām personām, kuras nodarījušas zaudējumus sabiedrībai un nav tos atlīdzinājušas”.

⁷¹ Komerclikums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=5490> [aplūkots 17.04.2017.].

Iepriekš minēto apstiprina arī Komerclikuma komentāros norādītais: „Īpaša nozīme komentējamam pantam ir maksātnespējas procesā, kad maksātnespējīgās sabiedrības kreditori varēs celt minēto prasību pat tad, ja maksātnespējīgās sabiedrības administrators to neceļ”⁷².

Šajā gadījumā zaudējumi, kurus parādnieka pārstāvji nodarījuši, bet nav atlīdzinājuši, ir tie, kuri nav atgūti maksātnespējas procesa ietvaros, jo administrators pret parādnieka pārstāvi maksātnespējas procesa ietvaros nav cēlis prasību, tādējādi prasības celšanu varētu pamatot ar Komerclikuma 170.panta otrās daļas 1.punktu. Šāda veida prasība ceļama Komerclikuma 170.panta trešajā daļā noteiktajā termiņā. Tomēr pēc Komerclikuma 170.panta pirmās daļas, prasība ceļama sabiedrības labā, tādējādi šādu iespēju galviniekam, kurš maksātnespējas procesa ietvaros atzīts par kreditoru, iespējams izmantot tikai maksātnespējas procesa ietvaros, tādējādi tas negarantē pilnīgu galvnieka prasījumu apmierināšanu, kā arī to, ka prasību varētu celt pēc parādnieka maksātnespējas procesa pabeigšanas, jo juridiska persona ar tās izslēgšanu no komercreģistra būs beigusī pastāvēt un nebūs kā interesēs prasību celt.

Attiecībā uz prasības celšanu par darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem, ja administrators maksātnespējas procesa ietvaros kreditora prasījumus atzinis pilnībā, galviniekam, kurš maksātnespējas procesa ietvaros nav pieteicies kā kreditors, nebūtu pamata, jo, galvnieks šajā gadījumā nevar tikt saukts par kreditoru ne Komerclikuma 170.panta izpratnē, ne Maksātnespējas likuma izpratnē, kā arī saistība starp kreditoru un galveno parādnieku tiek pieņemta kā spēkā esoša.

Autore secina, ka, ja maksātnespējas procesa ietvaros galvenā parādnieka kreditora prasījums tiek atzīts pilnībā un ne administrators, ne galvenā parādnieka kreditors nav iesniedzis prasību pret parādnieka pārstāvi, galviniekam tiesā būtu praktiski neiespējami iesniegt pieteikumu, lai pierādītu parādnieka pārstāvju vainu un to, ka parādnieka pārstāvji, noslēdzot darījumu ir rīkojušies pretēji saprātīgai komerciālai praksei, tādējādi nodarot zaudējumus galviniekam.

⁷² Strupišs A. Komerclikuma komentāri III. B daļa Komersanti. XI sadaļa Kapitālsabiedrības (134.-184.panti). SIA „A.Strupiša juridiskais birojs”, [b.v.], 2003., 153.lpp.

2.2. Kreditora tiesību un interešu aizsardzība

2.2.1. Kreditora interešu ievērošana galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā

Maksātnespējas procesa mērķis, kā tas noteikts Maksātnespējas likuma 1.pantā, ir veicināt finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildi un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu, piemērojot likumā noteiktos principus un tiesiskos risinājumus.

No maksātnespējas procesa mērķa izriet, ka viens no maksātnespējas procesa uzdevumiem ir maksimāla parādnieka saistību izpilde attiecībā uz kreditoriem. Situācijā, kad parādniekam tiek pasludināta maksātnespēja, kreditoriem, kuri savus prasījumus pret parādnieku ir nodrošinājuši, noslēdzot galvojuma līgumu ar trešo personu, vajadzētu justies drošāk, jo galvojuma līguma mērķis, kas ietverts Civillikuma 1692.pantā, ir - uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas, šajā gadījumā maksātnespējas situācijā nonākušas personas, parādu.

Maģistra darba 1.1.apakšnodaļā autore nonāca pie secinājuma, ka šobrīd Civillikuma izpratnē galvojums ir akcesora saistība, kuras spēkā esamība ir atkarīga no galvenā parāda pastāvēšanas un kuras mērķis ir nodrošināt galveno saistību, kura pastāv starp kreditoru un parādnieku. Savukārt Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011 nonāca pie secinājuma, ka „Galvojuma akcesoritātes princips nav absolūts un tādos gadījumos, kad galvojuma kā papildu saistības daba nonāk pretrunā ar galvojuma mērķi, ir pieļaujami izņēmumi no tā”⁷³, tādējādi nostiprinot šo secinājumu judikatūrā. Jānorāda, ka judikatūra attiecībā uz izņēmumiem galvojuma akcesoritātē ir nostiprināta attiecībā uz galvojumu, kurš dots kreditoram, kur galvenais parādnieks – juridiskā persona – ir kļuvusi maksātnespējīga, tātad šāda judikatūra obligāti, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu jāņem vērā, piemērojot Civillikuma normas, attiecībā uz galvojumu par galvenā parādnieka, kuram pasludināta juridiskās personas maksātnespēja, saistībām.

Arī kreditoru tiesības prasīt galvniekam galvojuma līguma izpildi par parādnieka, kuram pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, saistībām šobrīd ar Latvijas

⁷³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments 2011.gada 27.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-86/2011. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba/1/2011-hronologiska-seciba/> [aplūkots 17.03.2017.].

Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedumu lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016)⁷⁴ ir nostiprinātas judikatūrā, kas nozīmē, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu, jāņem vērā piemērojot Civillikuma normas attiecībā uz galvojumu par galvenā parādnieka, kuram pasludināta fiziskas personas maksātnespēja, saistībām.

Nodaļas ietvaros autore vēlas noskaidrot, vai šobrīd gadījumā, kad tiek pasludināta parādnieka fiziskās vai juridiskās personas maksātnespēja, ņemot vērā judikatūru, tiesu praksi un periodikā paustos viedokļus, galvojums no akcesoras jeb blakus saistības kļūst par patstāvīgu saistību starp galvotāju un kreditoru un vai nostiprināto judikatūru būtu nepieciešams mainīt, vai arī to nostiprināt, veicot attiecīgus grozījumus attiecībā uz galvojumu Civillikumā.

Kreditoru tiesības prasīt galvniekam galvojuma līguma izpildi par parādnieka, kuram pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process, saistībām ir nostiprinātas ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-86/2011, kur norādīts: „Galvojot par parādnieka saistībām, galvnieks uzņemas risku atbildēt kreditoram par parādnieka saistībām arī tad, ja pēdējais nonāktu finansiālās grūtībās. Līdz ar to galvnieka atbildības pienākums kreditoram par tāda parādnieka, kurš nonācis maksātnespējas situācijā, saistībām tieši atbilst galvojuma mērķim. Turpretī galvnieka atsvabināšana no pienākuma atbildēt kreditoram par galvenā parādnieka saistībām tikai tā iemesla dēļ, ka parādnieka sliktais finansiālais stāvoklis to novedis līdz maksātnespējai, ir pretrunā ar galvojuma mērķi.”⁷⁵.

Lai pārliecinātos, vai tiesu praksē tiek ievērota judikatūra attiecībā uz galvojumu pēc maksātnespējas pasludināšanas galvenajam parādniekam - juridiskai personai, autore pētīja pēdējo gadu tiesu praksi.

Piemēram, Rīgas rajona tiesa 2015.gada 29.decembrī spriedumā lietā Nr.C33436214⁷⁶ izskatīja civillietu J.A. prasībā pret AS „S” par galvojuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu.

Tiesa konstatēja, ka J.A. uzņēmies galvot par SIA „TEHNOSERVISS” (galvojuma līgums ticis atzīts par spēkā esošu ar citas tiesas spriedumu, kurš stājies spēkā likumā

⁷⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedums lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016). Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2016/ [aplūkots 10.04.2017.].

⁷⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments 2011.gada 27.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-86/2011. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2011-hronologiska-seciba/ [aplūkots 17.03.2017.].

⁷⁶ Rīgas rajona tiesas 2015.gada 29.decembra spriedums lietā Nr.C33436214 (spriedums pārsūdzēts Rīgas apgabaltiesā). Publiski nav pieejams.

noteiktajā kārtībā) un SIA „LUBĀNAS KOKAPSTRĀDES UZŅĒMUMS” saistībām pret AS „S”. 2008.gada 23.oktobrī pasludināts SIA „TEHNOSERVISS” maksātnespējas process un tiek īstenots sanācijas plāns, savukārt 2009.gada 13.janvārī pasludināts SIA „LUBĀNAS KOKAPSTRĀDES UZŅĒMUMS” maksātnespējas process, pēc kura pabeigšanas tā 2015.gada 15.maijā likvidēta un izslēgta no Komercreģistra.

Galvinieks J.A. kā argumentu, ka galvojuma līgums nav spēkā, norādījis galvenā parādnieka SIA „LUBĀNAS KOKAPSTRĀDES UZŅĒMUMS” maksātnespējas procesā pieņemtos lēmumus, kuri ir pamatojums, lai galvojums beigtu pastāvēt saskaņā ar Civillikuma 1710. un 1712.pantu. Minēto argumentu tiesa ir atspēkojusi ar judikatūrā nostiprināto Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-86/2011, norādot, ka galvojuma mērķis ir atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, kas nozīmē, kaut arī parādnieks būtu nonācis maksātnespējas situācijā, galviniekam saistības pret galvenā parādnieka kreditoru būtu jāizpilda. Tiesa norāda, ka „Judikatūra šajā jautājumā nav mainījies, ko apstiprina Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 30.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.C33498511 (SKC-1443/2015), kas tiesai saskaņā ar Civilprocesa likuma 5.panta sesto daļu jāņem vērā, piemērojot tiesību normas.”⁷⁷.

Izvērtējot lietā esošo informāciju, tiesa noraidīja J.A. prasību pret AS „S” par galvojuma līgumu atcelšanu un atzīšanu par spēkā neesošiem.

Iepriekš aprakstītajā spriedumā Rīgas rajona tiesa ir atsaukusies uz Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 30.oktobra rīcības sēdes lēmumu lietā Nr.C33498511 (SKC-1443/2015) par atbildētājas S.J. kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 31.marta spriedumu AS „D” prasībā pret S.J. par parāda piedziņu.

Iepriekš minētajā lēmumā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments norāda, ka nevar piekrist kasācijas sūdzībā norādītajam, ka J.J. maksātnespējas process un tā ietvaros pieņemtie lēmumi ir pamats, lai galvojums beigtu pastāvēt saskaņā ar Civillikuma 1710. un 1712.pantu.

Lēmumā ir norādīts, ka: „[...] galvojuma mērķis ir atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, jo šāds pienākums izriet nepastarpināti no galvojuma līguma – galvojot par parāda saistībām, galvinieks uzņemas risku atbildēt kreditoram par parādnieka saistībām arī tad, ja pēdējais nonāktu finansiālās grūtībās. Tas nozīmē, ka galvinieka atbildības pienākums

⁷⁷ Rīgas rajona tiesas 2015.gada 29.decembra spriedums lietā Nr.C33436214 (spriedums pārsūdzēts Rīgas apgabaltiesā). Publiski nav pieejams.

kreditoram par tāda parādnieka, kas nonācis maksātnespējas situācijā, saistībām tieši atbilst galvojuma mērķim. Turpretī galvinieka atsvabināšana no pienākuma atbildēt kreditoram par galvenā parādnieka saistībām, tikai tā iemesla dēļ, ka parādnieka sliktais stāvoklis to novedis līdz maksātnespējai, ir pretrunā ar galvojuma mērķi.”⁷⁸.

No iepriekš aprakstītajiem tiesu nolēmumiem ir secināms, ka tiesu praksē tiek piemērota judikatūra, kura nostiprināta Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011, kas noteic, ka galvinieks ir atbildīgs kreditoram par galvenā parādnieka – juridiskas personas - saistībām gadījumā, ja pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process, līdz ar to nostiprinot atziņu, ka, pasludinot galvenā parādnieka juridiskās personas maksātnespējas procesu, galvojums no akcesoras saistības kļūst par patstāvīgu saistību.

Mīnēto, ka tiek ievērota Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011 nostiprinātā judikatūra, pierāda arī periodikā izdarītie autoru secinājumi. Piemēram, Ilze Jankeviča norāda: „Attiecībā uz galvinieka, kas galvojis par galvenā parādnieka – juridiskas personas - saistībām, atbildību situācijā, kad ir pabeigts galvenā parādnieka maksātnespējas process, ir izveidojusies stabila tiesu prakse, kas pamatā balstīta uz 2011.gada 27.aprīļa Augstākās tiesas Senāta spriedumā Nr.SKC-86/2011 sniegto tiesību normu interpretāciju.”⁷⁹

Autore secina, ka, ņemot vērā judikatūrā nostiprināto atziņu, galvenā parādnieka – juridiskas personas maksātnespējas procesa pasludināšanas gadījumā, kreditora tiesības vērst prasību pret galvenā parādnieka galvinieku ir nostiprinātas viennozīmīgi, tādējādi juridiskas personas maksātnespējas gadījumā kreditoram teorētiski nav jāuztraucas par to, ka visi kreditora prasījumi, kuri iesniegti maksātnespējas procesa ietvaros, netiks segti, jo viņam ir garantija – tiesības galvenā parādnieka nesegto saistību apmērā vērsties pret galvinieku.

Šobrīd attiecībā uz galvojuma saistības spēkā esamību, ja galvenajam parādniekam – fiziskai personai - pasludināts maksātnespējas process, ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedumu lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016) ir nostiprināta judikatūra, ka „[...] galviniekam jāatbild kreditoram par galvenā parādnieka (juridiskās vai fiziskās personas) neizpildītajām saistībām arī tad, ja pēdējais

⁷⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 30.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. Nr.C33498511 (SKC-1443/2015). Publiski nav pieejams.

⁷⁹ Jankeviča I. Galvinieka atbildība, ja galvenajam parādniekam maksātnespējas procesā dzēstas saistības. Jurista Vārds, 2016.gada 12.janvāris, nr.2, 15.lpp.

nonācis finansiālās grūtībās”⁸⁰. Minētajā spriedumā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments secina, ka „[...] ja ar tiesas lēmumu tiek izbeigta galvenā parādnieka, kas ir fiziskā persona, saistību dzēšanas procedūra un maksātnespējas process, dzēšot šīs personas saistību, dzēšanas plānā norādītās neizpildītās saistības, galvojums netiek izbeigts [...]”⁸¹.

Tomēr autore novēroja, ka pirms Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016) gan tiesu praksē, gan periodikā izteiktie viedokļi atšķirās. Viena viedokļa piekritēji uzskatīja, ka galvojuma saistība attiecībā uz kreditoru paliek spēkā arī tad, ja galvenajam parādniekam pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, pamatojot to ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-86/2011 un judikatūrā nostiprināto atziņu, kura izteikta attiecībā uz galvojuma saistības spēkā esamību situācijā, kad pasludināts galvenā parādnieka juridiskās personas maksātnespējas process. Otra viedokļa piekritēji uzskatīja, ka galvojuma saistība attiecībā uz kreditoru ir spēkā, ja galvenajam parādniekam pasludināts juridiskās personas maksātnespējas process, savukārt gadījumā, ja galvenajam parādniekam pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, galvojuma saistība attiecībā pret kreditoru tiek dzēsta, galvenajam parādniekam izpildot saistību dzēšanas plānu, kura rezultātā visas parādnieka saistības ir dzēstas.

Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2016.gada 20.janvārī ir taisījusi spriedumu lietā Nr.C30497013⁸² AS „A” prasībā pret D.G. (galvenā parādniece) un G.Z. par parāda piedziņu. Galvinieks G.Z. ar galvojuma līgumu par D.G. saistībām bija uzņēmies atbildību kā pats parādnieks.

Civillietas iztiesāšanas laikā 2014.gada 20.maijā tika pasludināts galvenās parādnieces D.G. maksātnespējas process, kura ietvaros prasītāja AS „A” bija iesniegusi kreditora prasījumu, kuru D.G. bija pilnībā atzinusi.

Ņemot vērā, ka vienai no atbildētājām D.G. bija pasludināts maksātnespējas process, AS „A” grozīja prasījumu daļā un lūdza piedzīt parāda summu no galvinieka G.Z., samazinot piedzenamo summu D.G. maksātnespējas procesa ietvaros nomaksātās summas apmērā.

⁸⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedums lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016). Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2016/ [aplūkots 10.04.2017.].

⁸¹ Turpat, [aplūkots 10.04.2017.].

⁸² Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 20.janvāra spriedums lietā Nr.C30497013. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].

Lietas ietvaros D.G. lūdza apturēt civillietas iztiesāšanu līdz brīdim, kamēr tiks pabeigts D.G. maksātnespējas process, jo uzskatīja, ka saistībā ar saistību dzēšanas plāna apstiprināšanu, varētu mainīties parāda summa. Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas lēmumu tiesvedība lietā tika apturēta, savukārt prasītājs AS „A” par šo lēmumu iesniedza blakus sūdzību, kuru Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija apmierināja, atceļot Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas lēmumu un nododot lietu jaunai izskatīšanai tiesai, kura lēmumu pieņēma. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija lēmumu pamatoja ar to, ka attiecībā uz otru lietā esošo atbildētāju G.Z. nav pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, un norādīja, ka, apturot tiesvedību, nepamatoti var tikt aizskartas prasītājas tiesības vērsties pret atbildētāju, kuram nav pasludināts maksātnespējas process.

Tiesa nolēma no atbildētāja G.Z. par labu AS „A” piedzīt D.G. izsniegtā, bet neatdotā aizdevuma summu, spriedumu attiecībā uz galvojuma saistības spēkā esamību tiesa pamatoja ar Civillikuma 1692.pantu, kurā ietverts galvojuma mērķis. Atsauce uz Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr.SKC-86/2011 nostiprināto judikatūru netika dota.

Savukārt Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2015.gada 17.novembrī taisīja spriedumu lietā Nr.C31319912⁸³ AS „D” prasībā pret Z.K. un O.G. par parāda piedziņu sakarā ar O.G. apelācijas sūdzību par Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 2.februāra spriedumu. Galvnieki Z.K. un O.G. ar 2008.gada 8.februāra galvojuma līgumiem uzņēmās galvot par A.K. saistībām pret kreditoru kā pats parādnieks.

2011.gada 17.janvārī galvenajam parādniekam A.K. tika pasludināts maksātnespējas process.

Ar Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 15.februāra spriedumu AS „D” prasība tika apmierināta, un tiesa nosprieda solidāri no Z.K. un O.G. piedzīt par labu AS „D” A.K. nesamaksāto aizdevuma pamatsummu, procentus, līgumsodu un tiesāšanās izdevumus.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija spriedumā pievienojās Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas spriedumā norādītajam pamatojumam, motīvu daļā norādot, „Augstākās tiesas Senāts spriedumā lietā SKC-086/2011 norādījis, ka pieļaujami izņēmumi no akcesoritātes principa. Nav izšķirošas nozīmes tam, vai galvenais parādnieks ir fiziska vai juridiska persona, jo, izbeidzot galvenā parādnieka maksātnespējas procesu, atbildētāja

⁸³ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 17.novembra spriedums lietā Nr.C31319912. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].

galvojums no akcesoras saistības ir pārtapis par patstāvīgu saistību, savukārt Bankas prasījums pret galvniekiem – par patstāvīgu prasījumu.”⁸⁴

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2014.gada 31.martā ir taisījusi spriedumu lietā Nr.C33498511⁸⁵ AS „D” prasībā pret S.J. par parāda piedziņu, sakarā ar S.J. apelācijas sūdzību par Rīgas rajona tiesas 2013.gada 25.septembra spriedumu. Galvniece S.J. kā galvnieks 2007.gada 10.maijā noslēdza galvojuma līgumu un uzņēmās galvot par J.J. saistībām pret kreditoru kā pats parādnieks.

2011.gada 21.jūnijā J.J. pasludināts maksātnespējas process.

Paskaidrojumos S.J. norādīja, ka prasību neatzīst, jo ir pasludināts J.J. maksātnespējas process, ir pabeigta bankrota procedūra un uzsākta saistību dzēšanas procedūra, kuras plāna ir iekļauts izmaksu grafiks AS „D”. S.J. uzskata, ka, piedzenot parādu no viņas, tiktu legalizēta situācija, kad AS „D” iedzīvojas uz S.J. rēķina.

Ar Rīgas rajona tiesas 2013.gada 25.septembra spriedumu AS „D” prasība pret S.J. tika apmierināta, piedzenot J.J. nesamaksāto aizdevuma pamatsummu, procentus, līgumsodu, tiesas izdevumus, kas saistīti ar valsts nodevas samaksu un ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus.

Par Rīgas rajona tiesas 2013.gada 25.septembra spriedumu S.J. iesniedza apelācijas sūdzību, kurā norādīja, ka „[...] ja tiek dzēstas galvenā parādnieka saistības, tas ir, pats galvenais parāds, izbeidzas arī atbildētājas dota galvojuma saistība, jo vairs nepastāv pats galvenais parāds, par kuru atbildētāja devusi galvojumu (galvenais parādnieks ir no tā atsvabināts)”⁸⁶. S.J. norada arī to, ka nav spēkā esošas judikatūras jautājumos par galvnieka saistībām, kad galvenais parādnieks ir fiziska persona, kura izpildījusi saistību dzēšanas plānu.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija pievienojās Rīgas rajona tiesas 2013.gada 25.septembra spriedumā ietvertajai motivācijai un nolēma, ka AS „D” prasība apmierināma un no S.J. par labu AS „D” piedzenama aizdevuma pamatsumma, procenti, līgumsods un tiesas izdevumi.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija spriedumu pamatoja ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011 nostiprināto, ka galvojuma mērķis atbilstoši Civillikuma 1692.pantam,

⁸⁴ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 17.novembra spriedums lietā Nr.C31319912. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].

⁸⁵ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 31.marta spriedums lietā Nr.C33498511. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].

⁸⁶ Turpat, [aplūkots 11.03.2017.].

ir atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neskatoties uz to, ka parādnieka sliktais stāvoklis to novedis līdz maksātnespējai, norādot, ka konkrētajā lietā nav pamata atzīt, ka galvojuma līgums būtu izbeidzies saskaņā ar Civillikuma 1710.panta nosacījumiem, jo nav konstatējamas kādas noteiktas darbības no galvenā parādnieka puses, kuru rezultātā būtu dzēstas parādsaistības. Civillietu tiesu kolēģija norāda, ka tiesību doktrīnā ir atzīts, ka pie darbībām, kuras uzskatāmas par tādām, ar kurām tiek dzēstas galvenā parādnieka saistības, ir „saistības izpildījums; pretēju prasījumu ieskaits; prasījuma un parāda sakritums; pārjaunojums; izlīgums; atcēlējīgums; tiesas spriedums; noilgums”⁸⁷ un konstatē, ka konkrētās lietas ietvaros neviena no šīm darbībām nav notikusi, tādējādi nonākot pie secinājuma, ka parādsaistības nav dzēstas un kreditora pieteiktais prasījums pilnā apmēra maksātnespējas procesa ietvaros netika apmierināts.

Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2016.gada 25.aprīlī taisīja spriedumu lietā Nr.C30398615⁸⁸ L.G. prasībā pret AS „B” par galvojuma saistības atzīšanu par izbeigtu. Ar galvojuma līgumu L.G. bija uzņēmusies atbildēt par Z.R. saistībām, kas izriet no kredīta līguma.

2011.gada 25.maijā tika pasludināts galvenās parādnieces Z.R. fiziskās personas maksātnespējas process, kura ietvaros AS „B” pieteicās kā kreditors un kura pieteiktais kreditora prasījums tika iekļauts Z.R. saistību dzēšanas plānā. Ar 2014.gada 25.marta lēmumu tika izbeigta Z.R. saistību dzēšanas procedūra un maksātnespējas process, kā arī tika dzēstas Z.R. saistību dzēšanas plānā norādītās saistības, kuras netika izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā.

L.G. prasību pamatoja ar Civillikuma 1710., 1712.pantu, jo uzskatīja, ka galvenās parādnieces Z.R. saistības ir izbeigtas, pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 164.pantu, kas atbilst Civillikuma 1892.pantā noteiktajam saistību izbeigšanas veidam – ar spriedumu, tādējādi beigusi pastāvēt arī L.G. saistība, kas izriet no galvojuma līguma, jo pamatsaistība vairs nepastāv.

Atbildētājs nepiekrita prasītājas L.G. izteiktajiem argumentiem un kā vienu no pretargumentiem norādīja Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011 nostiprinātās atziņas, norādot, ka galvojuma akcesoritātes princips nav absolūts un „[...] galvnieka atsvabināšana no pienākuma atbildēt kreditoram par galvenā parādnieka saistībām tikai tā iemesla dēļ, ka

⁸⁷ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 31.marta spriedums lietā Nr.C33498511. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>, [aplūkots 11.03.2017.].

⁸⁸ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 25.aprīļa spriedums lietā Nr.C30398615. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 12.03.2017].

parādnieka sliktais finansiālais stāvoklis to novedis līdz maksātnespējai, ir pretrunā ar galvojuma mērķi”⁸⁹.

Kā vēl vienu argumentu AS „B” norādīja: „Neskatoties uz to, ka minētais spriedums pieņemts sakarā ar juridiskas personas maksātnespēju, tomēr tajā ietvertais skaidrojums attiecas uz vispārēju galvojuma institūta regulējumu, kas atbilst spēkā esošā Civillikuma normām.”⁹⁰

Tiesas sēdē prasītājas L.G. pārstāvis prasību uzturēja, norādot, ka ir tiesu prakse, kur galvotājs tiek atbrīvots no saistībām galvenā parādnieka fiziskās maksātnespējas gadījumā, atsaucoties uz spriedumu lietā Nr.C33303412.

Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa prasību noraidīja pilnībā. Spriedumu, attiecība uz galvojuma saistības spēkā esamību, gadījumā, ja iestājies galvenā parādnieka maksātnespējas process, tiesa pamatoja ar šādiem motīviem: 1) nav pierādījumu, ka lietā minētie līgumi likumā noteiktajā kārtībā ir atcelti vai atzīti par spēkā neesošiem; 2) ar Talsu rajona tiesas 2014.gada 9.oktobra spriedumu lietā Nr.C33330314 daļēji apmierināta AS „B” prasība pret L.G. par parāda piedziņu uz apstrīdētā galvojuma līguma pamata, tādējādi vienreiz jau tikusi izvērtēta parāda piedziņas iespējamība no galvotājas; 3) jāņem vērā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011 nostiprinātā spēkā esošā judikatūra, kur noteikts, ka galvojuma akcesoritates princips nav absolūts un situācijā, kad papildu saistības daba nonāk pretrunā ar galvojuma mērķi, ir pieļaujami izņēmumi no tās; 4) galvenās parādnieces Z.R. maksātnespējas procesa izbeigšana, dzēšot parādsaistības, nav uzskatāma par notikumu, kas saskaņā ar Civillikuma 1712.pantu izbeidz galvojumu.

No minētajiem spriedumiem ir redzams, ka tiesas, jau pirms Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016), lielākajā daļā gadījumu, lemjot par galvojuma spēkā esamību pēc fiziskas personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, atsaucas uz judikatūru, kura nostiprināta Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011.

Pretēju viedokli attiecībā par galvojuma spēkā esamību, kad pasludināts galvenā parādnieka fiziskās personas maksātnespējas process, 2014.gada 23.oktobra spriedumā lietā Nr.C33303412 ir izteikusi Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija.

⁸⁹ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 25.aprīļa spriedums lietā Nr.C30398615. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 12.03.2017].

⁹⁰ Turpat, [aplūkots 12.03.2017].

Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2014.gada 23.oktobrī taisīja spriedumu lietā Nr.C33303412⁹¹ AS „D” prasībā pret O.K. par parāda piedziņu saistībā ar AS „D” apelācijas sūdzību par Saldus rajona tiesas 2014.gada 10.jūlija spriedumu. Ar galvojuma līgumu O.K. bija uzņēmusies atbildēt par I.K. saistībām, kas izriet no kredīta līguma.

2011.gada 20.aprīlī tika pasludināts galvenā parādnieka I.K. maksātnespējas process, kura ietvaros AS „D” kā I.K. nenodrošinātais kreditors iesniegusi savus prasījumus, kurus administrators atzinis pilnībā un iekļāvis kreditoru prasījumu reģistrā. I.K. saistību dzēšanas plāna ietvaros daļēji segts AS „D” kreditora prasījums I.K. maksātnespējas procesā.

Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija AS „D” prasību pret O.K. par parāda piedziņu noraidīja un pievienojās Saldus rajona tiesas 2014.gada 10.jūlija spriedumā norādītajai motivācijai.

Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija sprieduma motivācijā norāda, ka galvojuma akcesoritātes princips un galvojuma pastāvēšana tikai kopā ar galveno parādu nostiprināts Civillikuma 1694.pantā un tā izbeigšanās pamati noteikti Civillikuma 1710. un 1712.pantā.

Ar 2014.gada 28.janvāra lēmumu izbeigta galvenā parādnieka I.K. saistību dzēšanas procedūra un izbeigts maksātnespējas process, dzēšot visas I.K. saistības, kuras nav izpildītas saistību dzēšanas procesa laikā, tādējādi „Tiesas kolēģija atzīst, ka konkrētajā situācijā ir likumīgā spēkā stājies tiesas nolēmums, kas dzēš galvenā parādnieka saistības pret kreditoriem, tāpēc ir pietiekams pamats secināt, ka galvojums ir izbeidzies.”⁹². Tiesas kolēģija norāda, ka Civillikuma 1710.pantā paredzēti gadījumi, kuru rezultātā izbeidz pastāvēt galvenais parāds, tādējādi atbrīvojot galvnieku no saistībām un kreditoram pastāv risks, ka var tikt uzsākts parādnieka maksātnespējas process un iestāsies Maksātnespējas likumā noteiktās sekas.

Tiesas kolēģija kā nepamatotu uzskata apelācijas sūdzība norādīto atsauci uz Civillikuma 1704.pantu un 1705.pantu, norādot, ka „Minēto likumu normu izpratnē galvniekam saglabājas tiesība vērsties pret galveno parādnieku par parāda apmaksu pēc tam, kad tiek apmierināts kreditora prasījums, taču konkrētajā situācijā galvenais parāds jau ir dzēsts”⁹³.

Tiesas kolēģija norāda, ka nepamatota ir arī atsauce uz Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-86/2011,

⁹¹ Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.C33303412. Publiski nav pieejams.

⁹² Turpat, publiski nav pieejams.

⁹³ Turpat, publiski nav pieejams.

„[...] jo tas attiecināms uz juridisku personu, bet fiziskās personas maksātnespējas procesam tiek piemērots cits regulējums. Maksātnespējas izbeigšanas sekas juridiskai personai atšķiras no fiziskās personas maksātnespējas izbeigšanas sekām. Pirmajā gadījumā beidz pastāvēt juridiska persona un tā tiek izslēgta no komercreģistra, bet fiziskas personas maksātnespējas izbeigšanas gadījumā tiek dzēsts parāds pret kreditoriem un fiziskai personai ir iespēja turpināt finansiālo darbību bez parādiem”⁹⁴.

Autore secina, ka tiesu praksē pirms Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016) nebija vienota viedokļa par to, kas notiek ar galvojuma saistību, ja galvenajam parādniekam tiek pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process. Tomēr, ja jau galvojuma mērķis ir galvot par trešās personas parādu, tādējādi nodrošinot kreditora prasījumu, tad arī fiziskas personas maksātnespējas gadījumā būtu bijis jāpiemēro izņēmums no galvojuma aksesoritātes.

Tomēr aktuāls paliek jautājums, vai lēmums, ar kuru tiek izbeigts fiziskas personas maksātnespējas process un dzēstas saistības attiecībā pret kreditoru ir uzskatāms par darbību atbilstoši Civillikuma 1710.pantam. Par darbībām, kas dzēš galveno saistību tiesību doktrīnā tiek uzskatīts gan saistību izpildījums, gan attaisnojošs tiesas spriedums attiecībā uz parādnieku. Lai gan fiziskas personas maksātnespējas process tiek izbeigts ar lēmumu, iespējams, tas šajā gadījumā būtu pielīdzināms parādnieku attaisnojošam spriedumam. Vai arī par darbību vajadzētu uzskatīt lēmuma pieņemšanu par fiziskas personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, kura rezultātā tiek dzēstas visas spēkā esošās saistības attiecībā pret kreditoriem, tādējādi tiesas lēmumu pielīdzinot parādnieka saistību izpildījumam.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments 2016.gada 16.jūnija spriedumā lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016) nav padziļināti analizējis Civillikuma 1710. un 1712.pantā norādītos galvojuma izbeigšanas pamatus attiecībā uz galvojuma izbeigšanos, kur galvenajam parādniekam – fiziskai personai - ir pasludināts maksātnespējas process. Minētajā spriedumā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments atsaucas tikai uz vienu viedokli, kurš ir norādīts judikatūrā, tiesu praksē un juridiskajā literatūrā, tas ir, ka „[...] galvnieka atbildība saglabājas pat tad, ja galvenajam parādniekam maksātnespējas procesā tiek dzēstas neizpildītās saistības”⁹⁵, kā arī „Galvenā parādnieka atbrīvošanu no

⁹⁴ Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.C33303412. Publiski nav pieejams.

⁹⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedums lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016). Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2016/ [aplūkots 10.04.2017.].

saistībām (saistību dzēšanu) sakarā ar saistību dzēšanas plāna izpildi maksātnespējas procesa ietvaros nevar uzskatīt ne par „darbību”, ne par „notikumu”, ar kuru galvnieks tiktu atbrīvots no galvojuma saistībām Civillikuma 1710. un 1712.panta izpratnē”⁹⁶.

Arī periodikā paustais autoru viedoklis atšķiras. Viedokļa, kura piekritēji uzskata, ka galvojums no akcesoras saistības pārtop par patstāvīgu saistību pēc galvenā parādnieka - fiziskas personas - maksātnespējas procesa pasludināšanas, tādējādi atbalsta kreditora intereses. Piemēram, Erlens Kalniņš norāda: „Kreditora aizsardzības interesēs galvojuma saistība (ciktāl tā nav izpildīta vai citādi dzēsta) neizbeidzas arī tad, ja, piemēram, fiziska persona – kā galvenais parādnieks –, kurai pasludināts maksātnespējas process, ar tiesas lēmumu ir tikusi atbrīvota no saistību dzēšanas plānā norādītās atlikušās (resp., neizpildītās) galvenās saistības [...]”⁹⁷

Ilze Jankeviča arī pievienojas viedoklim, ka arī attiecībā uz galvojumu, kur galvenajam parādniekam ir pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, analogiski ir piemērojams Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011 ietvertais pamatojums. Ilze Jankeviča norāda „Arī galvojot par fiziskas personas saistībām, galvojuma mērķis atbilstoši Civillikuma 1692.pantam ir atbildēt par trešās personas parādu, tai skaita arī par tāda parādnieka parādu, kurš nonācis maksātnespējas situācijā. Tādējādi secināms, ka analogiski arī šādos gadījumos galvojuma mērķis būtu prioritārs pār akcesoritāti.”⁹⁸

Attiecībā uz Civillikuma 1710. un 1712.panta piemērošanu saistībā ar galvojumu gadījumā, ja pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, arī viedokļi atšķiras. Nils Fogels un Jevgēnija Ziņģe ir nonākuši pie secinājuma, ka „Ja galvenā parādnieka saistību dzēšanas plāna izpildes gadījumā galvnieks tiktu atbrīvots no galvojuma līguma saistību izpildes, pamatojoties uz Civillikuma 1710. un 1712.pantu, savu jēgu zaudētu Civillikuma 1692.panta mērķis – atbildēt kreditoram par trešās personas parādu. Turklāt šādā gadījuma tiktu izslēgta Civillikuma 1703.panta 2.punkta piemērošanas iespēja”⁹⁹.

⁹⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedums lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016). Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2016/ [aplūkots 10.04.2017.].

⁹⁷ Kalniņš E. Galvojums kā akcesoriska saistība. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=229704&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=229704&show=true) [aplūkots 16.03.2017.].

⁹⁸ Jankeviča I. Galvnieka atbildība, ja galvenajam parādniekam maksātnespējas procesā dzēstas saistības. Jurista Vārds, 2016.gada 12.janvāris, nr.2, 16.lpp.

⁹⁹ Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/264225-galvena-paradnieka-saistibu-dzesana-maksatnespejas-procesa-vai-pamats-galvojuma-izbeigšanai/> [aplūkots 12.03.2017.].

Attiecībā uz galvojuma saistības atzīšanu par spēkā neesošu, kur galvenajam parādniekam pasludināts maksātnespējas process, atbalstītājs ir Gaidis Bērziņš, kurš virknē publikāciju ir uzsvēris, ka fiziskās un juridiskās personas maksātnespējas procesa pabeigšana rada dažādas sekas, tādējādi atšķirīgi būtu jāvērtē arī galvojuma saistības spēkā esamība. Gaidis Bērziņš norāda, ka „maksātnespēja ir labākais veids, kā fiziskajai personai dot iespēju atjaunot tās maksātspēju un pilntiesīgi atgriezties civiltiesiskajā apītē, tā var tikt uzskatīta par sava veida „otro iespēju”¹⁰⁰.

Pēc autores domām, gan tiesību praksē, gan periodikā viedokļi atšķiras, jo atšķirīgi domājošās puses nevar nonākt pie vienota viedokļa, kam fiziskas personas maksātnespējas procesā būtu dodama priekšroka. Vai priekšroka būtu dodama atrauti no maksātnespējas procesa konteksta skatītam Civillikumā noteiktajam galvojuma mērķim, neņemot vērā, ka tas ir saistību pastiprinājuma veids, tādējādi kā primārās noliekot kreditora intereses, vai tomēr paskatīties uz galvojuma institūtu caur Maksātnespējas likuma prizmu, kur galvojuma institūtu vajadzētu skatīt caur Maksātnespējas likuma 5.pantā noteikto fiziskas personas maksātnespējas procesa mērķi un izbeigšanas sekām.

Pēc autores domām, nepieciešams saprast, kā intereses, atzīstot, ka galvojuma akcesoritāte beidz pastāvēt ar galvenā parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanu, tiek skartas. Ņemot vērā Maksātnespējas likumā noteikto, atzīstot galvojumu arī fiziskas personas maksātnespējas procesa gadījumā par patstāvīgu saistību, tiek ievērotas kreditora intereses un netiek aizskartas parādnieka tiesības, savukārt gadījumā, kad galvojums tiek dzēsts līdz ar fiziskas personas maksātnespējas procesa pabeigšanu, Maksātnespējas likumā noteiktās kreditora intereses – pēc iespējas apmierināt kreditoru prasījumus netiek realizētas.

Kreditora tiesību izmantošana vai tieši pretēji neizmantošana, piesakot administratoram kreditora prasījumus Maksātnespējas likuma 73.panta noteiktajā kārtībā un termiņos, varētu būt par pamatu ne tikai, lai kreditors negūtu kreditora prasījumu apmierinājumu no galvenā parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros, bet arī nevarētu vērsties ar prasību pret galvnieku par galvenā parādnieka saistības izpildi. Minēto apstiprina arī Gaida Bērziņa izteiktais viedoklis: „Nav šaubu, ka kreditora tiesību neizmantošana Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā atsvabina parādnieku no pienākuma izpildīt

¹⁰⁰ Bērziņš G. Fiziskās personas maksātnespējas process. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=226715&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=226715&show=true) [aplūkots 12.03.2017.].

saistību, līdz ar to nevarētu būt arī šaubas, ka šādā gadījumā galvojuma saistība beidz pastāvēt.”¹⁰¹

Kā tiek norādīts Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 8.aprīļa spriedumā lietā Nr.C34057811 (SKC-117/2014) „Maksātnespējas likumā noteiktais termiņš, kā atzīst Augstākās tiesas Civillietu departaments, ir materiāli prekluzīvs jeb likumisks termiņš”¹⁰², tādējādi šis termiņš nav atjaunojams un darbību, uz kuru termiņš vērsts, pēc šī termiņa beigām izpildīt vairs nav iespējams. Autore secina, ka kreditoriem pašiem ir jābūt uzmanīgiem attiecībā uz viņiem piešķirto tiesību realizāciju maksātnespējas procesā Maksātnespējas likumā noteiktajā kārtībā. Augstākās tiesas Civillietu departaments spriedumā norada arī to, ka „[...] nevērīgi attiecoties pret savām tiesībām saņemt nodibināto saistību izpildījumu un nesejojot parādnieka tiesiskā statusa iespējamām izmaiņām (šeit runa ir par publiski pieejamā maksātnespējas reģistra datiem), kreditoram jāērķinās ar nelabvēlīgām sekām – noilguma iestāšanos. Minēto negroza apstākļi, ka kreditors, apejot Maksātnespējas likumā noteikto prasījumu pieteikšanas kārtību, pirms vai pēc parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas, cēlis prasību tiesā”¹⁰³.

Nils Fogels un Jevgēnija Ziņģe rakstā „Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai”¹⁰⁴ ir analizējuši ārvalstu normatīvajos aktos ietverto attiecībā uz galvojuma spēkā esamību un nonākuši pie secinājuma, ka gan Igaunijas Maksātnespējas likumā, gan Vācijas Maksātnespējas likumā attiecībā uz fiziskās personas maksātnespējas procesu, kā arī Francijas tiesu praksē ir nostiprinājies viedoklis, ka galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā kreditoram ir tiesības vērsties ar prasību pret galvinieku.

Autore secina, ka, lai gan tiesu praksē un periodikā paustais viedoklis attiecībā uz galvojuma saistības spēkā esamību pēc fiziskas personas maksātnespējas procesa pasludināšanas atšķiras, gan pēc fiziskas, gan juridiskas personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, ņemot vērā ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011 attiecībā uz juridiskām personām un ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada

¹⁰¹ Bērziņš G. Atziņas par aktuālo tiesu praksi maksātnespējas jomā. Jurista Vārds, 2016.gada 5.aprīlis, nr.14, 12.lpp.

¹⁰² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr.C34057811 (SKC-117/2014). Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 12.03.2017.].

¹⁰³ Turpat, [aplūkots 12.03.2017.].

¹⁰⁴ Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/264225-galvena-paradnieka-saistibu-dzesana-maksatnespejas-procesa-vai-pamats-galvojuma-izbeigsanai/> [aplūkots 12.03.2017.].

16.jūnija spriedumā lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016) attiecībā uz fiziskām personām judikatūrā nostiprināto viedokli - galvojuma mērķim būtu piešķirama prioritāte attiecībā pret akcesoritāti, kā arī citu valstu normatīvajos aktos ietverto, galvojumam būtu jāklūst par kreditora patstāvīgu saistību attiecībā pret galvinieku.

2.2.2. Kreditora tiesības galvotāja maksātnespējas gadījumā

Ņemot vērā iepriekšējā maģistra darba nodaļā izpētīto, autore nonāca pie secinājuma, ka kreditoram, ņemot vērā judikatūrā nostiprināto un tiesu praksē pielietoto, ir plašas iespējas galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā ar prasījumu vērsties pret galvenā parādnieka galvinieku.

Gadījumos, kad galvenajam parādniekam nav pasludināts maksātnespējas process un viņš saistības attiecībā pret kreditoru pilda līgumā noteiktajā kārtībā, kreditoram nebūtu pamata pieteikt kreditora prasījumus galvinieka maksātnespējas procesā arī situācijā, kad galvinieks par saistību galvojis kā galvenais parādnieks. Tomēr šādā gadījumā kreditoram būtu nepieciešams apsvērt iespēju galveno saistību nodrošināt citā veidā, piemēram, noslēdzot līgumu ar citu galvinieku. Taču, ja kreditors savu prasījumu nepiesaka Maksātnespējas likuma 73.panta noteiktajā kārtībā un termiņos, gadījumā, ja tomēr pēc tam tiek pasludināta arī galvenā parādnieka maksātnespēja, viņš savas kreditora tiesības būs neatgriezeniski zaudējis. Aprakstītajā situācijā kreditoram, pēc autores domām, ir jāuzņemas risks, neiesniedzot kreditora prasījumu galvinieka maksātnespējas procesā, jo jebkurā gadījumā kreditoram būs jāpierāda kreditora prasījuma pamatotība. Protams, ja kreditoram ir pamatotas šaubas un viņa rīcība ir pierādījumi, ka galvenajam parādniekam arī varētu tikt pasludināts maksātnespējas process, kreditora prasījums ir iesniedzams. Tomēr šajā gadījumā pastāv risks, ka administrators kreditora prasījumu noraida kā nepamatotu, neiekļaujot to kreditoru prasījumu reģistrā.

Turpmāk nodaļas ietvaros autore apskatīs, kādas ir kreditora tiesības gadījumā, ja galvenajam parādniekam jau ir pasludināts maksātnespējas process un pēc tam arī galviniekam tiek pasludināts maksātnespējas process.

Situācijā, kad galvenajam parādniekam jau ir pasludināts maksātnespējas process, kreditoru problēmas sāk rasties brīdī, kad arī galviniekam, kurš galvojis par galvenā parādnieka saistībām, arī tiek pasludināts maksātnespējas process, tādējādi, lai arī kreditors ir nodrošinājies pret situāciju, kad galvenais parādnieks nespēs maksāt, noslēdzot galvojuma

līgumu, galvnieka maksātnespējas gadījumā galvojumam ir zudis Civillikuma 1692.pantā noteiktais mērķis - atbildēt par trešās personas saistībām situācijā, kad tā saistības pret kreditoru vairs nespēj izpildīt.

Protams, kreditoram ir tiesības vienas saistības nodrošināšanai, piesaistīt vairākus galvniekus, kas nereti var glābt kreditora tiesību nodrošināšanu, saņemot saistību izpildījumu no maksātspējīgā galvnieka.

Kreditoram galvotāja maksātnespējas gadījumā ir Maksātnespējas likuma 73.pantā noteiktajā termiņā ir tiesības pieteikt kreditora prasījumu un saņemt saistību izpildi maksātnespējas procesa ietvaros. Tomēr šādas tiesības kreditoram ir tikai gadījumā, ja galvenais parādnieks savas saistības attiecībā pret kreditoru nepilda, tādējādi dodot pamatu kreditoram prasīt galvenā parādnieka saistības izpildi no galvnieka.

Arī tiesu praksē ir sastopami gadījumi, kad arī galvniekam lietas iztiesāšanas laikā tiek pasludināts maksātnespējas process. Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2015.gada 13.oktobrī ir taisījusi spriedumu lietā Nr.C30646713¹⁰⁵ AS „A” prasībā pret V.I. un F.I. ar trešo personu L.K. (galvenais parādnieks) par parāda piedziņu.

Ar galvojuma līgumu atbildētāji V.I. un F.I. kā galvnieki bija uzņēmušies atbildību kā pats parādnieks un saskaņā ar Civillikuma 1702.panta otro daļu bija atteikušies no tiesībām, lai kreditors ar piedziņu vispirms vērsas pie aizņēmēja, ka arī atbilstoši noslēgtā galvojuma līguma 3.1.punktam, ja aizņēmējs neizpilda kādu no parāda saistībām pret kreditoru, tad galvnieks apņemas šīs saistības izpildīt neatkarīgi no tā, vai kreditors iepriekš vērsies ar prasību pie aizņēmēja un neatkarīgi no tā, vai parāda piedziņa no aizņēmēja ir iespējama vai nav.

Pirms prasības pieteikuma iesniegšanas pret V.I. un F.I. galvenajai parādniecei L.K. tika pasludināts maksātnespējas process, kura ietvaros prasītāja AS „A” bija iesniegusi kreditora prasījumu, kura rezultātā, pārdodot L.K. piederošo nekustamo īpašumu, daļēji tika dzēstas L.K. parādsaistības.

Civillietas iztiesāšanas gaitā tika konstatēts, ka vienam no galvniekiem – F.I. arī ir pasludināts maksātnespējas process, kura ietvaros AS „A” ir iesniegusi kreditora prasījumu. Ņemot vērā iepriekš minēto un to, ka civillietas izskatīšanas gaitā tika konstatēts, ka galvenā parādniece L.K., papildus ar galvojuma līgumu V.I. un F.I. uzņemtajām saistībām, no AS „A” ir aizņēmusies papildu kredīta summas, kuras minētais galvojums neaptver, civillietas

¹⁰⁵ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr.C30646713. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 16.03.2017.].

iztiesāšanas gaitā prasītājam nācās precizēt (samazināt) no galvniekiem piedzenamo summu, kā arī personu, no kuras šī summa civillietas ietvaros piedzenama.

Tiesa lēma, ka no galvotāja V.I. par labu AS „A” piedzenams parāds – izsniegtā, bet neatdotā aizdevuma pamatsummas, procentu un līgumsoda par neveiktiem maksājumiem apmērā, kā arī nomaksātie tiesas izdevumi. Attiecībā uz galvojuma līgumu tiesa lēmumu pamatoja šādi: „Civillikuma 1692.pants nosaka, ka galvojums ir ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņas parāda, bet Civillikuma 1698.pants nosaka, ka galvnieks atbild ne vien par pašu galveno parādu, bet arī par tā blakus prasījumiem, parādnieka vainas vai nokavējuma dēļ nodarītiem zaudējumiem un tiesu izdevumiem. Atbilstoši Civillikuma 1702.panta noteikumiem, galvniekam nav tiesību prasīt, lai kreditors papriekš griežas ar prasību pret galveno parādnieku, ja galvnieks uzņēmis saistību kā pats parādnieks.”¹⁰⁶

No iepriekš aprakstītās civillietas ir redzams, ka prasības iesniegšana pret galvnieku par galvenā parādnieka saistības dzēšanu var izraisīt to, ka galvnieks lietas iztiesāšanas gaitā iesniedz maksātnespējas pieteikumu un kreditoram atliek tikai Maksātnespējas likumā noteiktās tiesības iesniegt kreditora prasījumu maksātnespējas procesā, kas gadījumā, ja ir tikai viens galvnieks, var novest pie tā, ka saistības attiecībā pret kreditoru tiek dzēstas tikai nelielā apmērā maksātnespējas procesa ietvaros. Autore secina, ka ne tikai galvniekiem, noslēdzot galvojuma līgumu par trešās personas parādu, bet arī kreditoriem ir jābūt piesardzīgiem un galvojuma līgums jāslēdz ar tādu personu, kura galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā saistību spētu izpildīt.

Tādējādi nav nozīmes, ar cik galvniekiem galvojuma līgums par galvenā parādnieka saistību izpildi ir noslēgts, jo nevis skaits, bet gan galvnieku spēja samaksāt galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā ir noteicošā. Kā redzams, lietas iztiesāšanas gaitā vienam no galvniekiem tika pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, un, lai arī kreditors bija rēķinājies, ka galvenais prasījums nodrošināts ar diviem galvojumiem, rezultātā palika tikai viens.

Protams, tas kreditoram neliedz iespēju pieteikt maksātnespējīgā galvnieka maksātnespējas procesā savu kreditora prasījumu. Tomēr, pēc autores domām, praksē nevajadzētu rasties situācijai, ka gan galvenais parādnieks, gan viens vai vairāki galvnieki viena kreditora prasījuma dēļ kļūst maksātnespējīgi. Tādējādi gadījumos, kad kreditors nav

¹⁰⁶ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr.C30646713. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 16.03.2017.].

pietiekami pārliecināts par galvnieka maksātspēju, viņam būtu jāizvēlas cits saistību nodrošinājuma veids vai arī cits galvnieks.

Autore secina, ka galvenā parādnieka saistību nodrošināšanai piesaistīto galvnieku skaits negarantē, ka galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā, kreditors saistību izpildi pilnā apmērā saņems no galvniekiem, kā arī to, ka brīdī, kad tiks iesniegts prasījums galvniekiem izpildīt galvenā parādnieka saistības, galvnieki par sevi neiesniegs maksātnespējas pieteikumu, tādējādi liedzot kreditoram saņemt saistību izpildi pilna apmērā. Autore secina, ka kreditoram, pirms saistība tiek nodrošināta ar galvojumu, jābūt pilnībā pārliecinātam, ka galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā galvnieks, kaut vai tikai viens, bet maksātspējīgs, iestāsies galvenā parādnieka vietā un saistību pret kreditoru spēs izpildīt.

2.3. Galvinieka tiesību un interešu aizsardzība

Galvinieka tiesības pamatā ir noteiktas Civillikuma 1701.-1709.pantos. Kā vienu no būtiskākajām galvinieka tiesībām autore vēlas pieminēt galvinieka tiesību, kura noteikta Civillikuma 1704.pantā, tas ir, galvinieka tiesības ar regresa prasību vērsties pret galveno parādnieku tādā apmērā, kādā viņš izpildījis galvenā parādnieka saistību pret kreditoru. Šo Civillikumā noteikto tiesību galvinieks zaudē gadījumā, kad galvenajam parādniekam tiek pasludināts un pabeigts maksātnespējas process. Pilnībā galvinieka regresa tiesība pret galveno parādnieku netiek zaudēta gadījumā, ja galvinieks ir pieteicies kā kreditors galvenā parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros, jo daļēji jau ir sedzis galvenā parādnieka saistību pret kreditoru.

Regresa prasības iespējamība pret galveno parādnieku ir viens no nodrošinājuma veidiem, ar kuru galvinieks var rēķināties, ja galvo par citas personas parādu, tas nozīmē, ka galvinieks uz laiku palīdz grūtībās nonākušam galvenajam parādniekam, savukārt galvenā parādnieka maksātnespējas procesa pabeigšanas gadījumā šāda tiesība ir zudusi. Attiecībā uz fizisko personu - ir dzēstas visas spēkā esošās un parādnieka maksātnespējas procesā neizpildītās saistības, tātad arī ar galvojumu nodrošinātais kreditora prasījums; attiecībā uz juridisko personu – saistības tiek dzēstas kreditoru prasījumu dzēšanas plāna ietvaros, un juridiskā persona tiek izslēgta no komercreģistra. Tādējādi galviniekam zūd jebkāds pamats vērsties pret galveno parādnieku.

Autore secina, ka galviniekiem, kur galvenais parādnieks, par kuru galvinieks ir galvojis ir kļuvis maksātnespējīgs un kura vietā galvinieks ir veicis saistību dzēšanu attiecībā uz kreditoru, nav iespēju realizēt Civillikuma 1704.pantā noteiktās tiesības un ar regresa prasību vērsties pret galveno parādnieku.

Vēl viena problēma, kuru autore, pētot tiesu praksi, novēroja, ir galvinieku neuzmanība, attiecībā uz galvojuma apmēru. Autore, izpētot civillietu spriedumus, piemēram, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 31.marta spriedumu lietā Nr.C33498511¹⁰⁷, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 8.oktobra spriedumu lietā Nr.C30635812¹⁰⁸, kā arī Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas civillietās Nr.C30497013, Nr.C30646713 un Nr.C30398615 esošos galvojuma līgumus, kur

¹⁰⁷ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 31.marta spriedums lietā Nr.C33498511. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].

¹⁰⁸ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 8.oktobra spriedums lietā Nr.C30635812. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 12.03.2017.].

kreditors attiecībā pret galveno parādnieku ir kredītiestāde, konstatēja, ka ar galvojuma līgumu galvinieks uzņemas atbildēt par galvenā parādnieka saistību kā pats parādnieks Civillikuma 1702.panta izpratnē, tādējādi, iespējams, uzņemoties galvenā parādnieka saistības tādā apmērā, kādā to nav vēlējies.

Autore konstatēja, ka bieži paskaidrojumos vai tiesas sēdes laikā galvinieki ceļ iebildumus arī par to, ka kreditors ir vērsies ar prasību uzreiz pret galvinieku, nesaprotot to, ka uzņemoties saistības kā galvenais parādnieks, galvinieks zaudē tiesības, ka kreditoram ar prasību vispirms jāvēršas pret galveno parādnieku. Atziņa, ka galvojot kā galvenais parādnieks, galvinieks piekrīt, ka kreditors ar prasību uzreiz vēršas pret galvinieku, ir nostiprināta judikatūrā ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 22.februāra spriedumu lietā SKC-127¹⁰⁹.

Autore secina, ka tiesu prakse lietās, kurās galvenā parādnieka kreditors ir kredītiestāde, galvinieki pārsvarā ar galvojuma līgumu ir uzņēmušies galvot par galvenā parādnieka saistību kā pats parādnieks, neapzinoties, ka tādējādi galvojums ir spēkā ne tikai attiecībā uz galveno parāda summu, bet arī attiecībā uz kredīta izmantošanas procentiem, līgumsodu un gadījumā, ja galvojums tiek piedzīts tiesas ceļā, attiecībā uz tiesas izdevumu segšanu.

Savukārt, izpētot, kāda ir tiesu prakse attiecībā uz saistības izpildi, gadījumā, ja galvinieks par galvenā parādnieka saistību ir galvojis kā pats parādnieks lietās, kurās galvenajam parādniekam nav iestājies maksātnespējas process, autore konstatēja, ka, neskatoties uz to, ka galvinieks saistības uzņēmis kā pats parādnieks, tiesas pārsvarā ir lēmušas, ka vispirms saistību izpilde vērsama pret galveno parādnieku un tikai piedziņas neiespējamības gadījumā pret galvinieku. Kā piemērus autore var minēt Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 22.aprīļa spriedumu lietā Nr.C30477114¹¹⁰, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 19.decembra spriedumu lietā Nr.C30693111¹¹¹.

Autore secina, ka, lai gan galvinieks attiecībā pret kreditoru saistības ar galvojuma līgumu uzņēmis kā galvenais parādnieks, ir nostiprinājusies tiesu prakse, ka vispirms saistību izpilde vērsama pret galveno parādnieku un tikai piedziņas neiespējamības gadījumā pret galvinieku.

¹⁰⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 22.februāra spriedums lietā SKC-127. Publiski nav pieejams.

¹¹⁰ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 22.aprīļa spriedums lietā Nr.C30477114. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 17.03.2017.].

¹¹¹ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 19.decembra spriedums lietā Nr.C30693111. Publiski nav pieejams.

Piemēram, Igaunijas Saistību tiesību likuma 146.pagrāfa otrajā daļā ir noteikts, ka galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā kreditoram sakarā ar to ir jāiesniedz prasība maksātnespējas procesā saskaņā ar Maksātnespējas likumā noteikto. Saņemot paziņojumu par maksātnespējas procesu, kreditoram nekavējoties ir jāinformē galvotājs.¹¹²

Savukārt Igaunijas Saistību tiesību likuma 146.pagrāfa trešajā daļā ir noteikts, ja kreditors neizpilda šī paragrāfa pirmajā un otrajā daļā noteiktās prasības, kreditora prasība pret galvnieku tiek samazināta ar šādu neizpildi galvniekam nodarītā kaitējuma apmērā.

Tādējādi Igaunijā galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā daļa atbildības gulstas arī uz galvenā parādnieka kreditoru, kura nolaidības dēļ galvnieks var cerēt uz galvojuma saistību samazinājumu. Pēc autores domām, šāda veida nosacījumu iekļaušana Civillikumā būtu atbalstāma, jo tas nozīmētu, ka arī kreditoram būtu jāpieliek daļējas pūles galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā.

2.3.1. Solidāras galvnieku saistības

Ja kreditors, lai nodrošinātu galvenā parādnieka saistību, ir noslēdzis vairākus galvojuma līgumus, galvenā parādnieka saistības neizpildes gadījumā kreditors var vērsties pret visiem galvniekiem, kuriem galvenā parādnieka saistība attiecībā pret kreditoru ir jāizpilda solidāri, kā tas ir noteikts Civillikuma 1699.pantā.

Tas, ka galvenajam parādniekam ir pasludināts maksātnespējas process, nemaina faktu, ka vairākiem galvniekiem, kuri galvojuši par vienu un to pašu saistību attiecībā pret kreditoru, ir jāatbild solidāri.

Ja par vienu un to pašu saistību ir galvojuši vairāki galvnieki, gadījumā, ja ir pasludināta galvenā parādnieka maksātnespēja, galvniekiem, izpildot galvojuma saistību solidāri, samazinās izpildāmās saistības apmērs, kas var veicināt galvenā parādnieka saistības izpildi un kreditora prasījuma maksimālu izpildi.

Piemēram, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2015.gada 17.novembrī taisīja spriedumu lietā Nr.C31319912¹¹³ AS „D” prasībā pret Z.K. un O.G. par parāda piedziņu sakarā ar O.G. apelācijas sūdzību par Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada

¹¹² Law of Obligations Act: Igaunijas likums. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/506112013011/consolide/current> [aplūkots 17.03.2017.].

¹¹³ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 17.novembra spriedums lietā Nr.C31319912. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].

2.februāra spriedumu. Galvinieki Z.K. un O.G. ar 2008.gada 8.februāra galvojuma līgumiem uzņēmās galvot par A.K. saistībām pret kreditoru kā pats parādnieks.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas spriedumu atstāja negrozītu, tādējādi no galviniekiem Z.K. un O.G. par labu AS „D” solidāri tika piedzīti A.K. (galvenajam parādniekam pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process) nesamaksātā aizdevuma pamatsumma, nesamaksātie procenti, līgumsods un tiesāšanas izdevumi.

Iepriekš aprakstītais ir pozitīvs piemērs tam, ka no galviniekiem, kuri galvojuši par galvenā parādnieka, kuram pasludināts maksātnespējas process, vienu saistību, nesamaksātā summa neizpildītās saistības apmērā tiek piedzīta solidāri no abiem galviniekiem, kas tādējādi atvieglo katra konkrētā galvinieka izpildāmo saistību nastu.

Savukārt tiesu praksē var atrast piemērus, kad par galvenā parādnieka, kuram pasludināts maksātnespējas process, saistībām ir galvojuši vairāki galvinieki, taču tiesvedības laikā kādam no galviniekiem pasludināts maksātnespējas process, tādējādi nostādot otru galvinieku neapskaužamā situācijā, kad maksātnespējīgā galvenā parādnieka saistības pret kreditoru ir jāsedz tikai tam galviniekam, kuram maksātnespējas process nav pasludināts.

Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2015.gada 13.oktobrī ir taisījusi spriedumu lietā Nr.C30646713¹¹⁴ AS „A” prasībā pret V.I. un F.I. ar trešo personu L.K. (galvenajam parādniekam pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process) par parāda piedziņu.

Ar galvojuma līgumu atbildētāji V.I. un F.I. kā galvinieki bija uzņēmušies atbildību kā pats parādnieks un šajā gadījumā kreditors AS „A” pret abiem atbildētājiem bija vērsies kā pret solidāriem galviniekiem. Tomēr lietas iztiesāšanas gaitā vienam no galviniekiem F.I. tika pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, kā rezultātā no abiem galviniekiem piedzenamā galvenā parādnieka kreditoram nesamaksātā summa tika piedzīta tikai no viena galvinieka V.I., kuram sprieduma taisīšanas brīdī nebija pasludināts maksātnespējas process, tādējādi nostādot pēdējo sliktākā situācijā attiecībā pret otru galvinieku F.I.

Autore secina, ka, lai gan uz galvenā parādnieka saistības izpildes brīdi spēkā ir vairāki galvojumi, nodrošinot saistības izpildi, kādam no galviniekiem var tikt pasludināts maksātnespējas process, kā rezultātā par visām maksātnespējīgā galvinieka saistībām var nākties atbildēt tikai vienam no vairākiem galviniekiem, kuri saistību nodrošinājuši sākotnēji,

¹¹⁴ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr.C30646713. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 16.03.2017.].

tādējādi radot papildu saistības galvniekam, kurš ar šādu papildu saistību iespējamību, dodot galvojumu, nav rēķinājies.

Lai gan atšķirības izpratni starp subsidāru un solidāru atbildību galvojuma saistībās ir ieviesis Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 7.marta spriedums lietā Nr.SK-115/2012¹¹⁵, kurā ir nostiprināta judikatūra, ka „galvojuma un solidārām saistībām ir procesuālā līdzdalība, t.i., prasījumu var vērst gan pret galvnieku, gan parādnieku, taču no materiālo tiesību viedokļa atšķirība ir būtiska: solidāri saistītie nes atbildību, ko vēlāk daļa savā starpā, turpretim galvojumā galvnieks pilda akcesoru saistību, kas ļauj lietot regresā prasību pilnā apmērā”, tomēr Sergejs Rudāns rakstā žurnālā “Jurista Vārds” apšaubā šobrīd spēkā esošo praksi attiecībā uz ekspromisorisko galvojumu, norādot, ka „iebildumus izraisa šobrīd vadošā nostādne, atbilstoši kurai ekspromisoriskais galvojums faktiski rada subsidiāru atbildību, jo kreditors ir tiesīgs vērst piedziņu uz galvnieka mantu tikai tad, ja parādu nav iespējams piedzīt no galvenā parādnieka”¹¹⁶.

Autore piekrīt Sergeja Rudāna izteiktajam viedoklim par to, ka tiesu praksē novērojama situācija, kad spriedumā, lai gan galvnieks galvojis kā pats parādnieks, tiesa nolēmj, ka parāda piedziņa vispirms vēršama pret galveno parādnieku un tikai saistības neizpildes gadījumā pret galvnieku. Taču autore nevar piekrist tam, ka ekspromisoriskā galvojuma gadījumā galvenais parādnieks un galvnieks kļūst solidāri atbildīgi attiecībā pret kreditoru. Šādam viedoklim nevar piekrist, jo tas nesaskan ne ar galvojuma mērķi, ne ar galvojuma akcesoro jeb blakus saistības dabu.

Izņēmums no galvojuma akcesoritātes principa ir nostiprināts judikatūrā ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumu lietā Nr.SK-86/2011 un Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedums lietā Nr.C12183912 (SK-178/2016), savukārt atšķirība starp solidāru un subsidāru saistību judikatūrā nostiprināta ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 7.marta spriedumu lietā Nr.SK-115/2012.

Autore secina, ka, lai gan galvnieks attiecībā pret kreditoru saistības ar galvojuma līgumu uzņēmis kā galvenais parādnieks, ir nostiprinājusies tiesu prakse, ka vispirms saistību izpilde vēršama pret galveno parādnieku un tikai piedziņas neiespējamības gadījumā pret galvnieku. Lai mainītu tiesu praksi, attiecībā uz tiesu spriedumu nolēmuma daļā ietveramo

¹¹⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 7.marta spriedums lietā Nr.SK-115/2012. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2012-hronologiska-seciba/ [aplūkots 17.03.2017.].

¹¹⁶ Rudāns S. Ekspromisoriskā galvnieka atbildība: subsidiāra, solidāra vai kumulatīva. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/268974-ekspromisoriska-galvnieka-atbildiba-subsidiara-solidara-vai-kumulativa/> [aplūkots 15.03.2017.].

ekspromisoriskā galvojuma gadījumā, tiesām nolēmumu daļa būtu veidojama šādā konstrukcijā: „Parāds piedzenams no galvenā parādnieka vai no galvinieka pēc kreditora ieskatiem.” Tādējādi ekspromisoriskais galvojums nezaudētu savu dabu.

2.3.2. Galvinieka interešu aizsardzība attiecībās, kurās galvenais parādnieks atzīstams par patērētāju

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma¹¹⁷ 1.panta 3.punktā ir dota definīcija, ka patērētājs ir „fiziskā persona, kas izsaka vēlēšanos iegādāties, iegādājas vai varētu iegādāties vai izmantot precī vai pakalpojumu nolūkam, kurš nav saistīts ar tās saimniecisko vai profesionālo darbību”.

Nemot vērā Patērētāju tiesību aizsardzības likumā noteikto, nodaļas ietvaros autore apskatīs gadījumus, kā tiek ievērotas galvinieka intereses gadījumā, ja galvotājs ir galvojis par saistībām, kur galvenais parādnieks ir fiziska persona. Autore centīsies noskaidrot, vai situācijā, kad galvinieks ir galvojis par galvenā parādnieka – patērētāja, kuram pasludināts maksātnespējas process, saistībām, galvinieka intereses tiek aizsargātas lielākā mērā, kā tas ir situācijā, kad galvinieks ir galvojis par juridiskas personas, kurai pasludināts maksātnespējas process, saistībām.

Kā jau tas tika konstatēts iepriekšējās maģistra darba nodaļās, attiecībā uz galvinieku, kurš galvojis par galvenā parādnieka – juridiskas personas, kurai pasludināts maksātnespējas process, saistībām darbojas šobrīd Latvijā spēkā esoša judikatūra, kura nostiprināta Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011, savukārt attiecībā uz galvinieku, kurš galvojis par galvenā parādnieka – fiziskas personas, kurai pasludināts maksātnespējas process, saistībām darbojas šobrīd Latvijā spēkā esoša judikatūra, kura nostiprināta Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedums lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016), kas nosaka, ka gan pēc juridiskas personas, gan fiziskas personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, galvojuma saistība no blakus saistības pārtop par patstāvīgu saistību. Tas nozīmē, ka gan juridiskas, gan fiziskas personas maksātnespējas procesā galviniekam attiecībā uz kreditoru nākas atbildēt par galvenā parādnieka saistībām galvojuma līgumā noteiktajā apmērā un kārtībā, neskatoties uz to, ka galvinieks tādējādi zaudē Civillikuma

¹¹⁷ Patērētāju tiesību aizsardzības likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=23309> [aplūkots 19.03.2017.].

1704.pantā nostiprinātās galvinieka regresa tiesības ar prasību vērsties pret galveno parādnieku.

Lai gan attiecībā uz galviniekiem, kuri galvojuši par galvenā parādnieka saistībām, kuram pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process un kurš Patērētāju tiesību aizsardzības likuma izpratnē ir atzīstams par patērētāju, ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedumu lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016) ir nostiprināta judikatūra, ka galvojums arī šajā gadījumā no akcesoras saistības kļūst par patstāvīgu saistību, pirms tam gan tiesu praksē, gan periodikā paustie viedokļi atšķīrās.

Lielākajā daļā lietu, kuras autore pētīja maģistra darba ietvaros, tika konstatēts, ka tiesas vai nu vienkārši, pamatojot spriedumu ar Civillikuma 1692.pantā noteikto galvojuma mērķi un norādot, ka saskaņā ar Civillikuma 1587.pantu tiesīgi noslēgts līgums uzliek līdzējam izpildīt apsolīto, piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 20.janvāra spriedumā lietā Nr.C30497013¹¹⁸ vai arī atsaucoties uz Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-86/2011, norādot, ka spriedumā ietvertais analogiski piemērojams arī attiecībā uz galvenā parādnieka fiziskās personas maksātnespējas procesiem, piemēram, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 17.novembra spriedumā lietā Nr.C31319912¹¹⁹ ir taisījušas spriedumus par labu kreditoram, piedzenot no galvinieka galvenā parādnieka, kuram pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process, neizpildītās saistības summas apmērā. Pretējs viedoklis pausts Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2014.gada 23.oktobra spriedumā lietā Nr.C33303412¹²⁰.

Arī no Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnešu kolēģijas 2015.gada 30.oktobra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.C33498511 (SKC-1443/2015).¹²¹ var secināt to, ka arī Augstākā tiesa vairāk sliecās uz viedokli, ka galvojuma mērķim arī galvenā parādnieka fiziskās personas maksātnespējas gadījumā būtu jānosaka prioritāte, kā tas nostiprināts judikatūrā ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-86/2011.

¹¹⁸ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 20.janvāra spriedums lietā Nr.C30497013. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].

¹¹⁹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 17.novembra spriedums lietā Nr.C31319912. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].

¹²⁰ Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.C33303412. Publiski nav pieejams.

¹²¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 30.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr.C33498511 (SKC-1443/2015). Publiski nav pieejams.

Autore secina, ka jau pirms Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016), ar kuru tika nostiprināta judikatūra attiecībā uz galvojuma līguma akcesoritāti galvenā parādnieka - fiziskas personas - maksātnespējas gadījumā, tiesu praksē pārsvarā bija vērojama ar minēto spriedumu nostiprinātais.

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.¹ panta vienpadsmitajā daļā šobrīd ir noteikts, ka „pirms galvojuma līguma noslēgšanas kredīta devējs informē patērētāja kreditēšanas līguma galvnieku par galvojuma saistību apjomu, būtību un sekām, kādas iestājas, ja patērētājs (galvenais parādnieks) neizpilda no patērētāja kreditēšanas līguma izrietošās saistības”. Pēc autores domām, šādas normas esamība, vismaz formāli nodrošina to, ka galvniekam tiek izskaidrotas ar galvojuma līgumu uzņemto saistību sekas un galvnieks lielākā mērā spēj apzināties uzņemto saistību, tomēr tas neatrisina jautājumu, kas notiek ar galvojuma līgumu gadījumā, kad galvenajam parādniekam tiek pasludināts fiziskās personas maksātnespējas process. Ar minētās normas palīdzību netiek atrisināts arī jautājums, kā strīdus gadījumā galvnieks varēs pierādīt, ka kredīta devējs pirms galvojuma līguma noslēgšanas nav pietiekamā mērā informējis galvnieku par saistību apjomu, būtību un sekām. Kā jau iepriekš autore minēja, autoresprāt, šādai normai ir tikai formāls raksturs, tas ir, kredīta devējs vienkārši iedos galvniekam atsevišķi parakstīties par to, ka galvnieks ar visu nepieciešamo informāciju saistībā ar galvojuma līgumu ir iepazīstināts.

Lai pasargātu galvnieku saistībā ar galvojumu pēc fiziskās personas maksātnespējas pasludināšanas vai vispār galvenā parādnieka maksātnespējas gadījumā, ir bijuši mēģinājumi ierosināt grozījumus dažādos normatīvajos aktos.

Piemēram, R.Naudiņš bija iesniedzis priekšlikumus šādiem grozījumiem Civillikuma 1710.pantā: „Galvojums izbeidzas ar tiesas spriedumu, kas dzēš maksātnespējīgā parādnieka saistības vai izbeidz maksātnespējīgās juridiskās personas darbību.”¹²² Jāņem vērā, ka šobrīd judikatūrā ir nostiprināta atziņa, ka galvojuma akcesoritāte izbeidzas un galvojums kļūst par patstāvīgu saistību gadījumā, ja tiek pasludināts gan juridiskas, gan fiziskas personas maksātnespējas process. Tomēr, ņemot vērā pirms Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016) spēkā stāšanās izteiktos pretējos viedokļus, autore vēlas noskaidrot, vai šādi grozījumi

¹²² Bērziņš G. Galvojums kā akcesoriska jeb papildu (blakus) saistība fiziskās personas maksātnespējas procesā. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=262707&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=262707&show=true) [aplūkots 18.03.2017.].

Civillikuma 1710.pantā tomēr būtu ieviešami attiecībā uz galvojumu fiziskās personas maksātnespējas gadījumā.

G.Bērziņš norāda, ka arī Tieslietu ministrijas viedoklis ir tāds, ka galvenā parādnieka fiziskās personas maksātnespējas gadījumā galvinieks netiek atbrīvots no saistībām, kuras uzņēmis ar galvojuma līgumu.

Senatora A.Laviņa viedoklis, pirms Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016), bija, ka galvojuma spēkā esamība attiecībā uz galvenā parādnieka – juridiskas personas maksātnespējas procesu jau ir nostiprināta judikatūrā, savukārt „[...] attiecībā uz fiziskām personām, man šķiet, ka šis būtu gadījums, kad tiesu prakse varētu šo jautājumu risināt caur tulkošanu – Maksātnespējas likuma normu, kurā ir paredzēta fiziskām personām šī īpašā procedūra (saistību dzēšanas procedūra) maksātnespējas procesa ietvaros. Tad šī likuma norma, iespējams, izbeidz galveno saistību un varētu, iespējams, secināt, ka beidzas arī galvojums.”¹²³ Tādējādi secināms, ka A.Laviņa viedoklis bija, ka attiecībā uz galvojumu galvenā parādnieka fiziskās personas maksātnespējas gadījumā, tiesai būtu jādot iespēja katru gadījumu vērtēt atsevišķi.

Autore vairāk piekrīt viedoklim, ka attiecībā uz galvojumu galvenā parādnieka fiziskās personas maksātnespējas gadījumā būtu piemērojama šobrīd spēkā esošā aktuālā judikatūra, ka galvojums kļūst par patstāvīgu saistību, taču tas lielā mērā neatbilst galvinieka interesēm situācijā, kad galvenais parādnieks Patērētāju aizsardzības likuma izpratnē ir patērētājs, kuram ar šo likumu piešķirtas īpašas tiesības, lai nodrošinātu papildu aizsardzību.

Piemēram, Beļģijas Maksātnespējas likumā ir noteikts: „[...] tiesības tiesnesim galvenā parādnieka atbrīvošanas no saistībām gadījumā pieņemt lēmumu par galvinieka daļēju vai pilnīgu atbrīvošanu no saistībām, ja parāds, kas jāsedz galviniekam ir nesamērīgs ar viņa mantisko stāvokli”¹²⁴. No vienas puses regulējums ir pozitīvs tādēļ, ka šāda regulējuma gadījumā galviniekam ir iespēja daļēji vai pilnībā tikt atbrīvotam no saistībām situācijā, kad galvenais parādnieks ir kļuvis maksātnespējīgs un galviniekam nav iespēju vērsties pret galveno parādnieku ar regresa prasību. Tomēr, pēc autores domām, normatīvais regulējums, kur galvinieks tiek atbrīvots no saistībām, tiesai izvērtējot viņa mantisko stāvokli galvenā parādnieka maksātnespējas procesā, nesaskan ar galvojuma mērķi un to, ka galviniekam

¹²³ Bērziņš G. Galvojums kā akcesoriska jeb papildu (blakus) saistība fiziskās personas maksātnespējas procesā. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=262707&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=262707&show=true), [aplūkots 18.03.2017.].

¹²⁴ Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātnespējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/264225-galvena-paradnieka-saistibu-dzesana-maksatnespejas-procesa-vai-pamats-galvojuma-izbeigsanai/> [aplūkots 12.03.2017.].

galvojuma došanas brīdī ir jāapzinās savs mantiskais stāvoklis un, ja reiz galvnieks, apzinoties galvenā parādnieka saistību apmēru par tām ir galvojis, viņam savas saistības attiecībā pret kreditoru būtu jāspēj pildīt tādā apmērā, kādā ticis galvots, jo galvojuma došanas brīdī galvniekam ir iespēja dot galvojumu tikai par daļu galvenā parādnieka saistību. Autore ieskatā izvērtējums par galvojuma saistības spēkā esamību, kā tas Latvijā ir šobrīd, tiesai tomēr būtu jāvērtē atsevišķas civillietas ietvaros.

Tomēr, ja galvojumam situācijā, kad tiek pasludināts galvenā parādnieka maksātnespējas process, tiek noteikts patstāvīgas saistības statuss, vai saistībai, kura galvniekam jāizpilda attiecībā pret kreditoru, nevajadzētu pārtapt par tāda veida saistību, kādu to bija uzņēmis galvenais parādnieks. Šādu viedokli ir izteicis Gaidis Bērziņš, norādot, ka „[...] kāpēc gan galvnieks šādā veidā, iestājoties attiecībās ar kreditoru, nevarētu prasīt iespēju pildīt attiecīgās saistības tādā apmērā un, galvenais, termiņos, kādi bija noteikti konkrētajā līgumā starp kreditoru un parādnieku, tādējādi nodrošinot gan kreditora tiesības uz prasījuma apmierināšanu, gan galvnieka tiesības atbildēt par to pašu saistību, ko bija uzņēmis parādnieks”¹²⁵. Pēc autore domām, šāda veida nosacījumu ietveršana Maksātnespējas likumā būtu pozitīva tādēļ, ka gan galvniekam būtu iespēja izpildīt ar galvojuma līgumu uzņemtās saistības, gan kreditoram būtu iespēja saņemt saistību izpildi.

Attiecībā uz galvojumu galvenā parādnieka juridiskas personas maksātnespējas procesā Maksātnespējas likuma 120.pantu varētu papildināt ar sesto daļu šāda redakcijā: „Ja juridiskās personas maksātnespējas process tiek izbeigts sakarā ar parādnieka juridiskās personas maksātnespējas procesa pabeigšanu un tā ietvaros pilnībā nav segts viss kreditora prasījums, par kuru ir spēkā esošs trešās personas galvojums, gadījumā, ja galvnieks pamatotu iemeslu dēļ uzreiz nespēj segt visas ar galvojuma līgumu uzņemtas parādnieka saistības, galvnieka saistību izpildei tiek piemēroti līguma noteikumi un tajos ietvertā saistību izpildes kārtība, kura bija ietverta parādnieka un kreditora noslēgtajā līgumā.” Minētā regulējuma ietveršana Maksātnespējas likumā varētu tikt attiecināta arī uz fiziskas personas maksātnespējas procesu Maksātnespējas likuma 165.pantu papildinot ar septīto daļu un izsakot to šādā redakcijā: “Ja tiesa, izbeidz fiziskas personas saistību dzēšanas procedūru, un konstatē, ka parādnieks ir atbrīvojams no parāda saistībām saskaņā ar šā likuma 164.pantu, vienlaikus ar procedūras izbeigšanu atbrīvojot viņu no saistībām, kuras norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, gadījumā, ja galvnieks pamatotu iemeslu dēļ uzreiz nespēj

¹²⁵ Bērziņš G. Galvojums kā akcesoriska jeb papildu (blakus) saistība fiziskās personas maksātnespējas procesā. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=262707&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=262707&show=true) [aplūkots 18.03.2017.].

segt visas ar galvojuma līgumu uzņemtas parādnieka saistības, galvinieka saistību izpildei tiek piemēroti līguma noteikumi un tajos ietvertā saistību izpildes kārtība, kura bija ietverta parādnieka un kreditora noslēgtajā līgumā.”

Autore secina, ka normatīvajos aktos nav nepieciešami grozījumi attiecībā uz galvojuma līguma spēkā esamību gadījumam, ja tiek pasludināts galvenā parādnieka maksātnespējas process, jo attiecībā uz juridiskām personām tiesu praksē veiksmīgi tiek piemērota ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumu lietā Nr. SKC-86/2011 nostiprinātā judikatūra, savukārt galvenā parādnieka fiziskas personas maksātnespējas gadījumā attiecībā uz galvojuma spēkā esamību, neatkarīgi no galvenās saistības, spēkā ir judikatūra, kura nostiprināta ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016), un nepieciešams laiks, lai konstatētu, vai minētajā spriedumā nostiprinātā judikatūra bez jebkādam izmaiņām tiks piemērota tiesu praksē.

2.3.3. Galvinieka tiesību ievērošana maksātnespējas saistību dzēšanas procesā

Saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128.panta trešajā daļā noteikto „Fiziskās personas maksātnespējas process sastāv secīgi no bankrota procedūras un saistību dzēšanas procedūras”. Tādējādi pēc parādnieka mantas realizācijas bankrota procedūras ietvaros tiek uzsākta parādnieka saistību dzēšanas procedūra, kuras ietvaros saskaņā ar Maksātnespējas likuma 128.panta piekto daļu parādnieka ienākumi tiek novirzīti kreditoru prasījumu apmierināšanai, un pēc saistību dzēšanas procedūras termiņa beigām tiek dzēstas šīs procedūras ietvaros nesegtās saistības.

Savukārt saskaņā ar Maksātnespējas likuma 164. panta pirmo daļu, ja parādnieks veicis fiziskās personas saistību dzēšanas plānā noteiktās darbības, pēc šā plāna darbības beigām atlikušās, minētajā plānā norādītās šīs personas saistības tiek dzēstas un apturētās izpildu lietvedības par dzēsto saistību piedziņu tiek izbeigtas.

Nemot vērā tiesu praksē valdošo viedokli, pēc fiziskās personas maksātnespējas procesa pasludināšanas kreditors ar prasījumu var vērsties pret galvenā parādnieka galvinieku un prasīt galvenā parādnieka saistību izpildi, neskatoties uz to, ka norit galvenā parādnieka saistību dzēšanas procedūra, kuras ietvaros kreditors, iespējams, daļēju saistību izpildi saņems arī no galvenā parādnieka. Šādā gadījumā varētu rasties situācija, ka galvinieks pārmaksā

kreditoram par galvenā parādnieka saistībām attiecībā pret kreditoru, jo saistību dzēšanas plāna ietvaros, galvenais parādnieks pats dzēsīs daļu no saistībām attiecībā pret kreditoru.

Situācijā, kad galvinieks attiecībā uz kreditoru galvojuma saistību ir izpildījis un pieteicis savus prasījumus galvenā parādnieka maksātnespējas procesa ietvaros Maksātnespējas likumā noteiktajos termiņos un kārtībā, galviniekam ir izredzes, ka galvinieka regresa prasība pret galveno parādnieku par kreditoram par labu izpildītajām galvenā parādnieka saistībām tiktu vismaz daļēji izpildīta. Tādējādi galviniekam galvenā parādnieka saistību dzēšanas procedūras ietvaros vismaz daļēji ir iespējams atgūt galvojuma līguma ietvaros pret kreditoru izpildītās saistības rezultātā veikto maksājumu.

Savukārt situācijā, kad fiziskās personas maksātnespējas procesa ietvaros norit saistību dzēšanas procedūra un galviniekam ar tiesas spriedumu tiek piespriests par labu kreditoram veikt maksājumus galvenā parādnieka neizpildīto saistību apmērā, rodas jautājums, kā galviniekam, ja viņš nav kreditora statusā galvenā parādnieka maksātnespējas procesā, būtu iespējams pierādīt, kādā apmērā attiecībā pret kreditoru galvenais parādnieks ir izpildījis saistību dzēšanas plānā norādīto.

Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2016.gada 20.janvārī ir taisījusi spriedumu lietā Nr.C30497013¹²⁶, kuras ietvaros tika pieņemts lēmums par lietas izskatīšanas apturēšanu, ņemot vērā, ka to lūgusi galvenā parādniece, kurai pasludināts maksātnespējas process un kura šo lūgumu izteikusi, lai būtu iespējams precizēt, kādā apmērā galvenās parādnieces fiziskās personas maksātnespējas procesā tiks apmierinātas kreditora prasības. Par minēto lēmumu prasītājs bija iesniedzis blakussūdzību, kura ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas lēmumu tika apmierināta, norādot, ka „Civilprocesa likuma 215.panta 6.punkts (..) nav imperatīva tiesību norma, t.i., tā neuzliek tiesai pienākumu apturēt tiesvedību visos gadījumos, kad atbildētājam pasludināts maksātnespējas process, tā dod tiesības apturēt tiesvedību, ja tas nepieciešams (sk. Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013.gada 11.decembra lēmums lietā Nr.PAC-2387/2013)”¹²⁷. Minētajā lēmumā papildus tika norādīts arī tas, ka prasība ir grozīta un parāda piedziņa tiek vērsta tikai pret galvinieku, kuram fiziskas personas maksātnespējas process nav pasludināts, kā arī lietas apturēšana nav kreditora interesēs.

Iepriekš aprakstītajā tiesu prakses piemērā ir skaidri redzams, ka Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija priekšroku dod kreditora interešu aizsardzībai. Autore piekrīt, ka

¹²⁶ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 20.janvāra spriedums lietā Nr.C30497013. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].

¹²⁷ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 7.septembra lēmums lietā Nr. C30497013. Publiski nav pieejams.

kreditora interešu aizsardzība ir galvenais mērķis, kā dēļ tiek dots galvojums par trešās personas saistībām. Tomēr nevar viennozīmīgi piekrist tam, ka arī gadījumā, ja galvenajam parādniekam ir pasludināts maksātnespējas process, kura ietvaros tiek realizēts saistību dzēšanas plāns, galvinieka intereses nekādā mērā nevajadzētu ņemt vērā. Pieņemot, ka pēc saistību dzēšanas plāna izpildes galvenā parādnieka saistības pret kreditoru daļēji tiks izpildītas, kā arī tiks dzēstas pārējās saistības, kuras saistību dzēšanas plāna ietvaros nav izdevies izpildīt.

Autore piekrīt minētajā lietā izteiktajam galvenās parādnieces argumentam, ka brīdī, kamēr nav īstenots galvenās parādnieces saistību dzēšanas plāns, nav zināms precīzs saistību apmērs, kuras galvenā parādniece nav izpildījusi attiecībā pret kreditoru. Tādējādi nav zināms arī tas, cik lielā apmērā galviniekam būtu jāizpilda galvenās parādnieces neizpildītās saistības attiecībā pret kreditoru.

Taču, kā redzams iepriekš minētajā Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas spriedumā, galvinieks nav iebildis pret saistību apmēru, un tiesa kreditora iesniegto saistību apmēra aprēķinu ir uzskatījusi par pierādītu, neskatoties uz to, ka vēl nav pabeigta galvenās parādnieces saistību dzēšanas procedūra. No šī tiesu prakses piemēra redzams, ka kreditora intereses par saistību izpildi tiek liktas augstāk par galvinieka interesēm – izpildīt tikai tās saistības attiecībā pret kreditoru, kuras galvenais parādnieks attiecībā pret kreditoru nav izpildījis saistību dzēšanas procedūras ietvaros.

Ņemot vērā to, ka arī attiecībā uz galvojuma spēkā esamību galvenā parādnieka – fiziskas personas – maksātnespējas procesā ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedumu lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016) ir nostiprināts viedoklis, ka galvojuma mērķim būtu piešķirama prioritāte attiecībā pret akcesoritāti, tiesai, kurā ir prasība pret galvinieku, būtu jāļauj apturēt procesu saskaņā ar Civilprocesa likuma 215.panta 6.punktu līdz brīdim, kamēr galvenā parādnieka – fiziskas personas – kreditors, pierāda prasības apmēru attiecībā uz galvinieku, iesniedzot tiesā pierādījumus par galvenā parādnieka saistību dzēšanas procedūras ietvaros atgūstamajiem līdzekļiem.

KOPSAVILKUMS

1. Galvojuma institūts vēstures gaitā jau kopš Senās Romas laikiem nav īpaši mainījies. Salīdzinot regulējumu Civillikumā, ar to, kā tas tika regulēts Senajā Romā, viena no galvenajām atšķirībām ir galvojuma līguma forma, tas ir, Civillikums prasa galvojuma līgumu slēgt rakstveida formā atšķirībā no romiešu tiesībām, kur galvojums bija slēdzams mutvārdos. Būtiskie principi, piemēram, tas, ka kreditors no galvnieka drīkst prasīt saistību izpildījumu tikai tad, kad viņš to nevar saņemt no galvenā parādnieka, kā arī galvnieka regresa tiesības pret parādnieku, ja galvnieks ir samaksājis kreditoram, nav mainījušās.
2. Padomju civiltiesībās galvojums no regulējuma Civillikumā atšķirās ar būtisku nosacījumu, tas ir, Padomju civiltiesībās galvenais parādnieks un galvotājs bija solidāri atbildīgi kreditoram, tādējādi kreditors saistību neizpildes gadījumā uzreiz varēja vērsties pie galvnieka, kuram parāds jāatmaksā, neskatoties uz to, vai kreditors sākotnēji par saistību izpildi ir vērsies pie galvenā parādnieka. Tādējādi daļēji zuda galvojuma akcesoritātes princips, tas bija tikai formāls, jo galvniekam bija jāatbild solidāri ar galveno parādnieku. Vienīgais, kas šajā gadījumā nodrošināja akcesoritātes principa esamību, bija tas, ka galvojums tika slēgts kā atsevišķs līgums galvenās saistības nodrošināšanai, taču tam nav nozīmes, ja likumā paredzēta solidāra atbildība un galvnieks varēja tikt nostādīts vēl sliktākā situācijā kā galvenais parādnieks.
3. Galvojuma došana ir atkarīga tikai no paša galvojuma devēja spējas apzināties galvojuma došanas nopietnību un tā, kādas sekas var iestāties gadījumā, ja galvenais parādnieks nav spējīgs samaksāt parādu, kā arī no galvnieka pārliecības, ka viņš nepieciešamības gadījumā, būs spējīgs segt galvenā parādnieka parādu.
4. Šobrīd Civillikuma izpratnē galvojums ir akcesora saistība, kura ir atkarīga no galvenā parāda pastāvēšanas un galvnieka atbildība kā galvenā parāda saistību pastiprināšanas līdzeklis iestājas tikai gadījumā, ja galvenais parādnieks nav spējīgs izpildīt savu saistību attiecībā pret kreditoru. Tātad galvojuma mērķis ir galvenās saistības, kura ir starp kreditoru un galveno parādnieku, nodrošināšana.
5. Latvijā šobrīd galvojuma līgumam noteikt notariāla akta formu nav nepieciešams, jo persona, kura galvo par trešās personas parādu var būt neuzmanīga arī gadījumos, kad galvojuma līgums tiek noformēts notariāla akta formā, jo notārs tiesības un pienākumus

izskaidro, savukārt liela daļa cilvēku tieši gadījumos, kad darījums tiek slēgts pie notāra, paļaujas uz to, ka notārs lēmumu pieņems viņu vietā.

6. Lai pasargātu galvnieku no iespējamās atbildības attiecībā pret kreditoru par trešās personas parādu, kur galvojuma līgums ticis noslēgts uz pilnvaras pamata, pēc autores domām, Civillikuma 1693.pants būtu papildināms ar otro daļu šādā redakcijā: „Galvojuma līgumu drīkst slēgt galvnieks vai viņa pilnvarnieks, kurš uz to pilnvarots ar sevišķu pilnvaru.” Ar sevišķu pilnvarojumu autore ir domājusi pilnvarojumu, kurā norādīta trešā persona, par kuru galvnieks pilnvarojis slēgt galvojuma līgumu, ka arī konkrēts galvojuma līguma apmērs.
7. Saistību izpildījuma, pilnīga galvenā parāda ieskaita starp kreditoru un galveno parādnieku, atcēlēja līguma prasījumu un parādu sakrituma, pārjaunojuma, tiesas sprieduma un noilguma gadījumā galvojums kā akcesora saistība beidz pastāvēt līdz ar galvenās saistības izbeigšanos. Izlīguma gadījumā galvenā saistība pastāvēt nebeidz, šajā gadījumā galvojuma kā blakus saistības spēkā esamība ir atkarīga no tā, vai ar izlīguma noslēgšanu galvnieka pienākumi samazinās vai palielinās, tas ir, ja galvnieka pienākumi palielinās, galvojuma saistība beidz pastāvēt, ja netiek panākta galvnieka piekrišana, savukārt, ja galvnieka pienākumi nemainās vai samazinās, galvojuma saistība turpina pastāvēt.
8. Ieskaita, atcēlēja līguma, prasījumu un parādu sakrituma gadījumā nepieciešams konstatēt, kuri ir konkrētā darījuma dalībnieki, jo, piemēram, atcēlēja līguma gadījumā, kurš ir noslēgts starp kreditoru un galvnieku, galvojuma līgums beidz pastāvēt, neskatoties uz to, ka spēkā ir galvenā saistība starp kreditoru un galveno parādnieku. Ieskaita gadījumā, kurš ir veikts starp kreditoru un galvnieku galvenā saistība paliek spēkā un galvniekam ir tiesības vērst regresa prasību pret galveno parādnieku, jo šajā gadījumā galvnieks ir izpildījis savu pienākumu atbildēt par galveno parādu galvenā parādnieka vietā. Arī gadījumos, kad ir noticis prasījumu un parādu sakritums, jo galvenais parādnieks un galvnieks vai kreditors un galvnieks ir apvienojušies vienā personā, galvenā saistība paliek spēkā, savukārt galvojums beidz pastāvēt.
9. Ieguvums no „ģimenes maksātnespējas” pieteikuma iesniegšanas ir naudas līdzekļu ietaupījums „ģimenes maksātnespējas” pieteikuma iesniegšanas brīdī, kas atbilst Maksātnespējas likuma 5.pantā ietvertajam fiziskās personas maksātnespējas procesa mērķim, jo līdzekļu ietaupījuma rezultātā varētu tikt apmierināts lielāks kreditoru prasījumu apmērs. Tā ir arī laika ekonomija - ietaupot gan maksātnespējīgo personu laiku, gan administratoru, gan arī kreditoru laiku. Kā arī kreditoru savlaicīga

informēšana par to, ka, piemēram, parādnieka galvotājs nebūs spējīgs izpildīt ar galvojuma līgumu uzņemtās saistības un segt parādu galvenā parādnieka vietā.

10. Judikatūra attiecībā uz galvinieku, kur galvenais parādnieks (juridiska persona) ir kļuvis maksātnespējīgs, nav mainījusies un pēc galvenā parādnieka maksātnespējas iestāšanās ar galvojuma līgumu uzņemtā akcesorā saistība kļūst par patstāvīgu saistību, un galviniekam ir pienākums atbildēt kreditoram galvojuma līgumā noteiktajā apmērā.
11. Ja maksātnespējas procesa ietvaros galvenā parādnieka kreditora prasījums tiek atzīts pilnībā un ne administrators, ne galvenā parādnieka kreditors nav iesniedzis prasību pret parādnieka pārstāvi, galviniekam tiesā būtu praktiski neiespējami iesniegt pieteikumu, lai pierādītu parādnieka pārstāvju vainu un to, ka parādnieka pārstāvji, noslēdzot darījumu, ir rīkojušies pretēji saprātīgai komerciālai praksei, tādējādi nodarot zaudējumus galviniekam.
12. Ņemot vērā tiesu praksē nostiprināto judikatūru, attiecībā uz galvojumu pēc juridiskas personas maksātnespējas procesa pabeigšanas, ja galvinieks maksātnespējas procesa ietvaros nav pieteicies kā kreditors, gadījumā, kad galvinieks izpildījis galvojuma saistību attiecībā pret galvenā parādnieka kreditoru, noved pie tā, ka galviniekam pēc maksātnespējas procesa pabeigšanas nebūs iespējas vērsties ar prasību arī pret parādnieka pārstāvi.
13. Pēc Komerclikuma 170.panta pirmās daļas prasība ceļama sabiedrības labā, tādējādi šādu iespēju galviniekam, kurš maksātnespējas procesa ietvaros atzīts par kreditoru, iespējams izmantot tikai maksātnespējas procesa ietvaros, tādējādi tas negarantē pilnīgu galvinieka prasījumu apmierināšanu, kā arī to, ka prasību varētu celt pēc parādnieka maksātnespējas procesa pabeigšanas, jo juridiska persona ar tās izslēgšanu no komercreģistra būs beigusī pastāvēt un nebūs kā interesēs prasību celt.
14. Lai gan tiesu praksē un periodikā paustais viedoklis attiecībā uz galvojuma saistības spēkā esamību pēc fiziskas personas maksātnespējas procesa pasludināšanas atšķiras, - gan pēc fiziskas, gan juridiskas personas maksātnespējas procesa pasludināšanas, ņemot vērā ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedumā lietā Nr. SKC-86/2011 attiecībā uz juridiskām personām un ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedumā lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016) attiecībā uz fiziskām personām judikatūrā nostiprināto viedokli - galvojuma mērķim būtu piešķirama prioritāte attiecībā pret akcesoritāti, kā arī citu valstu normatīvajos aktos ietvertu, galvojumam būtu jākļūst par kreditora patstāvīgu saistību attiecībā pret galvinieku.

15. Galvenā parādnieka saistību nodrošināšanai piesaistīto galvinieku skaits negarantē, ka galvenā parādnieka maksātspējas gadījumā kreditors saistību izpildi pilnā apmērā saņems no galviniekiem, kā arī to, ka brīdī, kad tiks iesniegts prasījums galviniekiem izpildīt galvenā parādnieka saistības, galvinieki par sevi neiesniegs maksātspējas pieteikumu, tādējādi liedzot kreditoram saņemt saistību izpildi pilna apmērā.
16. Kreditoram, pirms saistība tiek nodrošināta ar galvojumu, jābūt pilnība pārliecinātam, ka galvenā parādnieka maksātspējas gadījumā galvinieks, kaut vai tikai viens, bet maksātspējīgs, iestāsies galvenā parādnieka vietā un saistību pret kreditoru spēs izpildīt.
17. Galviniekiem, gadījumā, ja galvenais parādnieks, par kuru galvinieks ir galvojis, ir kļuvis maksātspējīgs, un kura vietā galvinieks ir veicis saistību dzēšanu attiecībā uz kreditoru, nav iespēju realizēt Civillikuma 1704.pantā noteiktās tiesības un ar regresa prasību vērsties pret galveno parādnieku.
18. Tiesu prakse lietās, kurās galvenā parādnieka kreditors ir kredītiestāde, galvinieki pārsvarā ar galvojuma līgumu ir uzņēmušies galvot par galvenā parādnieka saistību kā pats parādnieks, neapzinoties, ka tādējādi galvojums ir spēkā ne tikai attiecībā uz galveno parāda summu, bet arī attiecībā uz kredīta izmantošanas procentiem, līgumsodu un gadījumā, ja galvojums tiek piedzīts tiesas ceļā attiecībā uz tiesas izdevumu segšanu.
19. Lai gan galvinieks attiecībā pret kreditoru saistības ar galvojuma līgumu uzņēmis kā galvenais parādnieks, ir nostiprinājusies tiesu prakse, ka vispirms saistību izpilde vērsama pret galveno parādnieku un tikai piedziņas neiespējamības gadījumā pret galvinieku. Lai mainītu tiesu praksi attiecībā uz tiesu spriedumu nolēmuma daļā ietveramo ekspromisoriskā galvojuma gadījumā, tiesām nolēmumu daļa būtu veidojama šādā konstrukcijā: „Parāds piedzenams no galvenā parādnieka vai no galvinieka pēc kreditora ieskatiem.” Tādējādi ekspromisoriskais galvojums nezaudētu savu dabu.
20. Lai gan uz galvenā parādnieka saistības izpildes brīdi spēkā ir vairāki galvojumi, nodrošinot saistības izpildi, kādam no galviniekiem var tikt pasludināts maksātspējas process, kā rezultātā par visām maksātspējīgā galvinieka saistībām var nākties atbildēt tikai vienam no vairākiem galviniekiem, kuri saistību nodrošinājuši sākotnēji, tādējādi radot papildu saistības galviniekam, kurš ar šādu papildu saistību iespējamību, dodot galvojumu, nav rēķinājies, jo saskaņā ar Civillikuma 1699.pantu - vairāki galvinieki, kuri galvojuši par vienu un to pašu parādu, atbild solidāri.
21. Attiecībā uz galvojumu galvenā parādnieka juridiskas personas maksātspējas procesā Maksātspējas likuma 120.pantu varētu papildināt ar sesto daļu šāda redakcijā: „Ja juridiskās personas maksātspējas process tiek izbeigts sakarā ar parādnieka juridiskās

personas maksātnespējas procesa pabeigšanu un tā ietvaros pilnībā nav segts viss kreditora prasījums, par kuru ir spēkā esošs trešās personas galvojums, gadījumā, ja galvnieks pamatotu iemeslu dēļ uzreiz nespēj segt visas ar galvojuma līgumu uzņemtas parādnieka saistības, galvnieka saistību izpildei tiek piemēroti līguma noteikumi un tajos ietvertā saistību izpildes kārtība, kura bija ietverta parādnieka un kreditora noslēgtajā līgumā.” Minētā regulējuma ietveršana Maksātnespējas likumā varētu tikt attiecināta arī uz fiziskas personas maksātnespējas procesu, Maksātnespējas likuma 165.pantu papildinot ar septīto daļu un izsakot to šādā redakcijā: “Ja tiesa izbeidz fiziskas personas saistību dzēšanas procedūru un konstatē, ka parādnieks ir atbrīvojams no parāda saistībām saskaņā ar šā likuma 164.pantu, vienlaikus ar procedūras izbeigšanu atbrīvojot viņu no saistībām, kuras norādītas fiziskās personas saistību dzēšanas plānā, gadījumā, ja galvnieks pamatotu iemeslu dēļ uzreiz nespēj segt visas ar galvojuma līgumu uzņemtas parādnieka saistības, galvnieka saistību izpildei tiek piemēroti līguma noteikumi un tajos ietvertā saistību izpildes kārtība, kura bija ietverta parādnieka un kreditora noslēgtajā līgumā.”

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Āboliņš J. Izmaiņas fizisko personu maksātspējas regulējumā. Jurista Vārds, 2015.gada 3.marts, nr.9.
2. Bērziņš G. Atziņas par aktuālo tiesu praksi maksātspējas jomā. Jurista Vārds, 2016.gada 5.aprīlis, nr.14.
3. Bērziņš G. Aktuālie grozījumi maksātspējas likumā: kas un kāpēc mainījies. Jurista Vārds, 2015.gada 3.marts, nr.9.
4. Bērziņš G. Fiziskās personas maksātspējas process. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=226715&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=226715&show=true) [aplūkots 12.03.2017.].
5. Bērziņš G. Galvojums kā akcesoriska jeb papildu (blakus) saistība fiziskās personas maksātspējas procesā. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=262707&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=262707&show=true) [aplūkots 18.03.2017.].
6. Birziņa L. Romiešu tiesību vēsture. [b.i.], Rīga, 1996.
7. Fogels N., Ziņģe J. Galvenā parādnieka saistību dzēšana maksātspējas procesā – vai pamats galvojuma izbeigšanai. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/264225-galvena-paradnieka-saistibu-dzesana-maksatnespejas-procesa-vai-pamats-galvojuma-izbeigšanai/> [aplūkots 01.06.2015.].
8. Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.). Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Mans īpašums, Rīga, 2000.
9. Ģimenes maksātspējas procesa priekšrocības. Pieejams: <http://administratorubirojs.lv/index.php/fp-process/21-raksti/fizisko-personu-maksatnespeja/152-gimenes-maksatnespeja> [aplūkots 15.03.2017.].
10. Jankeviča I. Galvnieka atbildība, ja galvenajam parādniekam maksātspējas procesā dzēstas saistības. Jurista Vārds, 2016.gada 12.janvāris, nr.2.
11. Kalniņš E. Galvojums kā akcesoriska saistība. Pieejams: [HTTP://WWW.JURISTAVARDS.LV/DOC.PHP?ID=229704&SHOW=TRUE](http://www.juristavards.lv/doc.php?id=229704&show=true) [aplūkots 30.05.2015.].
12. Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. „Zvaigzne”, Rīga, 1977.

13. Kredīta galvojums. Pieejams: <https://lkcentrs.lv/lv/news/kredita-galvojums/> [aplūkots 15.04.2017.].
14. Maksātspējas administrācijas skaidrojumi un atziņas 2015 – 2016.05. 64.lpp. Pieejams: http://www.mna.gov.lv/lv/publ_stat/link_part_173/ [aplūkots 15.03.2016.].
15. Pasludināto MNP lietu skaits pēc MNP rakstura. Pieejams: https://www.lursoft.lv/exec?act=MNR_LSTAT&stat_id=533&perstype=F&year=2017&month=3&tablesequence=&tablepage=4 [aplūkots 17.03.2017.].
16. Rudāns S. Ekspromisoriskā galvinieka atbildība: subsidiāra, solidāra vai kumulatīva. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/268974-ekspromisoriska-galvinieka-atbildiba-subsiadiara-solidara-vai-kumulativa/> [aplūkots 15.03.2017.].
17. Strupišs A. Komerclikuma komentāri III. B daļa Komersanti. XI sadaļa Kapitālsabiedrības (134.-184.panti). SIA „A.Strupiša juridiskais birojs”, [b.v.], 2003.
18. Šķēle A. Skaidrojums par Civilprocesa likuma izmaiņām. Jurista Vārds, 2015.gada 3.marts, nr.9.
19. Vēbers J., Torgāns K., Šulcs V. Padomju civiltiesības. Zvaigzne, Rīga, 1986.
20. Legal Aspects of Insolvency of Natural Persons in the Baltic States. Pieejams: <http://www.juridicainternational.eu/index.php?id=15421> [aplūkots 12.04.2017.].

Normatīvie akti

1. Civillikums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=225418> [aplūkots 02.06.2015.].
2. Civilprocesa likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50500> [aplūkots 10.03.2017.].
3. Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=4042> [aplūkots 15.04.2017.].
4. Komerclikums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=5490> [aplūkots 17.04.2017.].
5. Maksātspējas likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=214590> [aplūkots 10.03.2017.].
6. Patērētāju tiesību aizsardzības likums: LR likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=23309> [aplūkots 19.03.2017.].

7. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch: Austrijas likums. Pieejams: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> [aplūkots 17.03.2017.].
8. German Civil Code: Vācijas likums. Pieejams: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html [aplūkots 17.03.2017.].
9. Law of Obligations Act: Igaunijas likums. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/506112013011/consolide/current> [aplūkots 17.03.2017.].
10. Lithuanian Civil Code: Lietuvas likums. Pieejams: <http://www.lithuanialaw.com/lithuanian-civil-code-488> [aplūkots 17.03.2017.].

Tiesu prakse

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 16.jūnija spriedums lietā Nr.C12183912 (SKC-178/2016). Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2016/ [aplūkots 15.04.2017.].
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2016.gada 18.maija spriedums lietā Nr.C19069109 (SKC-214/2016). Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2016/ [aplūkots 18.04.2017.].
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 8.aprīļa spriedums lietā Nr.C34057811 (SKC-117/2014). Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 12.03.2017.].
4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012.gada 7.marta spriedums lietā Nr.SK-115/2012. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2012-hronologiska-seciba/ [aplūkots 17.03.2017.].
5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2012.gada 8.februāra spriedums lietā Nr.SK-36/2012. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2012-hronologiska-seciba/ [aplūkots 13.03.2017.].

6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 27.aprīļa spriedums lietā Nr. SKC-86/2011. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2011-hronologiska-seciba/ [aplūkots 15.03.2017.].
7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 22.februāra spriedums lietā SKC-127. Publiski nav pieejams.
8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 30.oktobra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. Nr.C33498511 (SKC-1443/2015). Publiski nav pieejams.
9. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 17.novembra spriedums lietā Nr.C31319912. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].
10. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2015.gada 7.septembra lēmums lietā Nr.C30497013. Publiski nav pieejams.
11. Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.C33303412. Publiski nav pieejams.
12. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2014.gada 31.marta spriedums lietā Nr.C33498511. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].
13. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 8.novembra spriedums lietā Nr.C30651715. Publiski nav pieejams.
14. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2016.gada 25.aprīļa spriedums lietā Nr.C30398615. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 12.03.2017.].
15. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2016.gada 20.janvārī ir taisījusi spriedumu lietā Nr.C30497013. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 11.03.2017.].
16. Rīgas rajona tiesas 2015.gada 29.decembra spriedums lietā Nr.C33436214. Publiski nav pieejams.
17. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr.C30646713. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 16.03.2017.].

18. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 22.aprīļa spriedums lietā Nr.C30477114. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 17.03.2017.].
19. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2014.gada 8.oktobra spriedums lietā Nr.C30635812. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 12.03.2017.].
20. Rīgas rajona tiesas 2013.gada 13.oktobra spriedums lietā Nr.C33316013. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 15.03.2017.].
21. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2012.gada 19.decembra spriedumu lietā Nr.C30693111. Publiski nav pieejams.
22. Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātspējas procesu ietvaros. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/> [aplūkots 13.03.2017.].

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs "Galvojuma institūts maksātspējas procesā Latvijā" izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Kristīne Čandere

Rekomendēju/ nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Mag. iur. Gaidis Bērziņš _____

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā _____

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe: _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ prot. Nr. _____

Komisijas sekretārs/ -e: _____